

ΜΕΔΟΥΣΑ

Τραγωδία στην αρχαία αττική διάλεκτο,
με Μετάφραση και Σχολιασμό στα νέα ελληνικά.

Χρήστου Α. Τσίρκα

"Medusa" - A tragedy in Classical Attic verse
With Translation & Commentary in modern greek - *by Chris A. Tsirkas*

Copyright information / Πνευματικά δικαιώματα

Title of theatrical play:	«Μέδουσα» (“Medusa”)
Author:	Χρήστος Α. Τσίρκας (Chris A. Tsirkas)
Revision Number:	50.G
Revision date:	May 5th, 2024
Digital format:	PDF
Number of pages:	91
Number of verses:	1226
ISBN:	
Publisher:	distributed by the author

For the latest version of this e-book and for other e-books from the same author, you can visit:
https://independent.academia.edu/ChrisTsirkas

While a considerable amount of effort has been put into composing a large part of this play directly in the ancient attic dialect, you should expect a substantial amount of metrical and possibly of grammatical inconsistencies. I aim to improve on all of these, in the near future, as well as to provide more detailed Notes and perhaps metrical translations in modern Greek and in English, in case of substantial interest in this play. If you require a scansion of the verse metrics (available only for the Stasima and for other choral parts), please send me an e-mail or contact me at my academia.edu profile, mentioning the reason of your interest.

For the compilation of this theatrical play, the assistance of Artificial Intelligence (ChatGPT 3.5 and ChatGPT 4) was used for the following tasks:

- Production of original content —per the exact descriptive directions of the author— either in the English language or in ancient Greek attic, and translation of original content from modern Greek to ancient Greek attic —based on which the author compiled a portion of the verses of this play in ancient Greek attic, either by a creative resynthesis or by using them as contextual inspiration.
- Grammatical and syntactical verification of the text in ancient Greek attic.
- Small corrections and verification of the metrics of the verses in ancient Greek attic, including discussions on the purpose of using the author's proposed metrical schemes per case.
- Discussions on a few, specific topics for the translation (such as the usage of specific metrical patterns in modern Greek by the author, the translation of specific words by the author, etc.).
- Small adjustments to a limited amount of the text which the author translated to modern Greek.
- Discussions on the Comments and on the Analysis of this tragedy —both of which are provided at the end of each Episode and each Stasimon.

The author has reviewed, edited, and revised the content generated by the Artificial Intelligence by adhering to the Terms of Use of the Artificial Intelligence, including but not limited to the following:
https://openai.com/policies/eu-terms-of-use
https://openai.com/policies/usage-policies
https://openai.com/policies/sharing-publication-policy

The scene in which the Messenger describes how Perseus fights with and finally decapitates Medusa (in verses 1043 up to 1058) is in the context of a theatrical play and of the Greek mythology, and aligns with the Terms of Use for non-violence. The purpose of this scene is to advance the plot and the storytelling —by providing this information to the audience—, and not to focus on violence itself nor to glorify or sensationalize violence. Additionally, this scene is *indirectly* presented in a narrative, emotionally subtle, yet strongly stylized and metaphorical way —following the paradigm of ancient Greek Epic Poetry— and is not overly graphic, overly descriptive or unnecessarily elongated; thus, it does not allow for a potential risk of harm to the audience. This type of content is typically considered part of classical literature and mythology, which often includes depictions of battles and conquests involving men and mythical creatures.

The author has reviewed, edited, and revised the content (text and images) generated by the Artificial Intelligence to his own liking, and therefore takes ultimate legal responsibility for the content of this publication.

Ευρετήριο

Προλεγόμενα

Βρισκόμαστε στα χρόνια του Περσέα, στο 1.355 π.Χ., στη λίμνη της Τριτωνίδας, η οποία κάλυπτε μια περιοχή νοτιοδυτικά της σημερινής Τυνησίας και βορειοανατολικά της σημερινής Αλγερίας, εκτιμώμενης επιφάνειας περίπου 2.300 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Κατά την εποχή αυτή, η επιρροή και ο πολιτισμός των Ατλάντων (κατοίκων της δυτικής «Λιβύης» —όπως ονομαζόταν τα χρόνια εκείνα η βόρεια Αφρική πλην Αιγύπτου—, με πιθανές πρότερες αποικίες στα νησιά του Τυρρηνικού πελάγους και στην περιοχή νοτίως της Σικελίας, με βάση αρχαιολογικά δεδομένα) έχει πλέον περιοριστεί στην περιοχή γύρω από το όρος του Άτλαντος καθώς και στην Τριτωνίδα λίμνη. Οι Διογενείς Πελασγοί είναι πλέον ελεύθεροι, εδώ και λίγες γενιές, να αποικίσουν τη βορειοδυτική Λιβύη —όχι όμως ακόμη και το Τυρρηνικό πέλαγος και τις νότιες ακτές της Ιβηρίας, πριν καταστεί διαπλεύσιμο το θαλάσσιο πέρασμα μεταξύ Σικελίας και Αφρικής. Το πέρασμα αυτό —ακόμη και αρκετούς αιώνες μετά απ’ την πιθανή ηφαιστειογενή καταβύθιση χερσαίων τμημάτων της περιοχής— καλυπτόταν από ηφαιστειακή ιλύ που έφτανε ως την επιφάνεια των υδάτων· τα δε στενά της σημερινής Μεσίνα θα πρέπει να ήταν ακόμη πολύ δύσκολα διαπλεύσιμα, λόγω των ισχυρότατων ροών —που τροφοδοτούσαν σχεδόν αποκλειστικά με νερό την ανατολική λεκάνη της Μεσογείου— καθώς και των φυσικών δινών (βλ. «*Σκύλλα*» και «*Χάρυβδις*»).

Μέσα στη λίμνη της Τριτωνίδας τοποθετείται από τον Διόδωρο τον Σικελιώτη, ο οποίος μεταφέρει γραπτώς πρότερες μαρτυρίες, η νήσος «Εσπέρα» (πιθανώς η μυθική «Εσπερία»), το όνομα της οποίας ίσως αποτέλεσε, πολύ πριν τα χρόνια του Διόδωρου, είτε τον απόηχο είτε το εφαλτήριο του μύθου και της ηρωολατρείας του πρώτου, μυθικού Ηρακλή και των «υπερπόντιων» ταξιδιών του.

Στην εποχή κατά την οποία διαδραματίζεται το Μυθόδραμα, το μυθικό γένος των Λιβύων Αμαζόνων έχει από καιρό στραφεί εναντίον των Διογενών Πελασγών και των νεότευκτων (επί εποχής Ηρακλή) αποικιών τους στην ευρύτερη περιοχή του ανατολικού μέρους τους όρους του Άτλαντος και της Τριτωνίδας λίμνης. Οι Αμαζόνες έχουν καταφέρει να καταστρέψουν αρκετές εμπορικές αποικίες των τελευταίων στην Τριτωνίδα και στις γειτονικές περιοχές της βορείου Αφρικής, έως και τα σύνορα της στρατιωτικά απροσπέλαστης Αιγύπτου.

Μια απ’ τις λίγες ελληνικές πόλεις η οποία παραμένει ακμαία στην ευρύτερη περιοχή, κατά τον Διόδωρο τον Σικελιώτη (έχοντας στο πρόσφατο παρελθόν αποφύγει τις επιθέσεις των Αμαζόνων, λόγω της γεωγραφικής της θέσης αλλά και λόγω της ιερότητάς της, ως αφιερωμένη στον μυθικό Ηρακλή —για τις δραματουργικές ανάγκες του Μυθοδράματος αυτού και όχι κατά τον Διόδωρο), είναι η «Μήνη», χτισμένη στα παράλια της νήσου «Εσπέρας» της Τριτωνίδας λίμνης. Οι κάτοικοί της, μελαμψοί αυτόχθονοι ψαράδες, μάχονται στο πλευρό των Ελλήνων εναντίον του στρατού των Αμαζόνων, οι οποίες έχουν ως ορμητήριο την «*Χερρόνησο*», εντός της Τριτωνίδας. Οι Διογενείς, για τις ανάγκες του Μυθοδράματος, τελούν υπό την ηγεσία του μυθικού Περσέα του Α’, ο οποίος έχει έρθει στην περιοχή με σκοπό τη στρατιωτική της προστασία και τον επαναποικισμό της περιοχής από τους Διογενείς. Ταυτοχρόνως δε, αποκρούουν και τις σποραδικές επιθέσεις του γειτονικού, πολεμοχαρούς έθνους των Γοργόνων. Οι Γοργόνες είχαν, κατά το πρόσφατο παρελθόν, σχεδόν εξ ολοκλήρου εξολοθρευτεί απ’ τη βασίλισσα των Αμαζόνων «Μύρινα»· ωστόσο έχουν, εν τω μεταξύ, καταφέρει να ανακάμψουν μερικώς,

πληθυσμιακά και πολιτισμικά. Οι Ατλάντιοι πληθυσμοί της περιοχής παραμένουν σχετικά αμέτοχοι, έχοντας υποφέρει κι αυτοί πολλά απ’ τις Αμαζόνες και έχοντας αποδεκατιστεί πληθυσμιακά, καθώς πλήθος των πόλεών τους στην ευρύτερη περιοχή της Λιβύης έχουν καταστραφεί ολοσχερώς απ’ τις κατά καιρούς εκστρατείες των Αμαζόνων, ήδη πριν απ’ την εποχή της εποικιστικής εκστρατείας του Ηρακλή (η οποία είχε λάβει χώρα λίγες γενιές πριν απ’ τον Περσέα), αλλά και έως το πρόσφατο παρελθόν· αρκετά παλαιότερα, και λίγο μετά απ’ την ηφαιστειογενή καταστροφή της πρωτεύουσας νήσου της πάλαι ποτέ αυτοκρατορίας τους στο Τυρρηνικό («Ατλαντικόν») πέλαγος (νοτιοδυτικά της Σικελίας και βορειοανατολικά απ’ τις μετέπειτα αποκαλούμενες «*στήλες του Ηρακλέους*»), το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού τους είχε μεταναστεύσει —στρατιωτικά και ιερατικά— στην Αίγυπτο, επί βασιλείας του μυθικού Ώρου, δημιουργώντας την ατλαντοχαλδαϊκή βάση των νέων δυναστειών, εκτοπίζοντας σταδιακά τους Νούβιους απ’ την εξουσία.

Η Μέδουσα, νεαρή πρώην βασίλισσα των Γοργόνων, έχοντας αιχμαλωτιστεί από νεαρή ηλικία απ’ τον Περσέα (ως πολεμικό τρόπαιο, αλλά και με σκοπό να ξεπλύνει συμβολικά τα κρίματα των Γοργόνων στους Διογενείς, υπηρετώντας στη λατρεία τους), διατελεί υπηρέτρια («*θεραπαινίς*») στον ναό του Ηρακλέους Ηλίου —ο οποίος είχε ηρωοποιηθεί και καταστεριστεί κατά το παρελθόν, σύμφωνα με τα λατρευτικά ήθη της ουράνιας ηρωολατρείας των Διογενών Πελασγών της εποχής— στην πόλη της Μήνης, βαρυνόμενη από ισόβιο όρκο αγνότητας. Πρωθιέρεια στον ναό του Ηρακλέους Ηλίου είναι η Αθήνη, επονομαζόμενη και «*Τριτογένεια*» (ως γεννημένη στις όχθες της Τριτωνίδας λίμνης)· η Αθήνη, επί της ουσίας, αντιτίθεται στην υπηρεσία της Μέδουσας στον ναό, θεωρώντας την υβριστική και προσβλητική προς το πρόσωπο του θεού, λόγω της καταγωγής της τελευταίας, αλλά και επειδή έχει από νωρίς διακρίνει τις αρετές της, ώστε να την θεωρεί πιθανή διάδοχό της —κάτι το οποίο, φυσικά, απεύχεται. Στα φανερά όμως, προτιμά να συντρέχει και να βοηθάει τη Μέδουσα στην εξέλιξή της στην ιερατική ιεραρχία, ώστε να μην κινήσει υποψίες —μιας και γνωρίζει πως η τελευταία έχει, εν τω μεταξύ, αποκτήσει την εύνοια του Περσέα, παρά τη σύλληψή της απ’ τον ίδιο.

Ο κρυφός έρωτας μεταξύ του Περσέα και της Μέδουσας θα φτάσει στ’ αυτιά της Αθηνάς, η οποία θα εξυφάνει σχέδιο εξόντωσης της Μέδουσας. Μόνος φιλικά προσκείμενος στη Μέδουσα είναι ο υπέργηρος Άλυος —ανώτατος αρχιερέας του Ποσειδώνα στην Τριτωνίδα και τελευταίος ηγέτης των εν Λιβύῃ Ατλάντων.

Ως παράλληλη βαθμίδα κωδικοποίησης των συνιστωσών μερών του μύθου της Μέδουσας στέκει η ονοματολογική απόδοση των κυρίων ονομάτων τα οποία χρησιμοποιούνται στο Μυθόδραμα (ιδίως στα χορικά μέρη αυτού), στην οποία ακολουθώ κατά κανόνα την ανάλυση των ανωνύμων σχολιαστών μερών της Ησιόδειας Θεογονίας, όπου περιλαμβάνονται πλείστα εκ των στοιχείων του συγκεκριμένου μύθου· Θεογονίας η οποία έλαβε μέρος στα πλαίσια της ηρωοποίησης του παρελθόντος και της σταδιακής θρησκειοποίησης του Μύθου, στον απόηχο της δημιουργίας των επών του επικού κύκλου, και σε σύμπλευση με αυτά ως προς την τεχνική —εγκιβωτίζοντας επίσης, με αξιοθαύμαστο τρόπο, εν είδει προσωποποιημένης επιστήμης, το πρόσφατο ηρωικό παρελθόν των Ελλήνων, σε συνδυασμό με την κατά φύσιν ανάλυση των φαινομένων, πριν πάρουν τη σκυτάλη οι φυσικοί μας φιλόσοφοι. Σκοπό δε, έχει ακριβώς να καταδείξει τη μεταλλαγή η οποία έλαβε χώρα την εποχή εκείνη (γύρω στον 6^{ο} – 8^{ο} π.Χ. αιώνα)

από τη συνθετικής αντιλήψεως λυρικότητα του επικού κύκλου (ο οποίος αναφέρεται στο ηρωικό γένος του τότε πρόσφατου αλλά και απώτατου παρελθόντος) σε λόγο γόνιμο προς λατρευτική, φυσιοκεντρική, λογοτεχνική και επιστημονική αναδίφηση, αναψηλάφηση και αναδημιουργία απ' τους πανεπιστήμονες της κλασσικής αρχαιότητας —με τρόπο τέτοιον ώστε να συντελεστεί την εποχή εκείνη η διττή αναγέννηση του Έλληνος Λόγου (μέσω του Πνεύματος, της αιτιοκρατίας και της επαγωγικής λογικής, τα οποία αντικατέστησαν σταδιακά τον συνθετικό / ολογραφικό τρόπο αντίληψης και έκφρασης), στο διανοείσθαι και στο πράττειν, κατά την τελευταία αυτή περίοδο εκλάμψεως του ελληνικού πολιτισμού.

Όσον αφορά στη δραματουργία καθαυτή, κάνω την απόπειρα να μιμηθώ εν μέρει τα ευριπίδεια πρότυπα, όσον αφορά την ανάλυση των χαρακτήρων και την ψηλάφηση του βαθύτερου ψυχισμού τους, την επενέργεια δυνάμεων ατιθάσευτων απ' το ανθρώπινο θυμικό εν μέσω συμπλεγμάτων παθών και συγκινήσεων, τις συνέπειες πράξεων που προέρχονται από ελεύθερη βούληση σε συνδυασμό με πράξεις εκπορευόμενες απ' την Ανάγκη· με παρέμβλητους —γόνιμους, θέλω να πιστεύω— σύντομους φιλοσοφικούς στοχασμούς, και με ανάλυση των κοινωνικών και των ηθικών ζητημάτων στα πλαίσια της μάλλον καθιερωμένης στις μέρες μας (υπό το πρίσμα, σαφώς, των νεότερων φιλοσοφικών ρευμάτων καθώς και της ψυχολογίας) όψιμης ερμηνείας του μύθου: ήτοι την αντιδιαστολή της εξωτερικής ομορφιάς με το κάλλος του εσωτερικού κόσμου· τη θυσία / φθορά της ομορφιάς, ώστε να αποκτηθεί το κάλλος· την κυριαρχία της φρόνησης και της σοφίας επί των βαθύτερων ενστίκτων, με τρόπο τέτοιον ώστε οι «*σκοτεινές*» δυνάμεις, οι οποίες είναι πάντοτε παρούσες, να χαλιναγωγούνται, να εξισορροπούνται και να αποτελούν —σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες δυνάμεις και ροπές του ανθρώπινου ψυχισμού— κινητήριο δύναμη δημιουργίας και πραγμάτωσης αλλά και δύναμη αυτοπροστασίας (βλ. «*Γοργόνειον*») —ώστε να μην εκπέσουν σε σκεπτομορφές οι οποίες δυνητικώς φέρνουν στην επιφάνεια τάσεις φθοροποιές και προκαλούν δυνάμεις αδυσώπητες, μη ελεγχόμενες και, εν τέλει, αυτοκαταστροφικές· αλλά και την ανάγκη της θυσίας ή της μεταλλαγής ώστε να επέλθει η αναγέννηση, στα πλαίσια του αέναου κύκλου του θερισμού του περιττού για να σπαρθεί το αιώνιο και το άφθαρτο· του θανάτου πριν την επαναγέννηση· της επίγνωσης της εν βάθει ψυχής, ως προϋπόθεση για πραγμάτωση και δημιουργία· τον έλεγχο της πεμπτουσίας, δια μέσω των αιθέριων «*όφεων*» (σύμβολο της Γης και της λατρείας της, της Σοφίας αλλά και της αναγέννησης) οι οποίοι δραπετεύουν απ' τη Γη για να φτάσουν, νοερά, στον ηλιακό δίσκο, ως ορατά ανοδικά ρεύματα θερμού αέρα / αιθέρα, και οι οποίοι επανέρχονται ως καθοδικά «*κεραυνοφόρα*» ρεύματα πλάσματος στην ατμόσφαιρα, αλλά και που δρουν ως αόρατες απολήξεις και πλοκάμια μια ακενάως διευρυνόμενης —εν εαυτώ και εν αλλήλοις— συνειδητότητας.

Στην ατελείωτη αλυσίδα των ανθρωπίνων παθών, οι τραγωδίες που αντλούν το ύδωρ τους απ' το βάθη της Ιστορίας και της Μυθολογίας συχνά μας υπενθυμίζουν τη σύγκρουση ανάμεσα στην τύχη, στη θέληση και στο πεπρωμένο. Η «*Μέδουσα*», ως ένα τέτοιο έργο, αποτελεί ένα κράμα επιθυμιών, θεϊκής παρέμβασης και μυθολογικών περιπετειών.

Ο πυρήνας της τραγωδίας εστιάζεται στην «*Εσπερία*» —μια χώρα που ο ίδιος ο μυθικός Ηρακλής εκπολίτισε, συμβολίζοντας έτσι την ανθρώπινη προσπάθεια και την επιτυχία. Ωστόσο, η Εσπερία θα κινδυνέψει απ' την απειλή του Φόρκυνα, ενός θεού που επιθυμεί την καταστροφή της, μετά τον θάνατο της κόρης του. Με αυτό ως αφορμή, ο Άλυος —ένας

χαρακτήρας με ισχυρές συναισθηματικές διακυμάνσεις και με πολύπλοκες κινητήριες δυνάμεις— αποφασίζει να προστατεύσει την Εσπερία με τρόπο ανατρεπτικό, αποκαλύπτοντας την πραγματική του ταυτότητα.

Οι συγκρούσεις και οι στιγμές έντασης διαδέχονται η μία την άλλη, αφήνοντας τον αναγνώστη με ερωτηματικά για τη φύση του πεπρωμένου, για την ισχύ των θεών και για τη θέση του ανθρώπου σε αυτό το σύμπαν. Το έργο, σε κάθε του Επεισόδιο, αποπειράται να διερευνήσει το πώς οι χαρακτήρες αντιμετωπίζουν τις εσωτερικές τους συγκρούσεις, την τιμή, τον φόβο, καθώς και το δίλημμα της θυσίας και της προσαρμογής / υποταγής στην Ανάγκη.

Στο τέλος, η Εσπερία χάνεται, αλλά η αναγνώριση της αξίας της και του τι αντιπροσωπεύει, καθώς και η ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο παραμένουν —αποτελώντας μια υπενθύμιση του ότι, ακόμη και στις πιο σκοτεινές στιγμές, η ανθρώπινη ψυχή μπορεί να βρει φως και να συνεχίσει να προχωρά προς το μέλλον.

Η *μεταμόρφωση* είναι το κεντρικό θέμα το οποίο προβάλλεται στο μεγαλύτερο εύρος της τραγωδίας, προσπαθώντας να αναδείξει τον πλούτο των χαρακτήρων, καθώς και του —προσαρμοσμένου στις δραματουργικές της ανάγκες— μύθου της Μέδουσας. Είναι μια δυναμική διαδικασία και ένα μεταβατικό φαινόμενο που αναπαριστά την αλλαγή, την ανάπτυξη και την ανακάλυψη της εσωτερικής / προσωπικής αλήθειας.

Η Μέδουσα είναι η πρωταγωνίστρια αυτής της μεταμόρφωσης. Αρχικά, ως πανέμορφη γυναίκα, γοητεύει και σαγηνεύει, μέχρι τη στιγμή που γίνεται θύμα της Αθηνάς, μετατρεπόμενη σε τέρας. Αυτή η μεταμόρφωση εκφράζει το —προς τον ίδιο την τον εαυτό— ξέσπασμα του εσωτερικού πόνου, της αδικίας και της καταπίεσης που ένιωσε. Είναι η σωματοποίηση της αγωνίας και του φθοροποιού πόθου της για εκδίκηση. Παρ’ όλα αυτά, η κατάρα της Αθηνάς της δίνει και δύναμη —κάτι που, υπό μια *στρεβλή* έννοια, αποτελεί και ένα είδος απελευθέρωσης απ’ την κοινωνική καταπίεση.

Ο Περσεύς, ξεκινώντας ως νέος ήρωας, με ιδανικά και με απραγματοποίητα (ευγενή για τον ίδιο, αλλά επικίνδυνα για τους Αργείους) όνειρα, καταλήγει να μεταμορφωθεί σε υποτακτικό των Αργείων και της Αθηνάς —πριν ο Ποσειδώνας τον «απελευθερώσει», μετατρέποντάς τον σε «ένδοξο υπηρέτη» των θεών. Η αναζήτηση για την τιμή, τη φήμη και την επιβεβαίωση παρασύρει τον Περσέα να κάνει επιλογές που ίσως δεν θα είχε κάνει αλλιώς. Η τελική του μεταμόρφωση και η αδυναμία του για αυτοτέλεια υποδεικνύει το τίμημα της αναζήτησης για δόξα στην εποχή των θεών.

Η Αθηνά είναι η θεά της Σοφίας, αλλά η σχέση της με τη Μέδουσα αποκαλύπτει την εκδικητική πλευρά της. Από προστάτιδα της πόλης και των ανθρώπων, μεταμορφώνεται σε μια θεά που επιθυμεί να τιμωρήσει. Τα κίνητρα όμως αυτής της εκδίκησης δεν αποσκοπούν τόσο πολύ σε προσωπικό της συμφέρον, όσο σε ανάγκη διατήρησης των συλλογικά κεκτημένων.

Ο Άλυος, ως ηγέτης των Ατλάντων και ως αφοσιωμένος στον Ποσειδώνα, βιώνει μια μεταμόρφωση απ’ τον παραδοσιακό ρόλο του —ως ηγέτη του απώτατου δυτικά γνωστού κόσμου της εποχής— σ’ έναν χαρακτήρα που αποτυπώνει αλληγορικά τη δυναμική της πολιτισμικής

εξέλιξης και των πεπρωμένων των λαών της Μεσογείου, που διασταυρώνονται και συνυφαίνονται.

Σ’ αυτή την τραγωδία, η αφήγηση του μύθου της Μέδουσας αναπτύσσεται με μια πιο σύγχρονη προσέγγιση. Καθώς οι χαρακτήρες υπόκεινται σε βαθιές μεταμορφώσεις, η ιστορία εξερευνά τον περίπλοκο ψυχισμό τους —μέσω της αλληλεπίδρασης μεταξύ της εσωτερικής ομορφιάς και της εξωτερικής εμφάνισης— καθώς και τις συνέπειες των πράξεων που εκπορεύονται απ’ την ελεύθερη βούληση σε αντιδιαστολή με τα κελεύσματα της ανάγκης, αλλά και τη διαρκή αντιπαράθεση μεταξύ φωτός και σκοταδιού. Εν τέλει, η τραγωδία αυτή προσπαθεί να χρησιμοποιήσει το θέμα της μεταμόρφωσης ως κεντρικό της στοιχείο, ώστε να εξερευνήσει τις εσωτερικές συγκρούσεις, τις επιρροές των θεών, καθώς και την αλληλεπίδραση μεταξύ των χαρακτήρων και των κοινωνικών τους προσδοκιών. Με αντηχήσεις απ’ την αρχαία ελληνική τραγωδία και φιλοσοφία, και υπό το πρίσμα της σύγχρονης ψυχολογίας, αυτή η επανεκδοχή του μύθου προσκαλεί τον αναγνώστη να γίνει μάρτυρας της μεταπλαστικής δύναμης της Μυθολογίας, μέσω του αιώνιου χορού της αλλαγής και της αναγέννησης.

Τα Πρόσωπα του Μυθοδράματος

Τα Πρόσωπα του Μυθοδράματος, το περιεχόμενο του μύθου της «*Μέδουσας*», καθώς και τα σχετικά μυθολογικά, ιστορικά και λατρευτικά στοιχεία τα οποία τυχόν αναφέρονται σ’ αυτό το έργο διαφοροποιούνται αρκετά απ’ τις υπάρχουσες μυθολογικές, ιστορικές, ποιητικές και λογοτεχνικές τους αποτυπώσεις καθώς και από τα οποιαδήποτε σχετικά αρχαιολογικά τεκμήρια, έχοντας ως σκοπό να εξυπηρετήσουν —με βάση τις διδακτικές ανάγκες του έργου και με σεβασμό ως προς την πρωταρχική / αρχετυπική τους αυτή αποτύπωση— τη δραματουργία του Μυθοδράματος. Συγκεκριμένα δε Πρόσωπα και καταστάσεις είναι εντελώς πλασματικά —μέσω μίξης του μύθου της Μέδουσας με πορίσματα ενδελεχών μελετών σε ιστορικές πηγές και σε αρχαιολογικά δεδομένα, αλλά και ως προερχόμενα απ’ τη δημιουργική φαντασία του συγγραφέα. Επομένως, το Μυθόδραμα αυτό δεν θα πρέπει να θεωρείται ως έγκυρη πηγή αναδίφησης στα σχετικά μυθολογικά πρόσωπα ή σε λατρευτικές πρακτικές του παρελθόντος, ούτε ως πηγή λογοτεχνικής αντιπαραβολής με ανάλογα έργα, ούτε ως πηγή ιστοριογνωσίας ή ελληνογνωσίας. Τα λόγια, οι ιδέες, οι απόψεις και οι πράξεις των πρωταγωνιστών του Μυθοδράματος τοποθετούνται στα πλαίσια της διδακτικής της τραγωδίας, και σε καμία περίπτωση δεν απηχούν αντίστοιχες πεποιθήσεις του συγγραφέα.

Μέδουσα

Η νεαρή πρώην βασίλισσα των Γοργόνων, η οποία έχει αιχμαλωτιστεί απ’ τον Περσέα. Υπηρετεί στον ναό του Ηρακλέους Ηλίου, στην πόλη «*Μήνη*» της νήσου Εσπέρας της Τριτωνίδας λίμνης, ως «*Εσπερίδα Παρθένος*». Μέσω αυτής, προκύπτει το —κυρίαρχο αλλά όχι μοναδικό— θέμα της συγκεκριμένης τραγωδίας: αυτό της αιχμαλωσίας, της υποταγής και της μεταμόρφωσης.

Χορός Εσπερίδων

Εσπερίδες Παρθένες, ιέρειες στον ναό του Ηρακλέους Ηλίου. Ο Ηρακλής έχει πλέον καταστεριστεί και λατρεύεται, έπειτα απ’ την εκστρατεία του στην περιοχή, λίγες γενιές πριν. Κατά την εκστρατεία αυτή, εγκαθίδρυσε το ελληνικό στοιχείο στη Λιβύη και στην Εσπερία, πολεμώντας τα έθνη των Αμαζόνων και των Γοργόνων, που είχαν τότε εξελιχτεί στις κύριες δυνάμεις της περιοχής (έχοντας συντρίψει τους —αποδεκατισμένους απ’ την καταβύθιση της Ποσειδωνίας, απ’ τα μετέπειτα κύματα αποικιστικών μεταναστεύσεων προς ανατολάς και απ’ την ελληνοατλαντική σύγκρουση— Άτλαντες, και ισοπεδώνοντας τις πόλεις τους). Ο Χορός των Εσπερίδων συμβολίζει τη συνέχεια και τη μνήμη. Λατρεύοντας τον Ηρακλή, εκπροσωπεί τη διατήρηση της παράδοσης και της ιστορίας της περιοχής, παρ’ ότι ο Ηρακλής είναι πλέον απών.

Περσεύς

Ο κεντρικός ήρωας. Γιος του Δία και της Δανάης, κατά τη μυθολογία. Επιφορτισμένος με το καθήκον να εκστρατεύσει στη βορειοδυτική Λιβύη (και μετέπειτα στην Αιθιοπία), με εντολή των μαντείων, ώστε να επαναποικίσει την περιοχή και να αποκαταστήσει σταδιακά την εμπορική ισχύ των Διογενών στο εύρος της βορειοδυτικής Αφρικής· επιφορτισμένος ταυτοχρόνως με το καθήκον να φροντίσει για την αποκατάσταση της ισορροπίας δυνάμεων στην περιοχή, προσπαθώντας να κατανικήσει τις Λίβυες Αμαζόνες και το έθνος των Γοργόνων —τα οποία, έχοντας επανακάμψει μετά απ’ τον αποικισμό στα χρόνια του Ηρακλή, έχουν συντρίψει ελληνικές αποικίες και πόλεις των Ατλάντων. Αντιπροσωπεύει τον ηρωισμό, την υπεροχή ϗ’ την αποφασιστικότητα.

Άλυος (εξελληνισμένο όνομα)

Τελευταίος άρχοντας της πάλαι ποτέ εν Μεσογείῳ Ατλαντίδας και νυν άρχοντας της εν Λιβύῃ Ατλαντίδας και των Ατλάντιων πληθυσμών που έχουν απομείνει στην περιοχή —αποκομμένοι απ’ τις πρώην αποικίες τους στην Ιβηρική, στην Ιταλία και στο Τυρρηνικό πέλαγος, και αρκετά μετά απ’ την ηφαιστειακή καταβύθιση των τελευταίων νησιωτικών αποικιών τους νοτίως της Σικελίας. Όντας αφύσικα υπέργηρος, διατελεί αρχιερέας στον ναό του Ποσειδώνα, στην πόλη της Μήνης. Έχει καταφέρει να αποκαταστήσει διπλωματικά τις σχέσεις μεταξύ των Πελασγογενών και των εναπομεινάντων Ατλάντων, για χάρη του λαού του και της σχετικής ειρήνης στην περιοχή της Τριτωνίδας —μιας και οι περιστάσεις απαιτούν τη στρατιωτική τους συμμαχία απέναντι στις Αμαζόνες και στους Γοργόνες. Ένας μοναχικός ηγέτης, που συνδέει το παρελθόν με το παρόν. Ενσωματώνει την κληρονομιά της Ατλαντίδας, και προσπαθεί να διατηρήσει την ενότητα μεταξύ των επιζώντων της πρώην υπερδύναμης της Αυτοκρατορίας του Άτλαντος. Αποτελεί τον ιεραρχικό σύνδεσμο με το θείο, μέσω της θρησκευτικής του ιδιότητας.

Αθηνά

Μετέπειτα θεοποιηθείσα —στη Λιβύη, στην Αίγυπτο και στην Ελλάδα— πρωθιέρεια του Ηρακλέους Ηλίου. Μια μυστηριακή φιγούρα, που συμβολίζει τη θεία προστασία και τη σοφία. Η θεοποίησή της υποδηλώνει την άνοδό της σε μια ανώτερη υπόσταση, γεγονός που την καθιστά έναν κεντρικό οδηγό για τους άλλους χαρακτήρες.

Ίρις

Αγγελιαφόρος των θεών, υπεύθυνη επίσης για την απονομή δικαιοσύνης μεταξύ τους καθώς και για τις ορκωμοσίες τους —εξασφαλίζοντας την τήρηση των όρκων τους. Ως διαμεσολαβήτρια ανάμεσα στον κόσμο των θεών και των ανθρώπων, μεταφέρει θεϊκά μηνύματα και αποφάσεις στους τελευταίους.

Χορός (Κήρες)

Πνεύματα πτερωτά και άγρια, με γαμψά νύχια, κυνόδοντες και γυναικεία εμφάνιση, κατά την ομηρική και πρώιμη μεθομηρική παράδοση. Πιστευόταν πως εμφανίζονταν στους ετοιμοθάνατους, για να τους στείλουν στον Άδη —σπανιότερα, σε κάποιον που καλούνταν να επιλέξει το πεπρωμένο του έχοντας, δυσχερείς συνήθως, επιλογές. Αντιπροσωπεύουν το αναπόφευκτο και τον τρόπο με τον οποίο το πεπρωμένο επηρεάζει τη ζωή των ανθρώπων. Με την άγριά τους εμφάνιση, θυμίζουν στον θεατή τη βεβαιότητα του θανάτου και τις δύσκολες επιλογές που πρέπει να γίνουν στη ζωή.

Εννοσιδών / Ποσειδών

Το —φερόμενο ως πιθανό, με βάση πινακίδες της Γραμμικής Β’— χθόνιο καθώς και το υδάτινο «πρόσωπο» της λατρείας του γνωστού θεού κατά τη μυκηναϊκή εποχή, αλλά και θεός των Ατλάντων για τις ανάγκες της δραματουργίας —«*Ἐννοσίγαιος*», στην Αθήνα της κλασικής αρχαιότητας. Αποτελεί σύμβολο δύναμης και αλλαγής, καθώς επηρεάζει τις φυσικές δυνάμεις και τις τύχες των ανθρώπων και των κοινωνιών. Είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την ιστορία της Ατλαντίδας, αφού η θάλασσα και η γη παίζουν κεντρικό ρόλο στον μύθο της.

Πρόλογος
ΜΕΔΟΥΣΑ κ’ ΧΟΡΟΣ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ

[Βρισκόμαστε σε κάποιον λόφο, στον περίβολο του ναού του Ηρακλέους Ηλίου, όπου βρίσκεται ο χάλκινος τρίποδας που έστησε κάποτε ο μυθικός Ηρακλής, κατά την ίδρυση της αποικίας. Οι «*Εσπερίδες Παρθένες*» έχουν την ιερή υποχρέωση να διατηρούν τη φλόγα του άσβεστη. Στο βάθος, μέρος του ναού, παραθαλάσσιος οικισμός και το λιμάνι της Μήνης. Στο μέσο των δύο εισόδων του λιμανιού δεσπόζει το, τεραστίων διαστάσεων, άγαλμα του θεοποιημένου Ηρακλή - Ηλίου. Οι Εσπερίδες υποδέχονται την, αιχμαλωτισμένη απ’ τον Περσέα, Μέδουσα, ως το νέο τους μέλος. Η Μέδουσα μιλάει για την περιπέτεια της αιχμαλωσίας της: για την πορεία της απ’ το νησί της, την Κύρνη (σημερινή «*Κορσική*», που εκείνη την εποχή κατοικούνταν από Αιθίοπες εποίκους, με βασιλιά τον Φόρκυνα), μέχρι τις ερήμους της Λιβύης ως πολεμίστρια και, εν τέλει, μέχρι την πόλη της Μήνης στην Τριτωνίδα.]

ΜΕΔΟΥΣΑ

«Μέδουσα» ὠνομάσθην, πρὸς εὐφημίαν, ὑπό πατρός
Φόρκυνος –ἱέρεια Γαίας τῆς πολυμαντίας,
θεῶν δικαίῳ μέν τιμωρός προσφιλής δὲ σοι,
ὦ Κύρνη, νῆσε πολυανθέμων ἀνέμων!· ἐκ σοῦ
ὁρμησαμένη –εὐανθεστέρα τοῦ καλλίστου κρίνου,
ἐν Λιβύῃ παιδίσκη μετά φυλῆς πατρίδος ἀνδρῶν–,
σύντροφος ἦν ἐν πολέμῳ καὶ ἀνατέλλουσα
παρά τῷ συναγωνιζομένῳ θεῷ, Ἄτλαντι·

«Μέδουσα» ονομάστηκα –για νά ‘χω καλή φήμη–
απ’ τον πατέρα, Φόρκυνα· πολλών ειδών μαντείας
της Γαίας [είμ’] ιέρεια, και με θεών το δίκιο
η τιμωρός –όμως σ’ εσέ αγαπητή, ω Κύρνη,
νησί που [πάνω σου] σκορπούν τα λούλουδα οι ανέμοι·
η ορμή μου [κίνησ’] από ‘σέ –πιότερο ανθισμένη
από το [που ‘χεις] πι’ όμορφο κρινάκι [και], παιδούλα
στη χώρα [μέσα] της Λιβύης, μαζί με τσούρμο άντρες
απ’ την πατρίδα· κ’ ήμουνα σύντροφος [εγώ τότε]
στον πόλεμο, και τράνευε η φήμη μου [εμένα]
δίπλα στον Άτλαντα –θεό συμμαχητή [δικό μας].

ἡ Τύχη –Περσεύς ὁ Λιβυκὸς στρατηγός–
μεθεῖκε με μέν ἐκ τῆς τοῦ πολέμου τάξεως,
παρέδωκε δὲ μ’ εἰς Ἀθηνᾶν, ὡς αἰχμαλωτίδα,
ἐγγύς Ἡρακλείων στηλῶν –ἐν ἄκρα Ἑσπερίας,
εἰς Μήνην, ἐν νησῖδα Τριτωνίδος– κομίσας·
τήνδε Ἡρακλῆς πρὸς τον νότον οὖν ἔκτισεν πρὸ
τριῶν γενεῶν, νικήσας Ἀμαζόνων στρατόν.

Η Πρόνοια –με πρόσωπο εκείνο του Περσέα,
του στρατηγού απ’ τη Λιβύη– με έχει ξαλαφρώσει
απ’ τις συνήθειες [άγριου] πολέμου, να με δώσει
στην Αθηνά, αιχμάλωτη –[εδώ], κοντά στις Στήλες
του Ηρακλή, στις παρυφές της Εσπερίας, στη Μήνη,
σε Τριτωνίδας το νησί–, ως τρόπαιο· [που] ετούτη
έχτισε [κάποτ’] ο Ηρακλής, πριν τρείς γενιές, στον νότο,

αφού εκατανίκησε στρατό των Αμαζόνων.

Γαῖα, πρωτόμαντι καὶ πρωτογενές, ὦ Μήτηρ,
πάντων εἶ σύ ἡ Ἀρχή, θεῶν τε καἰθερίων τε
καὶ θνητῶν τε: πασῶν τῶν γενεῶν, καὶ Κτίσεως,
καὶ παντός δαίμονος ἠδ’ ἀφθίτου, καὶ τῶν ἐς ἀεὶ·
ψυχῆς τεῦχος, θυμοῦ καὶ ἐπιθυμιῶν ἱερείη!·
ὦ Οὐρανέ, φωτοδότα σύ τῆς ἐμῆς νοήσεως!·
ὦ Οὐρανέ, αἱ κόμαι σου, ἀπ’ αἰθέρος κεντῶσαι,
χιονόεντα ἀστέρων χιτωνίσκον φαίνουσιν,
ἐπί προσώπῳ ἀγλαῷ τῆς πλάνητος Σελήνης!·
ἴδετε τόπον, ἐν ᾧ Ἀργεῖοι με κατέλευσαν!

Γαία, [σύ] πρωτομάντισσα αρχέγονη, ω Μητέρα,
όλων είσαι Κυρίαρχη, θεών και αιθερίων
[πνευμάτων, μα] και των θνητών: κάθε γενιάς, της Κτίσης,
των κηδεμόνων μας ψυχών ημίθεων προγόνων,
κάθ’ άφθαρτου, και όσων ζούν αιώνια [κι απαντέχουν]!
Ω, της ψυχής θωράκισμα κ’ ιέρεια μύχιων πόθων!
Αιθεροπλόκαμοι –ω Ουρανέ, του νού μου φωτοδότη–
οι βόστρυχοί σου εις το φώς φέρνουν –λευκό σαν χιόνι–
το πέπλο το μυριάστερο απάνω στη Σελήνη,
που [στα αιθέρια] τριγυρνά· ω, δείτε σε ποιόν τόπο
–όσα μισώ να υπηρετώ!– με ρίξαν οι Αργείοι!

Ἐμοί ἄχος μέν καὶ θαῦμα δὲ ταῦτ’ ἐκ θεῶν
–ἐξ ὧν, εἰς ἄποινα, δέος τέτυκται ὀρθότατον!·
ἐπί μακρῷ ἀλωμένην ἐμήν ψυχήν ἄγουσι
στεναχίζουσα, φρένες ὅταν αὐτῶν μιμνήσκονται·
ἄλλο ἂν τοιοῦτο ἔργον «μακάριον» τις εἶποι
–θάμβους δέος ἐν τοῖς τάδ’ ἀκούουσιν ἐγείρειν:

Κι αν με πονάν όσα περνώ –που οι θεοί ορίσαν–,
κατάπληξη μου προκαλούν συνάμα· κι [όλα] ‘τούτα
προσήκον δέος προξενούν, που θα μ’ εξιλεώσει!·
όταν θυμάται η καρδιά αυτά [που ‘χω περάσει],
στενάζει δίχως τελειωμό η αειπλανής ψυχή μου.
Κάποιος ίσως και νά ‘λεγε πως είν’ ευλογημένο
να ξεσηκώνω ξάφνισμα σ’ όσους ετούτα ακούνε:

[*αναπολώντας, με πιο ελαφριά διάθεση:*]
ὄρνιθας ἄνωθεν, ἐν φάει ἡλίου, πετομένας
εἶδον· ἐν αυτῶν χάριτι τερπομένη, ἔχαιρον·
Ἡρακλῆς οὖν παντοίην διαδέδωκεν ἀρετήν·
θεῶν ἔφυ φρουρός, καὶ κάλλιστον ἔχει ἄγαλμα·
μέγα θηρίων πλῆθος –μεταξύ ζῴων– ἑώρων,
καὶ κῆποι πολλοί κεῖντο, ἀνθρώποις ἐραστοί·

είδα πουλιά να φτερουγούν, ψηλά, στο φώς του ήλιου,
–καλοκεφιά το διώμα τους μου ‘δινε, και χαιρόμουν·
την αρετήν ενέσπειρε ο Ηρακλής κάθ’ είδους
–από τη γέννα του, θεών προστάτης– κι άγαλμα έχει
το πι’ όμορφο [που έχω δεί]· είδα πολλά θηρία
σε ζώα νά ‘ναι αναμεσίς· και κήπους πολλούς [είδα],
που αγαπούν οι άνθρωποι [και χαίρονται τα

μάτια].

μεγάλας ναῦς εἶδον –πεπληρωμένας δὴ ζῴων,
οἴνου τε καὶ μέλιτος, κεράμων τε καὶ τέχνης,
χαλκοῦ τε καὶ ὀσμῆς ἐρωτικῆς ἀρωμάτων,
στρατιωτῶν καὶ ὅπλων– ἐκ λιμένος ὁρμωμένας·
πρὸς Ταρτησσόν ἄλλας ἐκπλεούσας, Ερυθεία
ἑτέρας, Αἴγυπτον τε καὶ Κύπρον καὶ Ἕλληνας·

κ’ είδα καράβια ευρύχωρα –με ζώα φορτωμένα,
και με κρασί, με μέλι, με χάλκινα, κεραμικά,
με τεχνουργήματ’ [άλλα], μ’ αρώματα διεγερτικά,
μ’ όπλα, με μισθοφόρους– να εξορμίζουνε [μακριά]·
πανί άλλα να σηκώνουνε για Ταρτησσό κι Ερύθεια,
για Κύπρο και για Αίγυπτο, για πόλεις των Ελλήνων·

ναῦς δ’ ἐς τόν λιμένα ἄλλας εἰσερχομένας,
λίθους τιμιωτάτους καὶ χρυσόν εἰσκομιζούσας·
ὄπιθεν τοῦ λιμένος, ἐν χώρῳ ἀντικρύ ταύρου,
ἑρπετόν χάλκεον ἔνθ’ ἐστί, τῷ τις ἱερεύσει·

άλλα ερίχναν άγκυρα μές στο [πλατύ] λιμάνι,
με λίθους ανεκτίμητους, χρυσάφι [μες στ’ αμπάρια]·
στη ράχη [εκεί] του λιμανιού, απέναντι από ταύρο
[–για τις θυσίες σφάγιο–], βρίσκεται χάλκινο ερπετό
που αναθήματα ιερά θ’ αφήσει [ο διαβάτης]·

λόφος ὑψικόρυμβος ἐν περιβόλῳ δεσπόζει,
ἐν ᾧ ὑπ’ Ἡρακλέους τρίπους περιετειχίσθη·
καὶ, τοσοῦτον καλὸν θεῶν σχήμα τυχοῦσα,
κατεθαύμαζον, ὡς εἴ τόδ’ ἄχθος οὐκ ἔχοιμι.

στου χώρου τον περίβολο, λόφος ψηλός δεσπόζει,
που τρίποδα ο Ηρακλής με τείχος έχει κλείσει·
τέτοια θεϊκή φανέρωση συναπαντώντας [πλέον],
θαύμαζα ως τα βάθια μου… κι αλάφραινε ο πόνος.

ΧΟΡΟΣ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ

— Ἀκούσασαι σούς πόνους, κόρη, δάκρυα ρέουσιν·
Ἑσπερίης δ’ ἐλπίδες λαμπραὶ σ’ εὐφραίνουσιν!

— Κόρη, τις αγωνίες σου ακούοντας, δάκρυα ρέουν·
χαρά οι λαμπρές σου φέρνουνε της Εσπερίας οι ελπίδες!

Σημειώσεις και σχόλια:

Στον Πρόλογο, η Μέδουσα εισέρχεται στη σκηνή και αφηγείται το ταξίδι της: απ’ την πατρίδα της, την Κύρνη, στις ερήμους της Λιβύης και, εν τέλει, στην πόλη της Μήνης, που βρίσκεται σε νησί της Τριτωνίδας. Η μονωδία της νεαρότατης (18 ετών) αλλά εμπειροπόλεμης Μέδουσας δίνει εικόνες απ’ το πρόσφατο παρελθόν της: τη σχέση της με τον πατέρα της, Φόρκυνα· τις εμπειρίες της στον πόλεμο, δίπλα στον θεό Άτλαντα· την αιχμαλωσία της απ’ τον Περσέα και την παράδοσή της στην Αθηνά, ως αιχμάλωτη πολέμου. Επικαλείται τη Γαία ως την πρωταρχική θεότητα, τη μητέρα όλων —την οποία λατρεύει και της οποίας είναι προφήτισσα—, κάνοντας ταυτοχρόνως επίκληση στη συζυγή θεότητα του Ουρανού και στα ευγενή του μεγέθη. Με τον μονόλογό της, ζωγραφίζει νοερά ένα ζωηρό περιβάλλον με το λιμάνι της Μήνης, τα πλοία, τις εμπορικές συναλλαγές, και ακόμα τις διάφορες τοποθεσίες από και προς τις οποίες τα πλοία πλέουν. Τονίζει την άσχημη ψυχολογική της κατάσταση —λόγω της αιχμαλωσίας της— σε αντιδιαστολή με τον θαυμασμό της για τον πολιτισμό που όμοιό

του δεν έχει ξαναδεί.

Στίχος 1:
«*Μέδουσα*»:
Ουσιαστικοποιημένη μετοχή ενεστώτα, α’ θηλυκού προσώπου του ρήματος «*μέδω*», με την έννοια «προστάτις» / «φρουρός» / «κυρίαρχος». Στον μέλλοντα, το ίδιο ρήμα χρησιμοποιούνταν και με την έννοια του «*μεριμνώ για μια κατάσταση ή υπέρ κάποιου/-ας/-ων*», σπανιότερα δε με την έννοια του «*σχεδιάζω σχετικά με μια ενέργεια, μηχανεύομαι*». Το όνομα έχει ίσως δημιουργηθεί στα πρότυπα (ή στον απόηχο) του σχετικού μύθου, όταν και ήταν πλέον γνωστό πως το κεφάλι της Μέδουσας, πάνω στην ασπίδα της Αθηνάς, δρούσε ως δύναμη προστατευτική. Στον συγκεκριμένο μονόλογο, η Μέδουσα το χρησιμοποιεί ως όνομα ευγενικό —που θα της προσδώσει καλή φήμη— καθώς και υπό την έννοια της προστάτιδος του λαού της.

Στίχος 25:
«*κατέλευσαν*»:
Εκφράζει τη βαρύτητα της αποστροφής που νιώθει η Μέδουσα για την «καταδίκη» της σε «καταναγκαστικά έργα» ιερουργίας στον θεό (Ηρακλή) των εχθρών.

Στίχοι 26-27:
Η Μέδουσα αναγνωρίζει πως η τιμωρία της προέρχεται από θεία δίκη, χωρίς να αντιλαμβάνεται τον λόγο.

Στίχοι 30-51:
Παρ’ όλη τη βαριά συναισθηματική της κατάσταση, η Μέδουσα θαυμάζει όσα πρωτόφαντα βλέπει στην πόλη των Αργείων.

Στίχος 42:
Η Ταρτησσός (πιθανόν και η Ερύθεια) είχαν ιδρυθεί πολύ αργότερα απ’ την υπόθεση του δράματος. Πρόκειται για αναχρονισμό.

Στίχος 47:
«*ἑρπετὸν χάλκεον*»:
Δελφικός τρικάρηνος όφις. Πρόκειται για αναχρονισμό.

Πάροδος
ΧΟΡΟΣ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ κ’ ΜΕΔΟΥΣΑ (βουβή)

[Οι Εσπερίδες κυκλώνουν τη Μέδουσα και ψέλνουν για τη θάλασσα αλλά και για την ίδια, που θυμίζει ωκεανό όμορφο, τρικυμιώδη, άφατο και επικίνδυνο.]

ΧΟΡΟΣ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ

Στροφή α’

— Μαινάς πόντου ὁρίων κυανῶν,
ἔνθα κἔνθ’ ἀκτῖνας κατοπτρίζεις,
φῶς ἐπαίρουσα ἐν τοῖς αἰθέρσιν,
–οὖσα ἀνήμερος καὶ πάμφορος!

— Μαινάδα, που ορίζοντες γαλάζιους κυβερνάς
και που μακριά, κοντά [–παντού!–] αντιφεγγίζεις,
την αντηλιά ψηλά ως τα ουράνια σκορπάς!·
ανήμερη μα πολυφόρα, [μας ταΐζεις]!

Αντιστροφή α’

— Σέλαϊ διάχρυσος, λάμπουσα,
σχήματα τοῖς ψαμμίνοις σύ δίδως·
ἐπί πολλῶν οὐρανῶν ὀρθρινῶν,
θαυμαστά δὴ θεάματα τίθης.

— Λαμπράδα χρυσοΰφαντη έχεις, λαμποκοπάς!·
σ’ αμμουδερούς [γιαλούς] μορφές [πολλές] χαρίζεις·
και, κατά το ξημέρωμα, τους ουρανούς [κεντάς]!·
εικόνες ζηλευτές, πάνω τους, ζωγραφίζεις.

Στροφή β’

— Ὑπό πνεύματος τρέμουσιν πελάγη,
καὶ λατρεύουσι πάντες οἱ ναύται σοι·
Ἄμαξα φαίνετ’ ἐπί σοῦ ὁδηγός,
ἥντιν’ εν τοῖς ὕδασι ἀμφιπλέκεις.

— Τα πέλαγά [σου] τρέμουν απ’ του αγέρα [τις ριπές],
κ’ είναι στη δούλεψή σου όλ’ οι ναυτικοί μας·
και, στα νερά σου, πλέκονται της Άρκτου οι [αργυρές]
αχτίδες –οδηγοί [των καραβιών στη γή μας].

Αντιστροφή β’

— Τινάς ἐν σοί ποτὲ δὲ ἀναισθήτους
–ἐπιφέρουσα δυστύχημ’– ἐκπλήττεις,
ὅτ’ ἐπ’ αὐτοῖς ἐκλύεις ἀντιπνοίαν
–πρός τόν Ποσειδῶνα, εἰς ἀπώλειαν.

— Κάποτε, μέσα σου, ξερούς παίρνεις [αρμενιστάς],
σέρνοντας τα κορμιά τους έξω απ’ το σκαρί τους
–ω δυστυχία [οικτρή], αέρα κόντρα σαν φυσάς·
στου Ποσειδώνα [τον βυθό] πάς το κορμί τους!

Επωδός

— Προσέρχονται ἁλιεῖς σοί δυστυχεῖς
–ἀντιτάξαντες, θαρσοῦντες, κινδύνους·
ἐν δίκτυσιν δ’ αἰσχύνωντ’ ἐμπλεχθέντες
–ἔχοντες πρὸς τόν θεόν προσδοκίας.

— Ψαράδες έρχονται σ’ εσέ, κακόμοιροι[, φτωχοί]
–εμπρός στου κίνδυνου την πάλη με κουράγιο·

μα, σαν στα δίχτυα θα μπλεχτούν, τους
πιάνει η ντροπή
–προσμένοντας τον Ποσειδώνα [τον
πανάγιο].

[*Προς τη Μέδουσα:*]

Στροφή γ′

— Ὦ βαρβαρική ψυχή, μνήμη γένοιο ἀρχαία·
σού πρὸς ὑγρούς μηρούς πλεῖστ' ἐφειλκύσθησαν
νῆες,
εἰς εὐρυκέλευθον πέλαγος, ἵνα σύ καταπέμψῃ,
ὠκυμόρῳ, ἐχθρούς ἐπ' ἁλός βάθροις, καταβρόχθους!

— Ψυχή βαρβαρική, που 'γινες μνήμη,
στητά κατάρτια στ' ανοιγμένα πλάτια
τα υγρόζωα λαγόνια σου έχουν σύρει
–και τους εχθρούς στου πέλαγου τα βάθια.

Αντιστροφή γ′

— Ποίων ἁλμυρίδων φιλοτιμίαν τρέφουσα
τῶν πελαγίων, ἐπιθυμίαν ταύτην ἐπένευσας;
Τίνας ὁδοὺς νεῶν, ὑπό στεροπῶν νεφελῶν,
εἰς γαῖαν ἤγαγες ἣν μέλη τέρπουσ' ἐποίησαν;

— Ποιάς τάχ' αρμύρας πόθοι να γεννήσαν
θαλασσινούς καημούς που σε στολίσαν;
Ποιών καραβιών πορεία, αστρολουσμένη,
οδήγησες σε γή τραγουδισμένη;

Στροφή δ′

— Πόσα σωμάτων λεῖμματα, ἐν ὠκεανῷ βαθυπόρῳ,
πρὸς αἴγλην Πεμφρηδοῦς κροκοπέπλου, πεφρικυίας,
ἐν βράχοις κατέρρηξας; Νέκυες δ' αὐτῶν ἐν σιωπῇ
βυθοῦ ὑγροῦ ἐπέθηκας, θύσασ' αὐτούς Ποσειδῶνι.

— Πόσα κορμιά να τσάκισες στα βράχια
ωκεανού αταξίδευτου –τεμάχια,
που η Πεμφρηδώ η κυκνόμορφη, αφρισμένη,
τ' απέθεσε σ' υγρού βυθού [ειμαρμένη];

Αντιστροφή δ′

— Ὦ βαθεῖα, κατακείμενη πατρῴα γαῖα, ἐν πόντῳ!
Προγόνων νεκρῶν κλῖναι –κεκυκλωμέν' ἐν ὕδασιν–
μετ' ἀλλήλων δακρύων συνοδεύσουσι λήθην,
ὑπ' ἀφανείᾳ τῆς θαλάττης κοιμώμεν' αἰεὶ·
ἑτοίμας μέν ψυχάς τινάς πῦρ ἕως ἂν εὕροι,
παλαιά δ' ὅπλα χεῖρας ἀξίας ἕως ἂν εὕροιεν,
ἐς ἱερόν πόλεμον ἐκ Θέμιδος ἀξιωθέντα.

— Αλλοτινές μας κατοικιές
–στη θάλασσα κλεισμένες
προγόνων κλίνες νεκρικές–
[σε πόλεις] βυθισμένες,
το δάκρυ θά 'ναι σύντροφος
στη λήθη του βυθού σας
–μέχρι η φωτιά να βρεί ψυχή,
τα όπλα νά βρουν χέρι,
κ' η Θέμιδα να τιμηθεί
μ' αίμα από ιερό μαχαίρι.

Σημειώσεις και σχόλια:

Πρόκειται για μια ποιητική Πάροδο με αρχαία ελληνικά στοιχεία, όπου ο Χορός των Εσπερίδων τραγουδάει για τον ωκεανό και τη Μέδουσα. Το κείμενο είναι γεμάτο με συμβολισμούς και μεταφορές. Προσπαθεί να αποδώσει την ατμόσφαιρα, τη δύναμη και την ομορφιά του ωκεανού, ενώ ταυτοχρόνως αναφέρεται στη Μέδουσα ως μια φιγούρα που συνδέεται με τον θάνατο, τη βία και τον φόβο.

Ο ωκεανός περιγράφεται ως ένα τρικυμιώδες, λαμπρό και μεταβλητό στοιχείο, κάτι που αντανακλάται στις φράσεις όπως «*Ὦ πόντε καλέ καὶ γλαυκέ, λαμπρέ*» και «*Ἁλιεῖς πρὸς σέ δυστυχεῖς ἐλθόντες*». Στο ίδιο πλαίσιο, η Μέδουσα αναφέρεται ως μια δυναμική και επικίνδυνη φιγούρα, που έχει τη δύναμη να παρασύρει τα πλοία στον

βυθό, όντας όμορφη και φοβερή σαν την τρικυμιώδη θάλασσα.

Τα στοιχεία αυτά του ωκεανού και της Μέδουσας ενώνονται μέσ’ από την ιδέα της δύναμης, της ομορφιάς και του φόβου. Ο ωκεανός είναι ταυτοχρόνως ένας τόπος ομορφιάς και κινδύνου, ενώ η Μέδουσα είναι ομοίως όμορφη και φοβερή. Εν τέλει, το κείμενο προσπαθεί να συνθέσει μια παράσταση αντιθέσεων και δυναμικής, μεταξύ ομορφιάς, δύναμης και φόβου, όπως αυτά αναπαρίστανται μέσ’ από την εικόνα του ωκεανού και της Μέδουσας.

Στίχος 73:
«*πρὸς τόν θεόν*»:
Εννοείται ο Ποσειδών.

Στίχοι 74-77:
Αναφορά στις ναυτικές πολεμικές επιχειρήσεις που εξασφάλισαν ζωτικό χώρο για την εξάπλωση του ελληνικού πολιτισμού στη Μεσόγειο.

Στίχοι 78-81:
Αναφορά στις εποικιστικές εκστρατείες των Ελλήνων, καθώς και στον ρόλο των αοιδών ως προς τη διατήρησή τους στη συλλογική μνήμη.

Στίχοι 82-85:
Αναφορά στη μανιασμένη και τρικυμιώδη θάλασσα, που η οργή της καταπίνει πλοία και ναύτες.

Στίχοι 86-92:
Αναφορά στον χαμένο, πάλαι ποτέ ελληνισμό που βρίσκεται στα βάθη της θάλασσας.

Επεισόδιον Α΄
ΑΛΥΟΣ, ΨΑΡΑΔΕΣ (βουβοί) κ' ΠΕΡΣΕΥΣ

[Ο Περσεύς έχει ταξιδέψει στα ψαρονήσια της λίμνης της Τριτωνίδας, όπου διαμένουν οι εναπομείναντες στη δυτική Αφρική Άτλαντες, ώστε να βρει τον τελευταίο βασιλιά τους, υπέργηρο Άλυο —ο οποίος έχει καταφύγει κι αυτός στην τέχνη της αλιείας, για να κερδίζει τα προς το ζην. Λόγω του γνωστού παρελθόντος του τελευταίου ως πολεμικού ηγέτη και ως μάντη, θα ζητήσει τη συμβουλή και τη βοήθειά του για την απόκρουση της επικείμενης εισβολής των Γοργόνων —οι οποίοι θα προσπαθήσουν, μεταξύ άλλων, να πάρουν πίσω τη Μέδουσα.]

ΑΛΥΟΣ

[*Τραγούδι με τους ψαράδες, σηκώνοντας τα δίχτυα:*]

Ἁρμονίας ἡδείας νῆσος
–εὐπλοΐας ἐν λίμνῃ,
στυγνῶν ἔργων ἄτερ καὶ κόπων–,
Γαίας ἐστίν εὐφρόνη·
ἐνθάδε μέν τοῖς θνητοῖς κλέος,
αὐτοῖς δ' ἅπασι μόχθος
–ὅς εὐφραίνει φιλοῦντας τόνδε,
βιάζει ἀπειθεῖς δὲ!

Νησί ομοψυχίας γλυκιάς
–σε λίμνη που οι βάρκες [μας]
σε νερά ήρεμα πλέουν,
δίχως έργα απεχθή κι [άλλες] ταλαιπώριες–,
στη Γή 'τούτη χαρά είναι!·
εδώ πέρα, οι ανθρώποι
ζούν με δόξα μα και μόχθο
–που θα τέρψει όσους τον θέλουν,
μ' αναγκάζει [σε δουλειά]
[όλους] όσοι δεν τον στέργουν!

Ἐπί τραπέζαις, ἁλιείας
πόνοι γαστέρας ἡμῶν
πληροῦσι· χαίρετε βίου τοῦ-
του οἱ κτίσται!· ἐνθάδε
ἐν κύμασι καλοῖς κείμεθα·
οὐ δὴ μέλει πόλεων
ἀφορήτων κἀγνῶν τελετῶν
ἀλλ' ἰχθύων μάλιστα!

Πάνω στα τραπέζια, της ψαριάς
οι κόποι [μας] γεμίζουνε
τις κοιλιές μας· χαρά πάρτε,
'σείς που θεμελιώσατε ζωή [εδώ] τέτοια·
σε γλυκά κύματ' απάνω,
[άνοιαστοι,] αράζουμ' [όλοι]!
Δεν μας νοιάζει για τις πόλεις
–ποιός μπορεί να τις αντέξει;–
ούτε γι' «άγιες» τελετές,
μα... μ ο ν ά χ α... γιάαα... τα... πσάααργια!

ΧΟΡΟΣ

[*Προς τον Άλυο, καθώς πλησιάζει ο Περσεύς:*]

— Ὦ γέρον, ἄγγελος ἐκ πόλεως ἔρχεται·
δι' ἔπους πείθου λαμπροῦ τοῦ ἐλευσομένου,
μεγάλου ἐν φρεσί· κλεινός ἀνήρ κἀνδρεῖος
χαλεπόν οὐ θεοί θέλουσι ἔργον παθεῖν.

— Γέροντα, απ' την πόλη, μαντατοφόρος
έρχεται·
απ' καθάρια λόγια του, θα πρέπει να πειστείς
–που, μές στον νού του ιδέες σπουδαίες τα
γεννήσανε·
[τέτοιος] γενναίος άντρας, μ' [απέραντη τη]
φήμη

οι θεοί [μας] δεν το θέλουνε [ποτέ] να
κακοπάθει.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Χαῖρ’, Ἅλυε, τέκος ἀνάκτων, πάτερ ἁλιευτῶν!
Ἀλλ’ ἦλθες, ἐν ἡλικίᾳ τοσαύτῃ, εἰς ἄκρον,
ἀπό τυραννίδος τῆς ἐμῆς ὥστε λελύσθαι
καὶ ῥῆξαι τήν ἐμήν καρδίην, ἐνθάδ’ ἐκπεσών;

Χαίρε, Άλυε, αρχόντων απόγονε και αλιέων πατριάρχη!
[Πώς], σε τέτοια ηλικία, βρέθηκες σ’ [αυτή την] απόμακρη γωνιά;
–ώστε να μη σε φτάνει η ισχύς της εξουσίας μου;
–την καρδιά μου ταράζοντας, [ζώντας] εδώ, μακριά απ’ τις [παλιές σου] δόξες;

ΑΛΥΟΣ

Χαῖρε, Περσεῦ, Διός παῖ καὶ Δανάης υἱέ, ὃς
Λιβύην κατέλαβες, Ἀργείων στρατηγός ἐν
Μήνῃ, ὑπομείνας τόν στρατόν τῶν Ἀμαζόνων·
ἀρχηγός νῦν ἐν Τριτωνίδι, ὅθι Ἀτλαντῖδος
ἁλιεῖς εἰσίν, ὑπό Ἀλύου διδασκόμενοι
–ὃς βασιλείας ἀφῆκε τιμάς ἐπιχθονίας,
ἵνα ἰχθῦς ἁλιεύῃ καὐτούς ἐμπορεύηται.

Χαίρε, Περσέα, υιέ του Διός και της Δανάης·
κατακτητή της λιβυκής γης, στρατηγέ των Αργείων στη Μήνη·
που έστησες γερά τα πόδια σου απέναντι απ’ τον στρατό των Αμαζόνων·
[που,] τώρα[, είσαι] διοικητής στης Τριτωνίδας [τη λίμνη]·
εκεί που ζούν και οι Άτλαντες ψαράδες,
μαθαίνοντας από [εμένα!,] τον Άλυο
–που επαράτησε τις επίγειες βασιλικές τιμές,
για να ψαρεύει και να πουλάει τα ψάρια [του].

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ἀπό πολιτείας πολυμεροῦς ἀπηλλαξάμην
ἔγωγ’, ἐν ᾗ πολλαί μὲν εἰσίν ἀνάγκαι, πολλά
ἐπίστασθαι δὲ χρή μοι· πάντοτε οὖν μέλει
τερπναῖς κενολογίαις ἀρέσκομαι· ὁρῶ δὲ
ἀπαλλαγῆν ταὐτήν: εξ ὑμῶν πάντων, μετ’ ἀλλήλων
ἐν ἡδυπαθοῦσιν ἔτεσιν, ἕκαστον χαίροντα·
καὶ σοί τοιαῦτ’ ὁρῶ, φίλτατε, μεταβεβλημένα·
ἀλλά, τοι δὴ πεφυκός ἔχεις, ὥστε ἅπαντα
ὧντινων ἕνεκα πρὸς σέ ἥκω ταῦτα λεχθῆναι.

[Προς ώρας], κατάφερα να ξεφύγω απ’ τα πολύπλευρα καθήκοντα του κυβερνήτη
–ανάμεσα σε πολλές ανάγκες που εκκολάπτονται, κι επιταγές γνώσεων πολυάριθμων·
στ’ αλήθεια, πάντοτε μ’ αρέσει [να λευτερώνω την ψυχή μου με] κουβέντες γλυκές, δίχως βαρυσήμαντα νοήματα·
κ’ ίδιον λυτρωμό [απ’ τα δεσμά των ευθυνών] βλέπω [νά ‘χετε]:
τον καθέναν απ’ όλους εσάς να χαίρεται τη συντροφιά του άλλου, σ’ εποχές ανέμελες·
μα και σ’ εσένα, αγαπητέ, την ίδια μεταβολή αντιλαμβάνομαι·
αλλά [–είπα αρκετά–], διαθέτεις δα απ’ τη φύση σου την ικανότητα ν’ αποτυπώσει ο νούς σου τον λόγο της επίσκεψής μου, ώστε να διαπραγματευτούμε.

ΑΛΥΟΣ

Τοῦτο μέν ἀληθές ἐστι: μάντις ὤν, προορῶ
μόνον ἅ ἐποπτεύω, ἀλλ’ οὐχ ὁρῶ το αἴτιον·
τό δέον δρᾶσαι οὐ δύναμαι ὁρᾶν δὲ· τίς σ’ ἐν
ταύτῃ ὁδῷ κατέλαβεν; Ἀνέγνωκα γάρ βουλήν
σήν, ὡς δεῖ τούς Γοργονίδας στῆσαι ἀντιμάχους.

Αλήθεια είν’ ετούτο: μαντευτής είμαι·
[έχω τη δύναμη να] προβλέπω τα [μελλούμενα που αιωρούνται] στη [σφαίρα της] εποπτείας μου·
όμως, την αιτία [τους] δεν μπορώ να τη δώ·

κι ούτε μού ‘ναι δυνατόν να ξεδιακρίνω τις
πράξεις που πρέπει να γίνουν·
αυτή την οδό [του μοιραίου] ποιός σ’
ανάγκασε να τη διασχίσεις;
[Ρωτάω,] διότι έχω ανιχνεύσει την απόφασή
σου να πρέπει να πολεμήσεις τους Γοργόνες.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Πολέμου δεσμά κρατοῦσι τὰς πόλεις ἐν χρείᾳ·
ἐάν μὴ νῦν σπεύσωμεν, προσδοκῶμεν εἰσβολὴν.

Τα δεσμά του πολέμου σφίγγουνε τις πόλεις
[μας] σ’ ανάγκη [ατέλειωτη]·
αν δεν ενεργήσουμε τώρα με τάχος, θα
εισβάλλει ο εχθρός.

ΑΛΥΟΣ

Σὺ δὲ ἀμφί τοῦ πολέμου ἔργων κυκλωθείς εἶ, καὶ
δοκεῖς μοι οἷος τοῖς κράτος ἔχουσιν ὑπακούουσιν.

Ζωσμένος είσαι απ’ τα πολεμικά καθήκοντα·
μου φαίνεσαι ίδιος σαν [τους υπηρέτες] της
Εξουσίας·
[πάντα!] υπάκουος [στο κάλεσμά της].

ΠΕΡΣΕΥΣ [*Με ελαφριά αμφιβολία:*]

Ἕκαστος γὰρ ἄνθρωπος πρὸς ἕνα σκοπόν γεννᾶται·
μέχρι νῦν καλόν ἔδοξε τιμᾶσθαι ἐν πολέμῳ.

Κάθε άνθρωπος γεννιέται μ’ έναν [μοναδικό]
σκοπό [στην ψυχή]·
ως τώρα, [η δόξα και] η τιμή στα πεδία των
μαχών μου φαίνονταν ευοίωνα.

ΑΛΥΟΣ

Ὦ παῖ, ἔχων δύσφημον ὀφείλημα, τὸν βίον
ἐν πολέμου θορύβῳ κατατρίβεις –χάλκεα σά
ὅπλ’ ἀποφθείρων, μελαίνην ἐκχέων αἵματος·
μαρναμένου ἀνδρός μνημόσυνον σύ δόξαν καὶ
κλέος αἰώνιον, πᾶσι τετιμημένος, λήψῃ
–ἐν μαρμαρέῳ κἱερῷ ἐπιταφίῳ πατρίδος
φιλοπολέμου–, τεθνεῶτων φέρων τάς «ἀρετάς»;

Νέε [μου, βαδίζοντας φορτωμένος] με χρέος
σκοτεινό, δαπανάς τη ζωή σου στις κλαγγές
του πολέμου·
εξαντλείς τα χαλκεία σου όπλα, χύνοντας
[ποταμούς] μαύρου αίματος·
θα λάβεις [άραγε] δόξα μνημόσυνη, την οποία
προσφέρει η μάχη, και υστεροφημία αιώνια,
τιμημένος στον κόσμον όλο;
–σε μαρμάρινο και ιερό μνημείο, στον τάφο
σου, στην πατρίδα σου που ποθεί τον πόλεμο,
φέροντας τις «αρετές» των πεσόντων;

τόδ’ ὀφείλημα, πεινῶν ἐπὶ παντί χρόνῳ,
μιμνησκόμενον δὲ τῆς σῆς οὐκ ἀπαλλαγής,
κορέσεται οὐδαμοῦ αὐτό ποτὲ τρέφεσθαι,
μηδ’ ἀπολύτρωσιν ἑαυτοῦ κτήσεται τοῦτο·
ἀλλ’ ἀπαιτήσει πάλιν νεωτέρου ἐκ τινός
τῶν σῶν ἀγχιστέων αἷμα, ὡς εἰς δέησιν
χρυσῷ τοῖς χρυσοκόμοις δεσπόταις ὑμῶν·
τόδ’ οὐδεὶς ποτὲ ἀποπληρωσάμενον ἰδεῖν
δύναται, οὗ ποτὲ τελευτήσεται –πτέρυγας
ἐκφῦσαν αὖθις: καθ’ ἑκάστην ὅταν δασμός
πολέμου νεμηθῇ τοῖς ἱερεῦσι, καινά λάφυρα
αἱματώδη πολεμίων δεήσαντες, ὅρος

[Λιμάρικο!] είναι το χρέος, πάντοτε,
θυμούμενο την [αδιάφευκτη] σκλαβιά σου·
κι ούτε ποτέ του θα χορτάσει, μ’ όποιον κι αν
τρέφεται!·
κι ούτε τη λύτρωσή του ποτέ θε νά βρει!·
το αίμα κι άλλου νιού απ’ τη γενιά σου θ’
αποζητήσει
–θυσία χρυσοφόρα στο χρυσό πουγκί του
αφέντη σου·
κανείς, ποτέ, δεν μπορεί να το δεί
ευαρεστημένο, κι ούτε ποτέ του θα ψοφήσει!·
φτερά ξεπετάει, κάθε φορά που ο πολεμικός

ψεύδους ἀνίσταται· ἀθέσφατον διά μαντείας
κηρύσσουσι βοήν ἀνδράσιν, ἐξαπατῶντες
ἐν χρῷ θεῶν, πολέμους ἀνοσίους ποιοῦντες·
αἷμα γάρ βροτῶν ἀθανάτων ἀμβροσίη ἐστὶ·
μετάνοια δὲ καὶ εὐσέβεια, λαμβάνουσα
ὀνόματα πάντων θεῶν, φύγιμον ἀνδρῶν αἰσχρῶν.

δασμός αποδοθεί στους ιερείς·
που τότ’ αυτοί, λαχταρώντας καινούργια
πολεμικά λάφυρα, στο αίμα βουτημένα, βουνό
το ψέμα ανασηκώνουν:
με [αγύρτικες] μαντείες, ξεσηκώνουν τους
άντρες σ’ ανομολόγητες πολεμικές ιαχές
–σκιάζοντάς τους, προσποιούμενοι ότι δρούν
εξ ονόματος των θεών, πολέμους ανόσιους
κηρύσσοντας·
διότι το αίμα των θνητών είν’ η [τροφή κ’ η]
αμβροσία των αθανάτων·
ενώ η μετάνοια και η ευσέβεια, υπό τη σκέπη
των θείων ονομάτων, είναι το καταφύγιο των
άτιμων.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Αὐτοί ἔργον πράσσουσιν, ἡμεῖς δὲ ἡμέτερον·
οὐδεὶς δ’ ἐν αὐτῷ τιμιώτερος γίγνεταί ποτὲ.

Εκείνοι το έργο τους επιτελούν, κι εμείς το
δικό μας [ακολουθούμε]·
μεταξύ μας δεν υφίσταται [ούτε] μεγαλύτερη
τιμή[, ούτε ανωτερότητα].

ΑΛΥΟΣ

Πλήρη σύ βίον ἔλπιζε μᾶλλον ἂν γεύσαιο,
ἢ μνήμην ἀρίστην θανάτῳ στεφανούμενος.

Ας επέλεγες να γευτείς ζωή γεμάτη[,
χορταστική,] αντί για την άφθαρτη μνήμη
ενός ένδοξου θανάτου.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ὀυχ ἡμέτερον ἐστὶν ἀγώνων ἄτερ βίον ἔχειν·
πολλὰ γάρ μοι πάθη· ταῦτα μοι Ἀνάγκη ἐπάγει.

Δεν είναι το μοιράδι μου να ζώ χωρίς [μάχη
και] πάλη·
διότι τόσες οι δυστυχίες μου, όσα [τα βάσανα
που] μου φέρνει η Ανάγκη μου.

ΑΛΥΟΣ

Τούτῳ, ἐρῶ, ποίον ὄνομα δέδωκας Ἀνάγκῃ;
ἢ σοὶ τίνα δίδωσι, ποθ’ ἡ βούλεται, ὀνόματα;
Σοῖς ὀφθαλμοῖς κάλυμμ’ ἐνέδυσε χρυσοφεγγές
–δαφοινόν πέπλον καὶ ὡραιότεχνον πέτασον–,
ὅπως πίστιν ἔχῃς τῶν ἐνθάδε βασιλεύειν,
νεότητος θερμῆς κὐψηλοθύμου σύν ἀγλαΐᾳ
–ὧν, ὑπέρ ἀνθρώπων, τάλαν, αὐτή ἐποπτεύει·
τούτῳ, ποτνίᾳ Ἀνάγκῃ, τίς πρόσευξις ἐπήχθη;

Ως προς αυτό, θα ρωτήσω:
Τι όνομα έχεις αποδώσει στην Ανάγκη σου;
Ή ποιά ονόματα αυτή επιλέγει για σένα, κατά
πώς της αρέσει;
Έντυσε στα μάτια σου κάλυμμα που
αστράφτει σαν τον ήλιο·
–[που όμως είναι] πέπλο που βρωμάει αίμα,
σκιάδιο με τέχνη [κεντημένο]·
για να σε πείσει πως εδώ εσύ κυριαρχείς
–με τη μεγαλοπρέπεια, που σου δίνει η αψάδα
της υπερήφανης νιότης σου·
αλλά, ω ταλαίπωρε, επάνω σ’ αυτά η Ανάγκη
κρατά τον έλεγχο·
ποιά προσευχή, λοιπόν, έχεις απευθύνει στην
κυρίαρχη Ανάγκη;

ΠΕΡΣΕΥΣ

Εἰ γνοίην ἱκέτευμα, οὐκ ὧδε ἦμαρ.

Αν γνώριζα [της λύτρωσης] την ικεσία, η
μέρα αυτή δεν θά ‘ταν όπως είναι·
[να πρέπει να έρθω εδώ, για να σε δώ].

ΑΛΥΟΣ

Πρὸς ποίας «Ἀνάγκης» προσεύξει δὴ, οἶσθα;

Γνωρίζεις σε ποιας «Ανάγκης» το όνομα την
προσευχή σου τώρα ν’ απευθύνεις;

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ἴσθι Μέδουσα ὥσπερ μοι οὖν Ἀνάγκη.

Κατανόησε[, λοιπόν,] πως η Μέδουσα είναι
για ‘μένα σαν την Ανάγκη [που επικαλείσαι].

ΑΛΥΟΣ

Τῆνδε σύ ἢ τῆν «ἄλλην» φιλεῖς καὶ ἐρᾷς;
Τοῖς ἐπαίρουσι θυμούς, φιλαίταται πολλαί.

Αυτήν[, οπότε,] ή την «άλλη» αγαπάς κι
επιθυμείς να έχεις;
Για όσους βράζει το αίμα τους, πολλές οι
ερωτικές φλόγες!

ΠΕΡΣΕΥΣ [*Περιπαιχτικά:*]

Καὶ γηραιοῖς πολλαί, μνήμης ἕνεκα δὲ.

[Ακόμη] και για τους γέροντες [υπάρχουν]
πολλές, αλλά μόνο στη μνήμη [τους]!

ΑΛΥΟΣ

Ἢ Μέδουσαν ἢ Ἀθήνην, σὺ δ’ ὀρθῶς οἶσθα.
Ἐκ τούτων δύο, ἐπέλεξας;

Μεταξύ Μέδουσας και Αθηνάς, εσύ ξέρεις
καλά [την απάντηση]·
έχεις κάνει την επιλογή, ανάμεσα στις δυό;

ΠΕΡΣΕΥΣ

Τὴν πρῶτην.

Ἀσθενεῖς γὰρ θεοῖς λατρεύουσι· ἀγαθοί δ’ ἑαυτούς
–θυμόν ἱκανῶς τερψάμενοι– προσκυνοῦσιν αὖ·
ἰσχυροί δὲ, θεούς ἐγνωκότες, ὁράματα τελοῦσι.

[Επέλεξα] την πρώτη·
Οι αδύναμοι λατρεύουν τους θεούς [στην
ανάγκη τους]·
οι δε έμπειροι, μετά την τέρψη των επιθυμιών
τους, εξυπηρετούν το συμφέρον τους·
όμως οι ισχυροί, αγγίζοντας το θεϊκό,
υλοποιούν τα οράματά τους.

ΑΛΥΟΣ

Τί ὅραμ’ ἐστί τοῦτο σόν, τί πρὸς τούτῳ δ’ ἡ γυνή;

Ποιό είν’ αυτό το όραμά σου, και πώς
συνδέεται μ’ αυτό η γυναίκα [της επιθυμίας
σου];

ΠΕΡΣΕΥΣ

[*Οραματιζόμενος:*]

Εἰς Ἕσπερίαν, νεωστί ἀποικισθεῖσαν χώραν
–μετά δαίμονος ἰσχυροῦ, πνεύματι τ’ εὐδαίμονι–,
φιλοθαλάττια ἔθνη καὶ λαούς συνήρμοσα·

Στην Εσπερία, την προσφάτως αποικισμένη
γη, συνένωσα τα φιλοθαλάσσια έθνη και τους
λαούς –με Τύχη ευοίωνη και έμπνευση θεϊκή·

νέον κόσμον ἐνίσχυσα, στρατῷ τε καὶ πλούτῳ·
συναγαγών Ἀργείους καὶ Λιβίους ἄνδρας –σοφούς,
ἀγχίνοιαν τ’ ἔχοντας, πολέμῳ τε τεταγμένους,
τεχνίτας τε εὐτέχνους καὶ ναυτικούς τ’ ἀγαθούς,
τερπνούς, ἡδυεπεῖς καὶ ἱμερόεντας τ’ ἀοιδούς–,

ισχυροποίησα έναν νέο κόσμο, με δύναμη
στρατιωτική και με πλούτο [ανεξάντλητο]·
ενοποίησα τους Αργείους και τους Λιβύους·
τους σοφούς και τους οξυδερκείς, κι όσους
είναι ταγμένοι στα πολεμικά έργα·
τους επιδέξιους τεχνίτες και τους ανδρείους
ναυτικούς·
τους ευχάριστους, γλυκόλαλους αοιδούς, που
ξυπνάνε τον πόθο·

ἐπὶ ὁμόνοον οὖν σκοπὸν αὐτούς ἑλκύσας ὡς
ἕνα ἐξ ὁμοίων, μεγάλην πόλιν ᾠκοδόμησα·
ναυτικήν δύναμίν τε καὶ κοινά ἐμπόρια
ἐνθάδε ἀνέστησα: θαλάττιον βασίλειον,
ἅπασιν φέρον κράτος· θεούς καλλιστοκάρπους,
πᾶσι κοινούς –Ἥφαιστόν τε, Δία τε κραταιόφρονα
καὶ Ποσειδῶνα δεινόν, Ἀπόλλωνά τε φαέθονα
καὶ Ἄρτεμιν ἀγροτέραν, νύμφας τε καὶ Διόνυσον
ἔριφον τελεσφόρον–, διά ὀρχηστῶν, χορῶν,
μελῳδῶν, κρατήρων, δαιτῶν τε τῶν θεσπεσίων
κἐπαινετῶν, είς αἰῶνας ἀθανάτους αὐτούς
ἐποίησ’, ἁγιάζων δι’ ὕμνων αὐτῶν ὀνόματα·
ἔσομαι ἡγεμών χθονός νέας, πλουτοστεφάνου,
αὐτονόμου· παρ’ ἔσται θεάνασσα κεραυνόφωτος,
ἀλκίφιλη, ἐν πάλῃ τ’ εὐαρέστῳ ἐρατεινή.

αφού, στ’ αλήθεια, τους προσέλκυσα σε σκοπό
ομόφρονο, συντονισμένους σαν σ’ ένα σώμα
και σε μια ψυχή, οικοδόμησα μια μεγαλειώδη
πόλη·
έργο μου εδώ μια δύναμη ναυτική κι
εμπορικοί σταθμοί που συνδέουν τον κόσμο:
ένα βασίλειο θαλάσσιο, πηγή δύναμης για
όλους.
Θεούς πάγκαρπους[, που γεννάνε πλούτη και
δύναμη], κοινούς σε όλους
–τον Ήφαιστο, τον Δία τον ισχυρόγνωμο, τον
Ποσειδώνα τον ευσθενή, τον Απόλλωνα τον
περίλαμπρο, την Άρτεμη τη θηραγρέτιδα, τις
νύμφες και τον Διόνυσο –τον τράγο που
καρποδοτεί τη Γή–,
με χορευτές και με τραγουδιστές, με
μελωδικούς [αοιδούς], με κροντήρια [γεμάτα
κρασί] και με θεσπέσια και επαινετά
συμπόσια, στους αιώνες τους ανέδειξα
αθανάτους!·
εξαγνίζοντας τα ονόματά τους, με ύμνους!·
θα είμαι ο ηγεμόνας μιας νέας γης,
στεφανωμένης με [την αίγλη του] πλούτου,
αυτόνομης!·
στο πλευρό μου θα στέκεται βασίλισσα με τη
χάρη του κεραυνού, λάτρις της μάχης κι
ευφραντική στο ερωτικό πάλεμα!

ΑΛΥΟΣ

Τιμάς ἀναλώσας, γῆν πατρίδος ἀφήσεις;

Ανεμοσκορπίζοντας τις τιμές [που ‘χεις
αποκτήσει εδώ], θ’ αποδιώξεις την πατρική
σου γή[, το Άργος];

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ἥδε νῦν χθών ἐμοῦ, τιμή τε καὶ ἔρως.

Αυτή εδώ είναι τώρα [πια] η γή μου, η
αρχοντιά κι ο πόθος μου.

ΑΛΥΟΣ

Οὕτως, γυνή σοί ἀναγκαῖον ἄνασσα,

Επομένως, αναγκαίο είναι να επιλέξεις
βασίλισσα·

ἤ τῆς ἐνθάδ’ ἑνότητος σύμβολον ἔσται.

έμβλημα της ενότητας [των λαών] αυτού του τόπου.

ΠΕΡΣΕΥΣ
Ἱέρεια φιλαιτάτη καὶ ἀνδρομάχος.

[Σωστά:] ιέρεια πολυαγαπημένη, που με τους άντρες πολεμά.

ΑΛΥΟΣ
Τήν θεσφάτιδ’ οὐ τιμᾷς, ὡς πρίν ἔλεξας;

Δεν ευλαβείσαι [πια] την θεσφάτιδα, όπως πρωτύτερα είπες;

ΠΕΡΣΕΥΣ
Ἀθηνᾶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀπέχει, ὑπέρ
σοφίας· φάος καὶ σύμβολον ἐνθάδ’ ἐστί.

Η Αθηνά κρατιέται μακριά απ’ τ’ ανθρώπινα,
αφιερωμένη στη Σοφία·
είναι φώς και σύμβολο σ’ αυτή τη χώρα.

ΑΛΥΟΣ
Ἔτι, διέταξας Μέδουσαν πρὸς χεῖρας τῆσδε.

Παρ' όλα αυτά, διέταξες να παραδοθεί σ’ αυτήν η Μέδουσα.

ΠΕΡΣΕΥΣ
Οὕτως γ’, ὡς χρόνος προσέστ’ ἵν’ ἀσφαλής μοι.

Ώστε, μ’ αυτόν τον τρόπο, να φτάσει ο καιρός
που θα επανέλθει στα χέρια μου, ασφαλής[,
αφού επιστρέψω απ’ την εκστρατεία].

ΑΛΥΟΣ
Ἄργος δ’ οὐκ σήν κατέδετ’ ὁρμήν, ἐν ἀμύνῃ;

Το Άργος δεν θα καταπνίξει τη φούρια [της εξέγερσής σου], αμυνόμενο;

ΠΕΡΣΕΥΣ
Οὐ! Δαναοῖς δῶρα στείλας, ἄφοβος εἰμί!

Όχι! Δεν φοβάμαι!·
έχω εξαγοράσει τους Δαναούς με δώρα.

ΑΛΥΟΣ
Ὁ προμηθής γάρ οὐδέποτε θηρευθείς!

Διότι ο προνοητικός ποτέ δεν γίνεται θήραμα!

ΠΕΡΣΕΥΣ
Πάντα χρόνου καιροῦ· πόλεμος δὲ παρῆι.

[Σωστά, μα] όλα στην ώρα τους·
κοντοζυγώνει η ώρα του πολέμου.

ΑΛΥΟΣ
Διό, ἦξας τοὺς ἐμούς ἵνα σοι δῶ ἰχθῦς,
ἐπί τῷ πολέμῳ τόν πρὸς τούς Γοργόνας;

Γι’ αυτό έφτασες ως εδώ;
Για σου παραδώσω τα ψάρια μου, ως ενίσχυση στον πόλεμο εναντίον των Γοργόνων;

ΠΕΡΣΕΥΣ
Τί φής, γέρον; Μαχοῦντ’ ἰχθύες πολεμίοις;

Τι λές, γέροντα; [Μήπως] τα ψάρια [σου] μπορούν να πολεμήσουν τους εχθρούς;

ΑΛΥΟΣ

Τοῦτο κριθήσεται!· σοί δὲ βοηθός ἐγώ.

Όσο για ‘τούτο, θα φανεί!· εγώ [θά ‘μαι] ο βοηθός σου.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Σῶν μέν ἀνδρῶν χρείαν πρὸς πόλεμον ἔχω·
ἰχθύας τηρήσω πρὸς μελλούσαις ἑορταῖς.

Τους άντρες σου έχω ανάγκη για τον πόλεμο·
[όσο για] τα ψάρια[,] θα τα φυλάξω για τις επερχόμενες εορτές [που ετοιμάζω].

ΑΛΥΟΣ

Οἴμοι!, κακομαχοῦσιν οἵδε· οἱ ἰχθύες δ’ οὐκ!

Αλί! Δεν ξέρουνε δαύτοι από μάχες·
τα ψάρια μου όμως ξέρουν!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ἐκπαιδευθέντες, ἑτοῖμοι ἔσοντ’, ὡς πάντες.

Μόλις εκπαιδευτούν, όπως όλοι, θα είναι έτοιμοι [για μάχη].

ΑΛΥΟΣ [*Σφίγγοντας το χέρι του Περσέα:*]

Χρόνος οὐ πρόσφορος, κοινός γάρ ὁ ἐχθρός·
συνθοῦ μετ’ ἐμοῦ, δεξιάν σύναπτ’ ἐν ἐμῇ.

Ο χρόνος δεν κυλάει με το μέρος μας, μιας κι ο εχθρός είναι κοινός·
δώσ’ μου το χέρι σου, κι ας επισφραγίσουμε [το λοιπόν] τη συμφωνία.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Χαίροιμεν δὴ, σπεύσωμεν εἰς τὰς ἑορτάς·
ἔπειτα πρὸς πόλεμον ἑτοιμασώμεθα.

Τώρ’ ας χαρούμε, [κι έλα,]πάμε στη γιορτή·
κ’ ύστερα, θα προετοιμαστούμε για [τον] πόλεμο.

Σημειώσεις και σχόλια:

Στο Επεισόδιο αυτό, ο Άλυος ειδοποιεί τον Περσέα πως έχει αντιληφθεί τον σκοπό της επίσκεψης του τελευταίου: να ζητήσει τη στρατιωτική του συμμαχία στον επικείμενο πόλεμο κατά των Γοργόνων. Τον προειδοποιεί επίσης για τον δρόμο που έχει επιλέξει (να πολεμάει για τη φήμη και τη δόξα), και τον καλεί να σεβαστεί τα κελεύσματα της Ανάγκης.

Ο Περσεύς αποδέχεται πως δεν γνωρίζει τι πρέπει να κάνει (κάτι το οποίο είναι, εξ άλλου, και ο λόγος της επίσκεψής του), και μιλάει για τη φύση των ανθρώπων στις σχέσεις τους με τους θεούς: οι αδύναμοι λατρεύουν τους θεούς· οι καλοί και ικανοί, αφού ικανοποιήσουν τα πάθη τους, εξυπηρετούν το συμφέρον τους· οι δυνατοί, γνωρίζοντας τους θεούς, εκπληρώνουν τα οράματά τους. Περιγράφει το όραμά του να δημιουργήσει ένα νέο βασίλειο, ενώνοντας διάφορους λαούς και τιμώντας τους θεούς όλων με γιορτές και τελετές, δημιουργώντας μια εμπορική θαλασσοκρατορία. Στη νέα του χώρα, προσβλέπει σε μια ισχυρή και γενναία βασίλισσα δίπλα του. Με τη ροή της συζήτησης, αποκαλύπτει στον Άλυο πως έχει ήδη επιλέξει η γυναίκα αυτή να είναι η Μέδουσα και όχι η Αθηνά.

Ο Άλυος ρωτάει τον Περσέα αν θα εγκαταλείψει την πατρίδα του για αυτή τη νέα γη που τώρα πατάει, και ο Περσεύς επιβεβαιώνει ότι αυτή η νέα γη είναι τώρα η πατρίδα του.

Ο Άλυος προσφέρει τη βοήθειά του στον Περσέα στον επερχόμενο πόλεμο. Ο Περσεύς αποδέχεται, αλλά τονίζει ότι πρώτα θα γιορτάσουν, και στη συνέχεια θα προετοιμαστούν για τον πόλεμο.

Ο διάλογος είναι γεμάτος με αναφορές στην ελληνική μυθολογία, στην πολιτική και στην κοινωνία, καθώς και στις σχέσεις των ιερατείων της εποχής (και όχι μόνο) με τους πολέμους. Προσπαθεί να προσφέρει μια σύνθετη εικόνα της αντίληψης του κόσμου απ' τους πρωταγωνιστές.

Στίχοι 131-132:
Ο Περσεύς αποκαλύπτει στο κοινό το διορατικό χάρισμα του Αλύου.

Στίχοι 155-168:
Μομφή στη «συνήθεια» των ιερατείων να βάζουν τις πόλεις - κράτη να μάχονται μεταξύ τους, ώστε να αποκομίσουν τον «δασμό» από τα πολεμικά λάφυρα. Δεδομένου ότι στην εποχή της υπόθεσης του δράματος δεν υπάρχουν οργανωμένα ιερατεία, πρόκειται για αναχρονισμό.

Στίχος 187:
«*ὁ ἐπαίρων (ἰδίους) θυμούς*»:
Ο θερμόαιμος.

Στάσιμον Α΄
ΧΟΡΟΣ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ

ΧΟΡΟΣ

Στροφή α΄

— Ὦ Ἡράκλεις!· ὅτε, Ἥλιε, ἀνατέλλεις
–ἐν Ἐλαφηβολιῶνος ἰσημερίᾳ–,
τὰς ἡμέρας φαεννάς, θερμοτέρας αὔξεις·
ἐπί μακρῷ –«ἔαρος κλέος» κληθείς– φέγγεις!

— Ήλιε μου, Ηρακλή, το ‘λιόβγαλμά σου
τη θέρμη ζωηρεύει στις ημέρες·
και, φώς σκορπάς στου Μάρτη [τις εσπέρες],
η μέρα όταν τη νύχτ’ αντιζυγιάζει·
άνοιξης αίγλη είσαι, παμφαής!

Αντιστροφή α΄

— Ὦ Ἡράκλεις, ὤν τε θνητός, «τὸ κλέος ἐρῶν»,
ἐν βαρβάρῳ Αμαζόνας νικήσας γαίᾳ,
ὑπέρ θεῶν ἔκτισας πόλιν νέαν ἐμῶν,
καλόν κἀγαθὸν ἐν ἡμῖν ἐμπνεύσας πᾶσιν!

— Ω, Ηρακλή, θνητός εσύ, το κλέος
αγάπησες· και, σε βαρβάρων χώρα,
τις Αμαζόνες νίκησες· [και τώρα]
η πόλη σου, [εδώ,] θεούς δοξάζει·
εδίδαξες σ’ εμάς την αρετή!

Στροφή β΄

— Πόδα ἔθηκας σόν ἐν Σικελίας νότῳ
–νῆσος ὅθι ἐν βυθῷ κεῖται τῆς θαλάττης–,
τὸν δ’ ἕτερον προσήλωσας ἐπί Λιβύης·
«Ἡράκλειαι Στῆλαι» οἵδ’ ἐξ ἡμῶν κλῄζονται!

— Τό ‘να σου πόδι πάτησες στον νότο
της Σικελίας, που σκεπάζει νήσο
στης θάλασσας τα βάθη· και, [πιο πίσω,]
κάρφωσες τ’ άλλο πόδι στη Λιβύη·
τα τραγουδάμ’, ως «Στήλες του Ηρακλή»!

Αντιστροφή β΄

— Ἑσπερίδων ἀστέρων ἡμεῖς αἱ ἔνσαρκοι·
φέγγομεν ὅθεν σύ τούσδε ἅπτεις ἐν Δύσει
–χρυσῶν μήλων ἰκέλους–, ὅτε, καθ’ ἑκάστην,
χρυσοπήληξ, ἐν πόντῳ δὴ τηλουρῷ δύῃ.

— Των Εσπερίδων άστρων, σάρκα ζώσα
είμαστε· και, στη Δύση, φώς σκορπάμε
–σαν μήλα ολόχρυσα λαμποκοπάμε–
κάθε νυχτιά που, με χρυσή κορώνα,
στον μακρινό βουτάς ωκεανό!

Επωδός

— Ἐνθάδε θάλλον θυμιατήριον ἀεί,
ὅ ἔθηκας –ἐλθών πάλαι– ἐπί τρίποδι·
νέα ἥδε μεθ’ ἡμῶν ἐλήχθη «Κυάνη»,
–Γοργόνων, βαρβάρων τῶν ἐχθρῶν, ἐξ ἁρπαγῆς.

— Εδώ, στο θυμιατήρι [σου],
λιβάνι πάντα άφθονο
[θα αναδίδει ευωδιά]
–στον τρίποδα [τον χάλκινο],
αυτόν εσύ που έστησες
κάποτε, σ’ εποχή παλιά!
Σ’ εμάς εδώθη [γι’ αδερφή]
ετούτη ‘δώ, η «Κυάνη»
–απ’ τους εχθρούς μας αρπαγή:
απ’ των Γοργόνων τη φυλή!

Σημειώσεις και σχόλια:

Στο Στάσιμο αυτό, ο Χορός εξυμνεί τον Ηρακλή ως τον εαρινό Ήλιο αλλά και ως τον θνητό που, έχοντας λάβει το τιμητικό όνομα του πρώτου, ίδρυσε την αποικία της Μήνης στην Εσπερία. Σκοπός του είναι να τονίσει τη σημασία του στη γεωγραφία, στη θρησκεία, και στην ιστορία της περιοχής.

<u>*Στροφή α΄:*</u>
Ο Χορός επικαλείται τον Ήλιο («*Ηρακλής*», στο κείμενο) κατά την εαρινή ισημερία του Ελαφηβολιώνα, που είναι ένας μήνας του αρχαίου αττικού ημερολογίου. Ο Ήλιος φωτίζει έντονα, καθιστώντας τις ημέρες πιο ζεστές. Ο Χορός τον αναφέρει ως «*κλέος του έαρος*», υπονοώντας την ενδυνάμωση και το ζωντάνεμα του φωτός κατά την άνοιξη («*έαρ*»).

<u>*Αντιστροφή α΄:*</u>
Ο Ηρακλής αναφέρεται ως ο θνητός που αγαπούσε το κλέος («*ἐρῶν τὸ κλέος*») και νίκησε τις Αμαζόνες. Χτίζοντας μια νέα πόλη για τους θεούς, ο Ηρακλής έχει προσδώσει ιδιαίτερη αξία και τιμή στην περιοχή, προωθώντας την αρετή και το καλό.

<u>*Στροφή β΄:*</u>
Η ικανότητα του Ηρακλή να συνδέει γεωγραφικά σημεία (διά των θαλάσσιων ταξιδιών του και διά του εμπορίου των πόλεων που ίδρυσε) είναι εμφανής, καθώς ο Χορός περιγράφει, μεταφορικά, πως «*τοποθετεί το ένα πόδι του στη Σικελία και το άλλο στη Λιβύη*», δημιουργώντας τις «*Ηράκλειες Στήλες*», δηλαδή το απώτατο άκρο του αρχαίου ελληνικού κόσμου, στην «*Εσπερία*» της δυτικής Μεσογείου.

<u>*Αντιστροφή β΄:*</u>
Ο Χορός των Εσπερίδων παρομοιάζει τον εαυτό του με τα «χρυσά μήλα» (φωτεινά άστρα) που λάμπουν στον ουρανό της Δύσης —καθώς ο ήλιος βυθίζεται στη θάλασσα της Εσπερίας και τα αποκαλύπτει, στον νυχτωμένο ορίζοντα—, αλλά και σε σύνδεση με τον γνωστό άθλο του Ηρακλή.

<u>*Επωδός:*</u>
Ο Χορός αναφέρεται στο υπόκαυστο αγγείο με το θυμίαμα, το οποίο, κατά την ίδρυση της πόλης της Μήνης, τοποθέτησε ο Ηρακλής, στον λόφο πάνω στον οποίο χτίστηκε μετέπειτα ο ναός του. Διατηρεί την ιερή υποχρέωση να διατηρεί τη φλόγα του άσβεστη. Επιπλέον, αναφέρεται στην «*Κυάνη*», το νέο μέλος του —με το όνομα που έχει δώσει η Αθηνά στη Μέδουσα, αφού της παραδόθηκε αιχμάλωτη απ’ τον Περσέα.

Επεισόδιον Β΄
ΠΕΡΣΕΥΣ, ΧΟΡΟΣ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ κ΄ ΜΕΔΟΥΣΑ

[Μεταφερόμαστε στη Μήνη, όπου ο Περσεύς, στρατιώτες, η Αυλή του παλατιού και ο απλός λαός συμμετέχουν στη μεγάλη γιορτή.]

ΠΕΡΣΕΥΣ

[*Τραγούδι:*]

Νυκτός τερπνῆς εὐωδίᾳ,
ἐν λάμπουσιν ὄμμασι,
χαίροντες βότρυι καὶ φλο-
γί τε ὁμοῦ φαεινῇ,
αἱ ψυχαί ἡμῶν ἐν ὁρμᾷ
δὴ πᾶσ’ ἀγαλλιῶσιν,
ὥσπερ ἀγέλης ἐν αἰθέ-
ρι πτηνῶν χορευούσης.

Σε νύχτα ωραία, ευωδιαστή,
που μάτια λάμπουν [σαν την αστραπή],
μές στη[ς φωτιάς τη] φλόγα τη χρυσή,
με σταφυλιών[τη γλύκα], όλοι μαζί,
χαιρόμαστε· οι ψυχές μας
ευφραίνονται, μές στην ορμή
–όπως, στα αιθέρια, πουλιά
χορεύουν, όλα μι’ αγκαλιά.

ΧΟΡΟΣ

— Γάλακτος καὶ μέλιτος προσφέρω σπονδήν,
θεοῖς ἀρχόντων καὶ
Διονύσῳ λαοῦ
–ὅς κέαρ ποιεῖ σκιρτῶν καὶ λαλοῦν στόμα,
διὰ τῆς ἡδονῆς νέκταρος ἀμπέλου·

— Μέλι και γάλα, ως σπονδή,
προσφέρω στους θεούς του παλατιού
και στον Διόνυσο, θεό λαού
που σείει την καρδιά μας·
τη μιλιά μας
που λύνει, με το νάμα τ’ αμπελιού·

— καὶ Ἀτλάντων δεσπότῃ, τῷ Ποσειδῶνι,
ὃς μαινόμενος γαῖ-
αν ὁρίζει δίχα
–ὑπερπέμπων κυμάτων χολίων τε ποτ’
ἄλγεα, ναυτίλοις καὶ πλεούσαις ναυσί.

— και στον Ατλάντων τον θεό,
τη γή που πότε σκίζει με οργή·
πότε κυμάτων βάλλει ωρυγή
–που, σαν βουνά πελώρια,
στα καράβια
θα φέρουν και στους ναύτες οιμωγή.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Στεφανωθέντες ἐν θαλλούσαις θαλίαις
ἅπαντες –Ἀργεῖοι, Ἄτλαντες, μέλανες–,
πυρσούς χαίροντες ὑψοῦτε φαεσφόρους
–ἐν χοροῖς συνόμοροι δοῦλοι κἄρχοντες.

Μές στην κισσόστεφη γιορτή,
ένα [της Εσπερίας οι λαοί]
–Αργίτες, Άτλαντες και μελαμψοί–
[ψηλά] υψώστε δάδες!
Αφεντάδες
και δούλοι, ας χορέψουμε μαζί!

ΧΟΡΟΣ

— Ἁγνίζοντες λιβάνῳ ἀέρα, τ’ οἴνου
κρατῆρσι πλήρεσι
–τῇ ἀργυροδότῃ
Σελήνῃ λαμπρυνούσῃ βάσεις–, σώματα

— Ανάψτε μοσχολίβανο,
γεμίστε τα κροντήρια με κρασί·
και, η Σελήνη η αργυρόχοη
με φώς τα βήματά μας,
τα κορμιά μας
ας λούσει, νέο γένος να γενεί!

νίψωμεν· δὴ νέον γεννηθήτω γένος!

— Νυκτός Βακχείας ὀρχήσει, θέλω πάντας
ὁμοθύμους· φαιδρᾷ
κἐξαρχούσῃ Γοργῷ,
ἄνδρας, γυναῖκας, πρεσβύτας, νεανίσκους
χορεύοντας, συναρμοσαμένους ὁμοῦ.

— Στης νύχτας βακχικό χορό,
αγκαλιασμένον όλον τον λαό
–γυναίκα μ’ άντρα, γέρο με τον νιό–
θέλω· κανείς μη λείψει·
πρώτη [εκείνη],
η πύρινη [ιέρεια, η] Γοργώ!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Γλυκύς οἶνος ρείτω δέπας είς ἑκάστου!·
κροτεράς ῥυθμίζει μέλος συμφωνίας!·
χαρίεσι ποσί κὀργιαίοις, ὕμνοις
εὐφρανθῶμεν σφόδρα!· ὀργίων μουσικῆ,
μεταβάλωμεν δὴ τὴν ψυχήν ἱλαράν!

Σε καθ’ ενός το κύπελλο, γλυκό κρασί ας ρέει!
Η μελωδία δίνει ρυθμό
σε αρμονίες βροντερές!
Με πόδια που ‘ναι εκστατικά και χαρωπά, με ύμνους
[όλοι τώρ’] ας αφεθούμε σ’ αγαλλίαση μεγάλη!
Η ψυχή ας ξαλαφρώσει, στης γιορτής τη μουσική!

Ταράξωμεν χορείᾳ φόβους –μηκέτι
μερίμνας!· ἐν χορῷ, συνάψωμεν χεῖρας
μετ’ ἀλλήλων· ὁμού, ἐς νυκτός γαλήνην
εἰσελθόντες ἤδη, ἄσμα κραιπνόν Βάκχου
μετά τούς νῦν προσαναβάλλωμεν ὕμνους!

Κάθε φόβο, στον χορό μας, ας εξιλεώσουμε!
Ας λείψουνε οι έγνοιες [μας]·
και, στον χορό, τα χέρια [μας]
ας σμίξουμε όλοι[, σφιχτά]· κι όλοι μαζί –σε νύχτα
γαλήνια έχοντας μπεί–, του Βάκχου –με γοργό ρυθμό–
τραγούδι τώρ’ ας ψάλλουμε κατόπι από τους ύμνους!

[Μετά από πολύ τραγούδι και κρασί, ο Περσεύς πλησιάζει τη Μέδουσα, αφήνοντας, σιγά-σιγά τον χορό.]

ΠΕΡΣΕΥΣ

Βαρβαρόφωνος, μετά βαρβάρων ὀρχοῦμαι!

Με φωνή βαρβαρική, με τους βαρβάρους[,
αχ!,] πώς σέρνω τον χορό!

ΜΕΔΟΥΣΑ

Χείρων ἐν ὀρχήσει πλείστων αὐτῶν, οὗς οἶδα.

[Αμ,] στους πιο πολλούς [βαρβάρους], που ‘χω
δεί, στο κούνημα δεν τους παραβγαίνεις!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ἀλλ’ ἔμπειρος τοῖς ὄμμασι· τοῦτο πιστόν!

Κόβει, όμως, το μάτι μου·
[κι] αμφιβολία δεν χωρεί!

ΜΕΔΟΥΣΑ

Ὦ! Ἕλλην τις, οὐκ εἰδώς τοὺς χορούς ἡμῶν,
σείων κάραν· ἔστι θέα τιμιωτέρα;

[Για δείτε] έναν Έλληνα, που το κεφάλι [του]
κουνάει [πέρα και δώθε]

–δίχως να ξέρει τους χορούς μας!
Υπάρχει θέαμα απ’ αυτό πιο ακριβό;

ΠΕΡΣΕΥΣ
Τούς Ἀργείους μετά σοῦ χορεύειν ἐᾷς;

Επιτρέπεις στους Αργείους στον χορό να σου είναι ταίρι;

ΜΕΔΟΥΣΑ
Τούς ἐμέ πειθαρχεῖν δεῖ, τούτους συγχωρῶ·
καὶ δὴ τούς δ’ ὡς ἐγώ ὁμοίως φρονοῦντας.

Κάνω χώρο να χορέψουν σ’ όσους πρέπει να υπακούω·
κι επίσης σ’ όσους έχουνε ίδια μ’ εμένα τα μυαλά τους.

ΠΕΡΣΕΥΣ
Πρὸς τίνας τῶνδε δοκεῖς ἐμέ συνεῖναι;

Σε ποιούς απ’ τους δυό πιστεύεις πως ανήκω;

ΜΕΔΟΥΣΑ
Λυπηρῶς, πρὸς ἀμφοτέρους· ὡς οἴομαι,
λάθριά σύ κἄπαντα σαυτῷ θέλεις ἔχειν.

Και στους δύο, δυστυχώς!
Διότι –το μυρίζομαι!– τα θέλεις όλα για τον εαυτό σου, και στα κρυφά!

ΠΕΡΣΕΥΣ
Τῷ σῷ ἦθει προγιγνώσκειν ἐστί μέλλοντα,
ἀλλ’ οὐκ εἰδέναι τί δ’ ἐν θυμοῖς ἀνθρώπων.

[Ἴσως νά ‘ναι κι έτσι… Φαίνεται πως] η φύση σου προβλέπει τα μελλούμενα·
όμως, που να ξέρεις τι κρύβεται στις καρδιές των ανθρώπων.

ΜΕΔΟΥΣΑ
Σύ κρύπτεις λανθάνοντα μέν βουλεύματα,
ἀλλ’ ὁρῶ ἐν σοί λαθραῖ’ ἃ σύ γ’ οὐκ οἶσθα.

[Μέσα σου,] κρύβεις μυστικούς σκοπούς·
αλλά, βλέπω, [πιο] βαθιά σου, κρυφές πτυχές,
που ούτ’ εσύ ο ίδιος μπορείς ν’ αντιληφθείς.

ΠΕΡΣΕΥΣ
Οἶδ’ ἐν φρεσί κρύφια, θεοῖς λανθάνων·
ἐς ὄμματ’ ἐμά σκοπεῖς; Οὐχ εὑρήσεις τάδε!

[Στα βάθη] του νού μου κρύβω μυστικά, και για τους θεούς [ακόμη] ακατανόητα·
κοπιάζεις για να διαπεράσεις τα μάτια μου,
[αλλά] μάταια τα αναζητάς!

ΜΕΔΟΥΣΑ
Πέρ’ ἀπ’ ὀμμάτων σου, πέλαγος πλατύ ὁρῶ·
ὁρῶ σὲ ποθοῦντα ἐλπίδος πλήρωσιν.

Πίσω απ’ τα μάτια σου, ξεχωρίζω πέλαγος απέραντο·
εντοπίζω τον πόθο σου να κατακτήσεις μια [κρυφήν] ελπίδα.

ΠΕΡΣΕΥΣ
Τί δ’ ὄπισθε τῆσδε θαλάττης αὐγάζεις;

Πέρ’ από την έκταση αυτής της θάλασσας [πες μου!,] τί [άλλο] ξεδιακρίνεις;

ΜΕΔΟΥΣΑ

Ὁρῶ πλεῖον πέλαγος, ναῦς τε καὶ ἔθνη
σύμμικτα, σέ δὲ φεύγοντα ἐκ προγόνων.

Βλέπω ένα πέλαγος ακόμα πιο πλατύ,
καράβια, και λαούς ανάκατους·
[βλέπω κι] εσένα, να λιποτακτείς απ’ τους
προγόνους σου.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Βαθέως ἄθρησον, γνῶθι κρύφιον ἐμόν·
ἀληθείας κρυπτά ἐσωτέρας εὑρέ!

Παρατήρησε [πιο] βαθιά, [και] γνώρισε τον
[πιο] κρυφό μου [κόσμο]·
φανέρωσε της μύχιας αλήθειας μου τα
μυστικά!

ΜΕΔΟΥΣΑ

Ἀλλ’, εἶπας μηδείς βάθος σῆς ψυχῆς ἴδοι ἄν.

Μα, [εσύ δεν] είπες πως κανείς δεν θα
μπορούσε να δεί στα βάθη της ψυχής σου;

ΠΕΡΣΕΥΣ

Σοί δ’ ἔξεστι τοῦτο, θέλω δ’ ἢ μὴ θέλω.

Θέλω δεν θέλω, αυτό σου είναι [απ’ τη φύση
σου] εφικτό.

ΜΕΔΟΥΣΑ

Ἐμοὶ γάρ δύναμις αὕτη, πεφυκυῖα·
ὁρῶ πόλιν τινά Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων.

[Ναι,] διότι η δύναμη αυτή έχει γεννηθεί
εντός μου [μαζί μ’ εμένα]·
βλέπω μια πόλη [ανάμεικτη], με Έλληνες και
με βαρβάρους.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ποῦ τήνδ’ ὁρᾷς; Τίς πόλεως ταύτης ἄρχει δὲ;

Πού τη βλέπεις; Ποιός είν’ ο ηγεμόνας αυτής
της πόλης;

ΜΕΔΟΥΣΑ

Τολμηρός τις, ζητῶν ἄνασσ’ ἀνυπέρβλητον.

Ένας άνδρας [τολμηρός], που αναζητά μια
ασύγκριτη βασίλισσα [στο πλευρό του].

ΠΕΡΣΕΥΣ

Τί, δὴ, περὶ τούτου λογίζετ’ «ἡ ἄνασσα»;

Τι σκέψεις γεννά, άραγε, αυτή η πρόταση στη
«βασίλισσα»;

ΜΕΔΟΥΣΑ

Νυκτιπόλε, κυμάτων ἐξ ἄλγεσιν οὐδέν ἔμαθες,
ἀλλ’ ἐν σκοτεινοῖς βυθοῖς τόν νοῦν ἀπολώλεκας!·
ὦ βρότειε πλάνης, προσορμῶν μέν ἐν πατρίδων
θετῶν ὁτέ λιμένας, ναυσιπόρος δ’ ἄλλοτ’ ἐν
ποθειναῖς τρυφαῖς Ἀφροδίτης, αἰεὶ καταφυγήν
προσδοκᾷς ἐπί τοῖς κύμασι· οὐδέ σοι χλιερός
ὕπνος τοῖς βλεφάροις ἐπιπίπτει· σὺν ἀνάγκῃ
ἢ χρείᾳ πόθου δεδράκασιν αἱ φρένες, ὅπως
ἐκ κώμων προσηχέναι σε εἰς ἐμέ, ἐγερθέντα τε

Διαβάτη της νύχτας, μυαλό δεν σου βάλανε τα
βάσανα της θάλασσας·
αλλά, στους σκοτεινούς βυθούς [των σκέψεών
σου], τον λογισμό σου τον έχεις χάσει!·
εφήμερο κορμί, πότε έχεις για απάγκιο
κάποιας θετής πατρίδας το λιμάνι·
και πότε τα καράβια σε ταξιδεύουν σε ηδονές
[αγορασμένες] –της Αφροδίτης [χαρές]
πολυπόθητες·

καὶ –ἐκ χορῶν ἐνηνοχέναι σε– ἐξαυδῶντα;

αναζητάς σωτηρία στα κύματα, χωρίς τα
βλέφαρά σου να γνωρίζουν ύπνου ζεστασιά.
Ο πόθος ή η ανάγκη σου ξεσηκώσανε την
καρδιά, για να σε ξεσύρουν απ’ το
γλεντοκόπι;
–ώστε να έρθεις κοντά μου, [μακριά] απ’ τον
χορό, με [τέτοια] ορμή και με στόμα δίχως
χαλινάρι;

ΠΕΡΣΕΥΣ

Κηλητικόν πνεῦμα ἡ φωνή σου, ἥτις ἐξ ἀρχῆς
συνθρύπτει δὴ παντελῶς τὸν κεκρυμμένον ἐμόν
πόθον· ἀλλ’ οὐ μονότροπος ἡ ψυχή, παρ’ αὐτῇ·
θέλω ἤδηγε ὑπ’ ἅλμης φιλοστόργου σώματος
οἰστρᾶσθαι μᾶλλον ἤ ὕπ’ ἁλμυρίδας τῶν ὑδάτων
–κἄν πατρίδα ἐμήν καὶ συγγενεῖς προδοῦναι χρή μοι,
ὡς μηκέτι είς γῆν πατρίαν νοστήσω καταξίως
καὶ ὥς λάθωμαι ὑπ’ ἀδελφῶν, ποιητῶν, θνητῶν·
ἐν καρδίᾳ ξενικῆς χώρας παραδίδομαι!

Η φωνή σου είν’ αγέρι που πλανεύει [τις
αισθήσεις]·
[όμως, μ’ όσα λές,] συντρίβεις συθέμελα τον
[πιο] κρυφό μου πόθο·
όμως[, ακόμα κι έτσι,] σπάει της ψυχής μου η
μοναξιά·
αντί γι’ αρμύρα του νερού, ας σώσω [να
γευτώ] την αρμύρα στοργικού κορμιού, για
να κεντηθώ απ’ τον οίστρο·
κι ας πρέπει να προδώσω πατρίδα και
οικείους, και να μην αξιωθώ τον γυρισμό
σ’ εστία προγονική·
κι ας με ξεγράψουν αθάνατοι, ποιητάδες κι
αδερφοί·
[απόψε] παραδίνομαι σε καρδιά γης ξενικής!

ΜΕΔΟΥΣΑ

Ἀπό τῆς σῆς πατρίδος ἐλευθερίαν ζητῶν,
λήθης φίλος ἔσει καὶ σαυτόν λήσουσιν πάντες·
ἀλλ’ ἑαυτόν φρεναπατᾷς, τοῦτο γάρ μάταιον·
ἐλεύθερος γενοῦ νῦν, καὶ μηδέποτ’ ὑπισχνοῦ
σόν νοῦν τε και σῶμα σόν τῇδε ἥνπερ δουλώσεις
ἐν κεναῖς ἐπιθυμίαις καὶ λόγοις ἀφάντοις·

Γυρεύοντας την ελευθερία απ’ την πατρίδα
σου, [στρέφεσαι προς τη φυγή]·
[ώστε] να γίνεις φίλος της λησμονιάς, κι
[ελπίζοντας] όλοι να σε ξεχάσουν·
μα, [σ’ έναν τέτοιον αγώνα], τον εαυτό σου
ξεγελάς· είναι [μάταιο] κυνήγι·
ελεύθερος να γίνεις, [και] μην τάζεις νού και
κορμί σ’ αυτή που θα σκλαβώσεις με κούφιες
λαχτάρες κι άδειες υποσχέσεις·

ἀλλ’ ἄφες μοναχόν ἐκεῖνο πέτεσθαι ἀεί,
τὸ ἐρώμενον, ἄνευ πάθους καὶ ὑπεροχῆς·
μηδέ παρά σοῦ δεῖ ἔγγιον τόδε δεθῆναι·
ὁτέ ὑπερπετόμενον, θαύμαζε μακρόθεν·
ὁτέ δ’ ὡς ὠκύπτερος ὄρνις παρακλινόμενος
ἐγγύς σοῦ δὴ πτήσεται, τοῦ πόθου μέλος γλυκύ
λαλοῦν –ὅτανπερ αἴσθηται ἐπιθυμίαν τινά,
ἐξ ἐφημέρου κἀτλήτου ἀνάγκης πληρουμένην·

Αλλά, άσε ελεύθερο να πετάει εκείνο που
αγαπάς, πέρ’ από το πάθος, και δίχως να
προσπαθείς να κυριαρχήσεις·
μήτε να επιχειρείς να το δέσεις δίπλα σου [με
ανάγκη].
Όταν θα ξεμακραίνει, από μακριά να το
θαυμάζεις·
κι όταν, [πάλι,] σαν γοργοφτέρουγο πουλί, θα
φτερουγίζει κοντά σου, δίπλα σου στο
κρεβάτι, η γλυκόλαλη φωνή του θα [σου]
τραγουδάει τον πόθο
–σαν θελήσει να ξορκίσει μιάς φευγαλέας κι

μακάριος, ὅταν θερμότερον τόδε αὔξει
–ψυχῆς ἀνύδρου λάβρον ἵμερον ἐξεγεῖρον–,
ἵνα νύξ σώματί σοῦ δρόσον ἐνταῦθα ἐπιθῇ
ἐλαφράν, ἐκ δίψης ἀσβέστου προθεῖσα λύσιν·
ὅταν δ’ ἔπειτ’ –ὥσπερ νεοσσός ἐκπεπταμένος
καὶ ἐξηπειγμένος, ἐκ δίψους δὲ λελυμένος–
φεύξεται, ὥστε τάχα ἵμερος σ’ αὖθις θηρεύση,
φλόγα λαμπράν συνέχων καὶ πόθον δὴ καινουργῶν.

αβάσταχτης ανάγκης τη λαχτάρα.
Μακάριος [θά ‘σαι], κάθε φορά που θα
πυρώνει, και θα θεριεύει της άνυδρης ψυχής
[σου] τη λάβρα αποθυμιά
–ώστε η νύχτα να δροσίζει την άσβεστη δίψα
του κορμιού σου·
μα κι όταν, ύστερα, σαν πουλί ξεδιψασμένο
και βιαστικό, [γι’ αλλού] θα φεύγει, πετώντας
[μακριά]
–ώστε πάλι η λαχτάρα μέσα σου να θεριέψει,
για να κρατήσει αναμμένη τη λαμπρή φλόγα
που θα ξαναζωντανέψει τον πόθο.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Χρόνου βάθη πάλαι τετάχασι πράγματα τάδε,
ἅ ἡ ἐμοῦ προγόνων παράδοσις κατέχει:
ἐν ἱερῇ συναφείᾳ δεσμοί πρέπον γίγνεσθαι
–ἔρωτος ἀνάγκη γάμου χάριτι δεῖ μίξασθαι–,
ἵν’ ἀπαρεγκλίτως ἡ τῶν βροτῶν ζωὴ τηρῆται,
ἐν θορύβῳ Τροπῆς χειμάρρου περιπελομένη·
ἐκβάλλεις με θύραθεν παραδοθέντων νόμων;

Απ’ τα βάθη του Χρόνου, αλλιώς έχουν
οριστεί αυτά [που είπες]
–που τα διαφυλάσσουν οι παραδόσεις των
προγόνων μου:
σε συνοχή ιερή, δεσμοί πρέπει ν’ αναφύονται:
η ανάγκη του έρωτα να συναντάει τη χάρη
του γάμου·
για να βαστιέται ακλόνητη η ζωή των
ανθρώπων, στον θορυβώδη χείμαρρο της
[αιώνιας] Αλλαγής·
θέλεις να με απομακρύνεις απ’ τους
πατροπαράδοτους θεσμούς;

ΜΕΔΟΥΣΑ

Ἐκ δὲ τῶν βαθῶν προγενεστέρου Χρόνου
–ὅν ὁ νεογενής κόσμος ὤλεσεν ὑμῶν–,
τάδε δέδονται, ἐξ ἡμετέρων ἱερῶν
νόμων Γῆς καὶ Οὐρανοῦ: Ἔρως ἐλεύθερος
καὶ ποθεινός χρή οὖν φυλάττηται, πρίν εἰς
λέκτρον ἁπαλόν, ἐν Συνηθείας ὁδῷ
ἀποσβεσθῇ καὶ ἐν ψυχραῖς ἁρμονίαις·
κἂν μακράν βούλει ἐκ τῆς σῆς γῆς φεύξεσθαι
–καὶ ἐξ ἀθανάτων, πατρίδος καὶ προγόνων–,
τῆς νέας τῆσδε γαῖας νῦν δεῖ σε φιλῆσαι
θεσμούς ἀπ’ Αἰῶνος βυθοῦ ἱσταμένους·

Όμως, από Χρόνου παλιότερου τα βάθη
–που ο καινούργιος σας κόσμος καταπάτησε–,
άλλα μας δόθηκαν, απ’ τους ιερούς [μας]
νόμους της Γης και του Ουρανού:
ελεύθερος κι ακριβοπόθητος να κρατιέται ο
Έρωτας·
πριν αργοσβήσει στο απαλό κρεβάτι
και στον [στρωμένο] δρόμο της Συνήθειας
–ψυχραμένος, στη [νάρκη της συζυγικής]
γαλήνη[ς].
Κι αν θέλεις[, καθώς είπες,] να ξεμακραίνεις
από θεούς, πατρίδα και προγόνους, τους
θεσμούς αυτής της νέας γης πρέπει τώρα να
στέρξεις
–που ‘χουν ριζώσει στα βάθη των αιώνων.

ἐλευθερία οὐκ ἔχει ἀνάγκην εἴτε
νῷ εἴτ’ ἐν τῷ σώματι τιμᾶσθαι· παντί
δὲ τρόπῳ ζητεῖ προσκύνησιν· ἀξιοῖ δὲ
τόδ’ ἔργον ἐν πολέμῳ καὶ ἐν φιλίᾳ,

Η Ελευθερία δεν ξεχωρίζει αν πρέπει
να την τιμάς χώρια με τον νού ή με το σώμα·
αλλ’ αποζητάει λατρεία με κάθε τρόπο:
είτε στον πόλεμο, είτε στη φιλία, είτε στις

καὶ ἐν ταῖς τέχναις· ὅμως οὐκ ἀπαλλάττει,
εἴτ’ ἐν πόθῳ εἴτ’ ἐν ἀνάγκῃ προσέρχει·
νικᾶν δεῖ, διὰ πάντα δρῶν πάσῃ ἀρετῇ,
ὅπως σῴζηται καὶ παρ’ ἥρωσιν μένῃ·
πᾶς ἐλεύθερος οὐ φιλεῖ Βεβαιότητα·
μᾶλλον τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ δὲ ἀνταυγάζει
ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς, σαφῶς ὅτ’ ἐκθαρρήσει
ὥστε δεσμά διαρρῆξαι, τά ὑπ’ Ἀνάγκης.

τέχνες[, είτ’ οπουδήποτε αλλού]·
δεν σ’ απαλλάσσει [απ’ αυτό το καθήκον],
ακόμη κι αν βρεθείς σε ανάγκη ή έχεις πόθο
[αβάσταχτο]·
αξιώνει να νικάς, και σ’ όλες σου τις πράξεις
να δράς με παντοειδείς αρετές·
για να διατηρείται ακμαία, κι [έτσι] να
παραμένει στο πλευρό των ηρώων·
ο [πραγματικά] ελεύθερος δεν επιζητά
Βεβαιότητα·
μονάχα αντιφεγγίζει την ορμή του
πάνω στα μάτια [του], σαν ξεθαρρέψει
για να διαρρήξει τα δεσμά της Ανάγκης.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Τοῖς θεοῖς πειθαρχῶ, τῇ χώρᾳ καὶ νόμῳ·
γάμος ὡς οὐρανός στερρός οὕτως ἵσταται.

Υπακούω στους θεούς, στη χώρα και στα
παραδοθέντα ήθη·
[μόνον] έτσι ο γάμος ορθώνεται στέρεος,
όπως ο ουρανός.

ΜΕΔΟΥΣΑ

Ἔρως χρή ἐλεύθερος, οὐ δεσμοῖς δουλεύων,
κοὐχ γάμου χάριν ἀλλ’ αὐτοῦ ἕνεκα πυρός!

Ο έρωτας πρέπει να είναι ελεύθερος, κι όχι
υπόδουλος σε δεσμά·
κι ούτε [να υφίσταται] για χάρη του γάμου,
αλλά [να καίει] με τη δική του φωτιά!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Πῶς ἄνευ γάμου ζωή; Οὐκ εἰρήνην τιμᾷ·
οὐχί τὸ πάθος, τὸν γάμον οὖν προτιμῶ.

Ζωή χώρια απ’ τον γάμο μήπως δεν τιμά [τα
αγαθά] της ειρήνης;
Όχι το [άλογο] πάθος, μα τον γάμο προτιμώ!

ΜΕΔΟΥΣΑ

Ἀλλ’ ἐγώ ἔρωτα, κοὐχ δεσμόν γαμικόν·
φλόγα καρδίας πυρός, πρός ἐλευθερίαν.

Μα εγώ τον έρωτα, κι όχι του γάμου τα
δεσμά!·
τη φλόγα [επιλέγω,] που πηγάζει απ’ της
καρδιάς τη φωτιά, για ζωή ελεύθερη!

ΧΟΡΟΣ

Λέξασα τάδε, ἔργον Φύσεως δηλοῦται!

Μ’ αυτά σου τα λόγια,
της Φύσης τα έργα
[εδώ] αποκαλύπτεις!

ΜΕΔΟΥΣΑ

Παράδοσις τάξιν ἐν βίῳ μέν τίθησι·
ἀλλ’, ἐν ἔρωτι, νόμος μόνος ἔρως ἐστί!·
φθίνει δὲ, ὅταν ἐν δεσμοῖς περιληφθῇ.

Οι παραδόσεις φέρνουν ομαλότητα στον βίο·
όμως, [στα μονοπάτια του] έρωτα, η μόνη
Αρχή είναι ο έρωτας!·
[κι] όμως, μαραίνεται κάθε φορά που

περικλείεται σε δεσμά.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Τί δὴ με λείπεις, ξένη, τῇδε τῇ πίστει;

Ξένη, γιατί μ’ αφήνεις [έρμαιο] σ’ αυτή την πίστη [του καινούργιου];

ΜΕΔΟΥΣΑ

Πίστις τοῖς θεοῖς· Ἔρως θεός δ’, ἄνευ δεσμῶν·
θανών, τί καταλείψεις; Ἔρωτα ἢ βίον;

Η πίστη [ανήκει] στους θεούς· όμως κι ο Έρωτας θεός κι αυτός, που δεν δεσμεύεται.
Πεθαίνοντας, τί θ’ αφήσεις πίσω σου;
Ζωή [καθήκοντος] ή μνήμες ερωτικές;

ΠΕΡΣΕΥΣ

Τί πάθος τόδε, ᾧ ῥᾳδίως πείθομαι;

Τί είναι αυτό το πάθος, που τόσο εύκολα με κατακυριεύει;

ΜΕΔΟΥΣΑ

Οὐ περί λέγειν, ἀλλά περί αἰσθάνεσθαι.

Δεν έχουν σημασία τα λόγια, αλλά [μόνον] οι αισθήσεις!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Κύκλῳ πλανῶμαι σοῖς ἐν τερπνοῖς πειρασμοῖς.

Κύκλους κάνω, γύρω απ’ τους γλυκούς σου πειρασμούς!

ΜΕΔΟΥΣΑ [*Του δίνει το χέρι της:*]

Στήριγμα λαβών, Ἔρως σέ καθοδηγήσει.

Πάρε [το χέρι μου για] στήριγμα, [κι] ο έρωτας θα σου δείξει τον δρόμο!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ὄμματ’ ἀγκαλιζόμενα ὑπό φέγγους
νυκτός, ἄνθεμα εἰς Ἀφροδίτης αἴγλην!

Ω, μάτια που ολόγυρά σας πέφτει το [μελαγχολικό] φώς της νύχτας, τάμα στης Αφροδίτης την αίγλη!

ΜΕΔΟΥΣΑ

Σῶμα ἐν λύχνων φωτί ἀστράπτον, ἄνθεμ’
εἰς Ἄρεως καὶ Διονύσου χάριτας!

Ω, σώμα που λαμποκοπάει στο [αναβλύζον] φως των λύχνων, τάμα στις χάρες του Άρη και του Διονύσου!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Εἶπας λόγους πυρός, θυμόν μοι κινήσασα!·
Ἄργος ξένων νόμων δέκτης οὐ γενήσεται!·
τήν χώραν, οὕτως, εἰς κίνδυνον παραδώσω!

Τα λόγια σου[, που καίνε σαν] φωτιά, το θάρρος μου διεγείρουν!·
αλλά, το Άργος δεν θ’ αποδεχτεί την αποστασία·
μ’ αυτόν τον τρόπο, θα έθετα [αυτή] τη χώρα σε κίνδυνο.

ΜΕΔΟΥΣΑ

Εἰ τολμᾷς ἐν ἔρωτι προκόψαι, σκόπει!:
παρ’ ἐμοί, πέρα φόβου –σῆς φυλῆς λαθών–,
γένος νέον τεύξεις, ὡς φρένες ἐπέγνωσαν.

Αν τολμάς να χαράξεις [την] πορεία [σου] με
οδηγό τον έρωτα, στοχάσου:
μ’ εμένα στο πλάι σου, πέρ’ από τον φόβο
–ξεχνώντας την παλιά σου καταγωγή–, νέο
γένος θα δημιουργήσεις [εδώ]·
όπως ο νούς κι καρδιά σου έχουν ήδη
συναινέσει [σ’ αυτό το σχέδιο].

ΠΕΡΣΕΥΣ

Πείθει με λόγος σός· σοῦ παρ’ ἐμοί, πνεῦμα
ἐμπρηστικόν ψυχήν ἀμφέχει, ἐλευθεροῦν!

Τα λόγια σου με πείθουνε· μ’ εσένα δίπλα μου,
ένα αγέρι που πυρπολεί την ψυχή μου, της
δίνει [τα φτερά της] ελευθερία[ς]!

ΜΕΔΟΥΣΑ

Γαίας τέκνον, νοῦν ἐνθάδ’ ἐν αἰθέρι δῦσον·
κάτιθι πρὸς ἀγῶνα ἔσχατον, ἀντικρύ
τῶν σε δεσμευόντων ἐν τῇδε Γῆς Πλάνῃ,
δόξαν καὶ κράτος παρεχούσῃ· ἔξελθε νῦν,
ἐνώπιον ἐμοῦ, νικήσας σκοτίας!

Ω τέκνο της Γαίας, βύθισε τον νού σου στα
αιθέρια [ύψη]·
κι [εδώ] ξανακατέβα, για να κάνεις
στερνόν αγώνα με τις δυνάμεις που σε
δεσμεύουν στην επίγεια πλάνη –που τάζουν
δόξα κι εξουσία·
ξαναγεννήσου τώρα, ενώπιόν μου, νικώντας
την [ομίχλη της] σκοτεινιάς!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ἀλκή τε καὶ θάρσος ἐμόν καὶ θέλησις,
πῶς νικῆσαι δύνανται –οὐ μέν νῦν οἶδα–
τοσοῦτον πεῖσμ’ ἀτρεμές καὶ ἀμήχανον;
Πῶς τῆς Νυκτός ὁ πέπλος παραδοῦναι με
δύνατ’ ἐν ξένων θεῶν χερσίν, ὥς δεσμώτην,
εἰ μή πρώτον, τείνας ἐμοῦ χεῖρας, καθέξω
σήν τρυφερήν μορφήν –τήν ἐμήν ψυχήν θείς
οὐχ ἐν νοῦ ἔργοις ἀλλ’ ἐπί Γαίας πυρί;

[Τόση] δύναμη και ανδρεία, [μαζί] κι [όλη
μου] η θέληση, πώς μπορούν να ξεπεράσουν
–δεν βρίσκω τρόπο!– ένα πείσμα τόσο
ακλόνητο κι ακαταμάχητο;
Πώς η νύχτα[, με το μαύρο της το πέπλο,] θα
με παραδώσει ως αιχμάλωτο, σε ξένες θεϊκές
εξουσίες;
Μόνο αν πρώτα, τα χέρια μου απλώνοντας,
αγκαλιάσω την τρυφερή σου μορφή
–εναγκαλίζοντας την ψυχή μου όχι στους
λαβυρίνθους του νού, αλλά στης Γαίας τη
ζεστασιά [–στη φλόγα που με καίει–]!

ΜΕΔΟΥΣΑ

Οὐ δοῦλος γενοῦ ἔνδον φλογός τε καὶ πάθους
ἀλογίστου, ἀλλ’ ἐν πέτῳ αιθεροβάτης·
σὺ μέ κρατήσας, ἐκ σοῦ ἐξολισθήσω
–συμμειξάμενοι, εἶτ’ ἀναπαυσάμενοι.

Μην αφεθείς σκλάβος στις φλόγες [που] μέσα
σου [λυσσομανάνε] και στο [ακυβέρνητο]
πάθος·
αντιθέτως, τα αιθέρια[, ελεύθερος,] να
διασχίζεις·
μέσα στην αγκαλιά σου να με φυλάξεις, για να
[σου] ξεγλιστρήσω·
θα σμίγουμε, κ’ ύστερα θ’ απομακρυνόμαστε

[απ’ τη θαλπωρή μας]·
[από το πάθος στην ηρεμία, κι ανάτρεχα].

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ὁ ἐλεύθερος ἀνήρ τῆς ἐπιχθονίας
κἀιθερίας φύσεως ἔρωτι μετέχει·
Θείῳ καὶ Νοητῷ ὁμοπτέροις ὁδηγοῖς,
πορεύετ’ ἐναρέτως ἐν ζωῆς ὁδῷ
–καρδίᾳ πυρός πλήρει, ἐν θείῳ λόγῳ.

Ο ελεύθερος άνδρας, τόσο στο επίγειο όσο και στο αιθέριό του «είναι», έχει τον έρωτα για καθοδηγητή·
με φτερωτούς οδηγούς το θείο και τη διάνοιά του, ακολουθεί με αρετή το μονοπάτι της ζωής [του]·
με την καρδιά του πλημμυρισμένη απ’ τη φλόγα του θείου Λόγου[, απ’ αυτόν βαθιά εμπνέεται].

ΜΕΔΟΥΣΑ

Τοιάδε ἵλεως ὁδός ψυχήν κουφίζει,
δοῦσ’ αὐτῇ πτέρυγας ἀργυρέας, ἵν’ ἀεί
Αἰτίας Θείας τον Λόγον διώκῃ, μὴ ταῖς
θεταῖς ἀληθείαις τυφλῶς πιστεύουσα.

Τέτοιος άμεμπτος δρόμος αλαφραίνει την ψυχή, και της δίνει φτερά αργυρόφωτα·
ώστε, για πάντα, να αναζητάει τον Λόγο που κάθε θεϊκή Αιτία αποκαλύπτει·
δίχως να είναι θολωμένη από φτιαχτές «αλήθειες».

ΧΟΡΟΣ

Μόνη ἀληθείας ὁδός ἐστίν ᾗ τις πορεύεται:
Ἀγνώστου ἀκροαζόμενα τὴν μελῳδίαν
δύο σώματ’, εἰκόνα ψυχῆς μιᾶς ἀποφαίνοντα
–ἐν ἀγκάλῃ νυκτός, λύρης ἐξηχούσης μέλος.

Μιάς αλήθειας μονάχα οδό
έχει αξία κανείς να πορεύεται:
δύο κορμιά –μια ψυχή, που γρικάει
του Αγνώστου [γλυκό] τον σκοπό·
σε αγκάλη νυχτιάς, που απλώνεται
μουσική από λύρας [το χάδι].

[Ο Χορός κυκλώνει τον Περσέα και τη Μέδουσα.]

Σημειώσεις και σχόλια:

Το κείμενο αποπειράται, μέσω κατάδυσης στην ανθρώπινη ψυχολογία και φιλοσοφία, να εξετάσει, επιδερμικά, θέματα όπως ο έρωτας, η ελευθερία, η πίστη, ο γάμος και η φύση. Υπάρχει μια σύγκρουση μεταξύ του τρόπου με τον οποίο ο Περσεύς και η Μέδουσα βλέπουν αυτά τα θέματα: ενώ ο Περσεύς δίνει έμφαση στην τάξη, στην παράδοση και στην πίστη στους θεούς, η Μέδουσα επικεντρώνεται στην ελευθερία του ατόμου, στον έρωτα και στη φλόγα της καρδιάς. Η συμμετοχή του Χορού προσδίδει μια πολυφωνία που εμπλουτίζει την αφήγηση, κυρίως κατά την αρχή της, στη μεγάλη γιορτή.

Ο Περσεύς και η Μέδουσα είναι πολυδιάστατοι χαρακτήρες, που αντικατοπτρίζουν διαφορετικές πτυχές της ανθρώπινης ψυχολογίας. Ο Περσεύς εκπροσωπεί την τάξη, την πίστη και τον ηγετικό ρόλο, ενώ η Μέδουσα εκπροσωπεί τον αντίλογο, το πάθος και την ελευθερία. Μέσω των διαλόγων τους, παρατηρούμε την εξέλιξη των απόψεών τους καθώς και της σχέσης τους.

Οι στίχοι προσπαθούν να δημιουργήσουν μια έντονη συναισθηματική αντίδραση στον αναγνώστη και στον θεατή, καθώς τα θέματα που τίθενται υπό συζήτηση είναι διαχρονικά και προκαλούν βαθιά αναρώτηση. Εν τέλει, ο ήδη προετοιμασμένος να κατακτήσει τη Μέδουσα Περσεύς θα προσπαθήσει, κατά τη ροή της μεταξύ τους συζήτησης, να βρει τις κατάλληλες αφορμές ώστε να φανεί πως απλώς συναινεί με τις απόψεις της —χωρίς να φανεί πως κατακτιέται αμαχητί απ’ την πρωτόγονη γοητεία της και απ’ τις βολικές για τα στρατηγικά του σχέδια λατρευτικές της πεποιθήσεις.

Στάσιμον Β΄
ΧΟΡΟΣ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ

ΧΟΡΟΣ
Στροφή α΄

— Ὦ Φθόνε, ανίκητε δαῖμον!,
ὦ Φθόνε, ἄτρυμον Τιτάν!,
ποδί ἀργαλέῳ, ἐπιπατεῖς
θνητῶν καὶ θεῶν ἐν στήθεσι!·
ἀγανακτήσεως καὶ πικρίας
αὔραν ἐμπνέεις· εὐβουλίαν
ἐν ἀνθρώποις συντρίβεις,
δι’ ἀκαταλύτου ζυγοῦ
–ὥσπερ θύελλ’ ὀλέθριος!

— Φθόνε –ανίκητε θεέ,
κι ανώλεθρε Τιτάνα–,
επώδυνα τα πόδια σου
[–με θλιβερό παιάνα–]
πατείς –σε στήθια θεών, θνητών!·
με χόλιασμα, πνοή πικρή
φυσάς· και φέρνεις συντριβή
στης σύνεσης [την προσταγή]
–μ’ ολέθριου τυφώνα
αδάμαστη [ορμή]!

Αντιστροφή α΄

— Ἁμαρτίαν θάλπεις ἐν κῆρι·
λογισμόν ταράσσεις –πυρσόν
ἀσβέστου φέρων πάθους–, καὶ ἄγεις
εὐδαίμονας πρὸς τυραννίδα
–καταταπεινῶν τήν ψυχήν αὐτῶν·
εἰς ἀθλίαν ἔρωτα πλάνην
ὀδύνης δυσφορήτου
σύρας καὶ εἰς ὁδόν πένθους,
προπομπός ἀπωλείας εἶ!

— Ένοχη κάνεις την καρδιά·
στον νού παραφροσύνη
γεννάς, βαστώντας τον πυρσό
του πάθους που δεν σβήνει!
τυράγνια στους καλότυχους
φέρνεις, κι αισχύνη στην ψυχή·
τον έρωτα –μ’ αβάσταγη,
άθλια και φαρμακερή
απάτη– κάνεις πένθος·
είσαι καταστροφή!

Επωδός

— Φθόνου οὐδὲ θεά Αἰγίδος ὑπεκφεύγει·
ταραχθεῖσα, γέγον’ Αὐτῆς φρόνησις ὠχρά·
ἔκδικος ἐστὶ δι’ ἀδίκου Αὐτῆς ὀργῆς·
καταράσει τὴν Μέδουσαν εἰς τούς Αἰῶνας.

— Απ’ τον Φθόνο δεν ξεφεύγει ούτ’ η Αθηνά!
Την τάραξε! Φθίνει η φρόνησή της!
Άδικη οργή!: τη σέρνεις σ’ άθλια βλαστημιά!
Στη Μέδουσα, κατάρα [η πληρωμή της]!

Σημειώσεις και σχόλια:

Το Στάσιμο αυτό περιλαμβάνει εικόνες και συγκρίσεις που αναδεικνύουν τη θεοποιημένη (για τις ανάγκες της δραματουργίας) έννοια του Φθόνου ως κυρίαρχο θέμα. Ο Φθόνος παρουσιάζεται ως ανίκητος, άφθαρτος και ακούραστος, με το πόδι του να πατάει το στήθος θνητών και θεών. Αυτή η παράσταση τονίζει την παντοδυναμία του και την πανταχού παρουσία του.

Όσον αφορά στις επιπτώσεις του, πέρα απ’ τον πόνο, ο Φθόνος προκαλεί αγανάκτηση και πικρία. Συντρίβει την ορθή κρίση και τη σύνεση των ανθρώπων, σαν μια θύελλα που χτυπά αναπάντεχα και καταστροφικά.

Παρουσιάζεται επίσης η συσχέτιση του Φθόνου (υπό την υπονοούμενη μορφή ερωτικής απογοήτευσης) με τον Έρωτα, τον οποίο ο Φθόνος οδηγεί σε άθλια πλάνη αβάσταχτης οδύνης.

Η Επωδός του Στασίμου περιλαμβάνει συγκεκριμένη αναφορά στο επερχόμενο γεγονός της κατάρας της Μέδουσας: αν και η Αθηνά είναι θεά, δεν μπορεί να αποφύγει τον Φθόνο, και αυτό θα την κάνει να αντιδράσει με οργή. Επομένως, το Στάσιμο αυτό δεν μας δίνει απλώς μια γενική εικόνα για τον Φθόνο, αλλά προετοιμάζει την ατμόσφαιρα για τη συνέχεια της ιστορίας, δίνοντας στους θεατές μια προειδοποίηση για τις επόμενες κινήσεις της Αθηνάς.

Επεισόδιον Γ΄
ΜΕΔΟΥΣΑ κ΄ ΑΘΗΝΑ

[Λίγες εβδομάδες μετά, ο Περσεύς έχει αναχωρήσει για την εκστρατεία εναντίον των Γοργόνων, χωρίς η Μέδουσα να το γνωρίζει. Η Μέδουσα βρίσκεται στον ναό του Ηρακλή, μόνη της. Αφού έχει ολοκληρώσει τα ιερατικά της καθήκοντα με τις Εσπερίδες, έχει εισέλθει κρυφά στον ναό του Ηρακλή. Έχει μαζί της ένα μικρό πήλινο εδώλιο της Γαίας. Το έχει τοποθετήσει στον βωμό, και προσεύχεται. Καθώς προσεύχεται, εισέρχεται η Αθηνά, που την είχε εν τω μεταξύ ακολουθήσει.]

ΜΕΔΟΥΣΑ
[*Δέηση προς τη Γαία:*]

Φέγγος Γαίας ᾄδωμεν λαμπρόν εὐθαλοῦς·
γεννῶνται πόλεις· μνημεῖα δαιδάλλονται·
στεφανοῦνται ὄρη· ποταμοί ᾄδουσι·
πάντ’ εἴδη ἀνεδείξαντο Γαίας νύμφαις.

Ας ψάλλω για το φέγγος της Γαίας, της θαλερής,
το ακτινοβόλο· που γεννά πόλεις μα και μνημεία
περίτεχνα· που πλέκει βουνών τη φυλλωσιά·
των ποταμών τα ύδατα [στον ήλιο] κελαηδάνε,
κ’ οι Νύμφες συντυχαίνουν κάθ’ είδους ζωντανά.

Ἀγαθούς καὶ κακούς ἄνδρας Γαῖα θάλπει·
πάντας τούς νεκρούς εἰς Ἅϊδου τούς κόλπους
δέχεται· ταράσσει δ’ ἐν πλάτει παγερῷ
–δεινάς, ποικίλας αὐτοῖς διδοῦσα μορφάς.

Κακούς, καλοσυνάτους, αυτή παρηγορεί·
στην αγκαλιά του Άδη όλους τους υποδέχεται
–σαν τη ζωή αφήσουν–, σε πλάτη παγερά[·]
[στη σύγχυση], στην ταραχή [όλους τους κλυδωνίζει],
και όψεις φρικαλέες τους δίνει [και κορμιά].

Χαίροιμεν, ἐν τοῖς δώροις Γαίας ἀγαθῆς,
ἐν εὐτυχίας μελιρρύτῳ γαλήνῃ·
λύτρωσον δούλην!· λάμψον θείᾳ χάριτι!·
εὐφροσύνῃ ἐμήν τήν ψυχήν φλόγιζε!

Χαρά, από τα δώρα της Γαίας της σπλαχνικής,
ας πάρω, μ’ ευτυχία γαλήνης που [–μές στην ψυχή–]
γλυκαίνει [τον καημό μου]· δώσε τον λυτρωμό
σ’ αυτήν που σε υπηρετεί!· με θεία χάρη λάμψε,
που της ψυχής η φλόγα να φέρει αγαλλιασμό!

[Η Αθηνά εισέρχεται στον ναό, και τη διακόπτει απότομα:]

ΑΘΗΝΑ

Πρὸς τίνα θεάν κενεάς εὐχάς σύ βάλλεις;
Τίς μανία σοῦ κελαδοῦσαν ὑπομενεῖ;

Προς ποιά θεά αναπέμπεις τις ανόητες προσευχές σου;
Ποιός [τάχα πιστεύεις πως] θ’ αντέξει τις εκστατικές σου κραυγές;

ΜΕΔΟΥΣΑ [*Ειρωνικά:*]

Τίσιν δὲ θεοῖς προσεύξωμαι οἳ μέχρι

Σε ποιούς θεούς [θέλεις] να προσευχηθώ που οι βωμοί τους ακόμη να στέκουν;

νῦν βωμούς ἔχουσιν, ἀνάσσοντες ἔτι ἐν
ναοῖς οὐχ ἐς ἔδαφος ἐρριμμένους ὑπ’
Ολυμπίων μανίας –ἀλλ' εἰς μητρί Γαίᾳ,
πάντων καὶ ἀείποτε τεκούσῃ γενεάς–;

[Που να ‘ναι ακόμη] κυρίαρχοι σε ναούς που
δεν τους ισοπέδωσε η μανία των Ολυμπίων;
Παρά στη μάνα μου τη Γαία –πηγή κάθε
γενιάς, απ’ την αρχή του Χρόνου;

ΑΘΗΝΑ

Διός κεραυνούχου τάχος, εἰς ἔδαφος
οὐδέν ἤγαγεν, ἀλλ’ ἔθηκεν ἐπίτασιν
ἐν φύσει θνητῶν, νόμοις αὐτούς εὐθῦναν·
βροτοῖς γάρ κοὐχ θεοῖς ἡ πᾶσ’ ἀσέβεια.

Του Διός του κεραυνόχαρου η ορμή τίποτε
δεν έριξε στο έδαφος[, όπως λες]·
αλλά έδωσε στους θνητούς οξυδέρκεια, με
νόμους βάζοντάς τους σε πορεία ζωής αγαθή·
[διότι] η ασέβεια [στους θεούς που
επικαλείσαι] προέρχεται απ’ [τους ίδιους]
τους θνητούς και όχι απ’ τους θεούς.

ΜΕΔΟΥΣΑ [*Με οργή:*]

Τόδε τάχος, ὅ σοῦ προφῆται κηρύσσουσι,
θέσμια μέν τέθεικεν ὀδυνότροφα·
Βία καὶ Κράτος ἤμερον ἤχασι σκῆπτρον
ἐπί προθύμων κεφαλῇ, ὁμοφρόνων
στέφοντές τε τήν κορυφήν –ὥστ’ ἐν δεσμοῖς
ἄφρονας οὖν αὐτούς πεῖσαι ἀγομένους·
ἐκ τοῦδε, μεταγενῆ, πονηρά πάθη
καὶ ἀτελεσφόρητα πόνου σπέρματα,
ἵνα Ζεύς εὐσεβῶς ἀεί μνημονεύηται·
οὐκ ἄνθρωποι, κύνες μόνον δεσποτοῦνται!

[Κι όμως,] αυτή η ορμή, που οι προφήτες σας
κηρύσσουν, έχει θεσπίσει νόμους που οδύνες
τρέφουνε!·
η Βία και το Κράτος [απ’ τον Όλυμπο] έχουν
φέρει σκήπτρο, που το ακουμπάνε απαλά
πάνω στα κεφάλια των πρόθυμων [δούλων]·
και[, απ’ την άλλη,] δίνουν εξουσία σ’ όσους
[απ’ τους θνητούς] έχουνε τις ίδιες βλέψεις
όπως αυτοί οι ίδιοι·
έτσι, τους πείθουν [όλους] να σέρνονται[, με
τη θέλησή τους,] με τα δεσμά της
ανεπίγνωσης·
απ’ αυτά, γεννιούνται βάσανα που φέρνουν
λύπες, και πόνοι δίχως τελειωμό·
[κι όλ’ αυτά] ώστε ο Ζεύς να τιμάται με
ευλάβεια στους αιώνες·
αλλά μονάχα τα σκυλιά σκύβουν το κεφάλι σε
αφέντη, όχι οι άνθρωποι!

ΑΘΗΝΑ [*Ήρεμα και δυνατά:*]

Τοὔνομ’ αὐτοῦ μὴ ἐν αἰσχύνῃ λόγοις σπίλου
–οὔτ’ ἐν φωνῇ ἀσέμνῳ, πλήρει δυσσεβείας–,
παρακρουσθεῖσα ἐκτός κελεύθου ὀρθῆς!

Το όνομα του πατρός μου μην το μολεύεις με
λόγια άτιμα, ούτε με [τέτοια] φωνή,
αναξιόπρεπη!·
που είναι βουτηγμένη στην ασέβεια, ενώ εσύ
έχεις πλανευτεί[, βαδίζοντας] έξω απ’ τον ίσιο
δρόμο!

ΜΕΔΟΥΣΑ [*Ειρωνικά και με οργή:*]

Σοί, τοῦ πατρός τοὔνομα δίδωμι –σέβου!–,
ἐν στόματι σῷ τοῦτ’ ἐγώ καταλιποῦσα
–ὅ κατάρας μνήμην φέρει, ἐξ ὀνείδεος,
οὐκ εὐχὴν φωνοῦν!· Ζηνός χάριν ἐν ἐμοί
αἰτεῖς, οὐκ ἐλάττονα· ἔμοιγε γάρ δοκεῖ

Το όνομα του πατρός σου στο χαρίζω –[να τό
‘χεις,] να το σέβεσαι!·
αφήνοντάς το στο στόμα σου, ως κατάρα που
θυμίζει πράξεις επονείδιστες και όχι σαν ευχή
στις προσευχές σου!

σύ θέλειν πέτεσθαι καταπετάσματος
ὑπεράνω σεληναίου, ὥστε σόν σθένος
παύσητ’ οὐδέποτε· ὥστ’ ἐν στενοχωρίαις
διαπορεύῃ Λήθης, γέρας δ’ ἔχουσα
Μνημοσύνης· πολύμορφος, καὶ διά νόμου
ἑτέρου καὶ γλώσσης ἀεὶ, ἵνα τρέφῃς
ψυχαῖς τοὺς σοῦ ὑπεραὶθερίους ταγούς.

Ζητάς η χάρη του Διός να με κατακλύσει·
γιατί, μου φαίνεται πως επιθυμείς να πετάς
πιο πάνω απ’ το πέπλο που χωρίζει τη Σελήνη
[απ’ τους αιθέρες που περιβάλλουν τη γη]·
έτσι ώστε η δύναμή σου ποτέ να μην σβήσει·
για να διασχίζεις τα στενά μονοπάτια της
Λήθης, έχοντας τα πρωτεία της Μνημοσύνης·
κάθε φορά, σ’ άλλο κορμί και με άλλους
νόμους και με άλλη γλώσσα·
για να τρέφεις ψυχές στους ταγούς σου, που
κατοικούνε πάνω απ’ τους αιθέρες.

ΑΘΗΝΑ [*Φανερά ενοχλημένη:*]
Ὦ, Κρόνου μίασμα, ποῖον λόγον ἐξέμυξας;

Του Κρόνου τέκνο ρυπαρό, τι λόγια βγήκαν
απ’ στόμα σου, σαν μουγκρητό;

ΜΕΔΟΥΣΑ
[*Γυρίζοντας την πλάτη, συνεχίζει τον ύμνο.*]
Ῥόδον ἑξαπέταλον, παμμῆτορ Γαῖα!·
σύ, ῥίζαις, ψυχῆς ναίεις κευθμοῖς βαθέσι!·
ἀκάνθαις σαῖς, θραύεις κόρυν ἀθυμίας·
ποτίζεις δ’ ἀγῶνα πρὸς ἐλευθερίαν·
καρδίας δι' αἵματος, νᾶμα…

Όλων μητέρα!· Ρόδο, ω, εξαπέταλο!
Ω, Γαία, που οι ρίζες σου τ’ άβατα κατοικούνε
[κάθε] ψυχής τα βάθη, και που μ’ αγκάθια σπάς
τα δεσμά της απόγνωσης!· ποτίζεις καθ’ αγώνα
για λευτεριά· και, νάμα το αίμα της καρδιάς…

ΑΘΗΝΑ [*Τη σταματάει, απότομα:*]
παῦσον νῦν!

Πάψε τώρα[, αμέσως[!

ΜΕΔΟΥΣΑ [*Περιφρονητικά*]
Πάντας νικήσαντες Κρόνου τούς ἐκγόνους,
ὀρειχαλκίνην ἡγεμονίαν λαβόντες,
δαμάσαντες τήν κυματοφόρον θάλατταν,
τύραννοι ἐγενήθητ’ ἁλίων πελαγῶν
–ἀπό Αἰας ἕως Λιβύης τῆς ἀνύδρου–
ἡνίχ’ αἱ Τρεῖς Θάλατται συνεσχέθησαν·

Αφού κατανικήσατε όλους τους επιγόνους
του Κρόνου, αρπάξατε το βασίλειο του
ορειχάλκου·
δαμάσατε την πολυκύμαντη θάλασσα, για να
γίνετε ενάλιοι αφεντάδες των πελάγων, τον
καιρό που οι τρεις θάλασσες σμίξανε
–απ’ τη γη της Αίας [στον βορρά], ως τη
διψασμένη Λιβυκή γη [στον νότο].

Γαίας καὶ Οὐρανοῦ ἐκωλύσατε σηκῶν
σεμνῶν χρηστηρίους φωνάς, παραδόντες
αὐτούς τοῖς σοῖς θεοῖς –οὐκ οἴκτῳ θνητοῖς·
ἀπό θεῶν παλαιῶν βροτοί ἀπείρχθησαν,
«Ὀλυμπίους» ὑμᾶς ὀνομάσαντες καὶ
αἰνέσαντες –ἀφρόνως!– ὡς ἰσοθέους,
κυρίους φαεινούς, τούτων εὐεργέτας!·

Απαγορεύσατε τις φωνές των χρησμών, στους
σεβάσμιους περιβόλους [των ναών] της Γαίας
και του Ουρανού·
τους παραδώσατε [για λατρεία] στους δικούς
σας θεούς –[όμως] όχι από συμπόνοια για
τους θνητούς·
κι αυτοί απομακρύνθηκαν απ’ τους παλιούς
θεούς, αποκαλώντας σας «Ολυμπίους» κι
αφελώς δοξολογώντας σας ως ισοθέους
–φωτεινούς κυρίους κι ευεργέτες τους!

εὔφωνον Μύθου ἐσιωπήσατε ᾠδήν,
ἐς πρὸς ὑμᾶς τρέψαντες λατρείαν αὐτήν·

Κάνατε να σιωπήσουν οι καλλίφωνες ωδές
των Μύθων, και τις μεταπλάσατε σε λατρεία

αἰώνων ποτὲ καιρός καὶ ταύτην σιγήσει,
δι’ ἐπιόντων φαιοστόλων ἐξ εγγύθεν·
ἀπό βωμῶν ὑμετέρων ἄλλοι πεσοῦνται,
ἄλλους δ’ ἰδίῳ θεῷ ἀποδώσουσιν,
σοφίην ὑμετέρην ὡς μεταβαλόντες,
αὐτῶν ἱερατείαν ὧδε ὀρθώσαντες·

μέντοι οὗτοι κατά Μοῖραν ἀπολοῦνται,
ὅτε ποιητῶν πολύλαλοι Μύθου λόγοι
πολύφλογον Ἀλήθειαν ἀποσπεροῦσι
–δι’ ὑμνολογίας ἐν ψυχαῖς προσδοκώντων
καὶ ἐν διανοίαις ἤδη ὁπλισαμέναις.

ΑΘΗΝΑ [*Απαξιωτικά:*]
Τραγῳδῶν Λόγοι ἐν ἀέρι σκεδάννυνται·
πέτονται φθεγγόμενοι, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ·
σπείρονται ἔπειτα ἐπί αἰγιαλοῖς,
μακράν μωρῶν ἐκ Τούτων διδασκομένων·

φανοῦνται ποτ’ ἐν ὁδοιπόρων ὀφθαλμοῖς,
πρίν, ἐπὶ ψαμάθῳ, κύμ’ αὐτούς καταλύσει
–πολλῶν γνώμας ἀντιβοῶν, καὶ θορυβοῦν·

οἵδε, οἵ τοῖς Λόγοις αὖτε πειθαρχοῦσι
καὶ Νοῦν κατοικοῦσιν Αὐτῶν, λελησμένοι
γίγνονται· ὡς σκιαὶ δὲ τελευτῶνται δὴ,
ἐστρωμένοι ἐπί λίθοις –πάγου κάτοπτρα,
νεκρῶν σωμάτων κατάχρισμα αἰθόμενον·

οὕτω, ψίθυροι ἐν αἰῶσι λείπονται
–περί θεῶν καὶ πολέμων στενάζοντες,
περί Ἔρωτος τοῦ πυρκαέως τ’ ὀργῆς,
ἀνομίας τ’ ἄχθεα καί μαχῶν κλεινῶν,
περί τ’ ἱμεροφρόνων πόθων, βαρυστέρνων·
τραγῳδῶν Λόγους, τέχνης ἀναπτύσσουσι
ἄγαν δ’ ἔμποροι κἄφρονες λογοποιοί,
διδόντες δὴ ῥήτορσι δόλου τούς καρπούς·
χρόνος ἐς Λήθην Τούσδε ἄγει τάχα, πρίν
νοῦς ἐσθλός προσλάβῃ καὶ ἐκμάθῃ Αὐτούς.

προς τα πρόσωπά σας·
μα θά ‘ρθει κάποτε η εποχή που κι αυτή [η λατρεία] θα σιγήσει, όταν επελάσουν [στη γη σας], από κοντινές χώρες, αυτοί που θα φοράνε ρούχα σταχτιά·
[και, τότε,] απ’ τους βωμούς σας άλλοι θα ριχτούν ίσα με το χώμα, ενώ άλλοι θ’ αποδοθούν [για λατρεία] στον δικό τους θεό
–γυρνώντας τη σοφία σας τα μέσα έξω, ισχυροποιώντας έτσι το δικό τους ιερατείο·
αλλά, έγνοια σου, κι αυτοί τό ‘χουν γραφτό να ξεφτίσουν, όταν οι ασίγητοι λόγοι των ποιητών που τραγουδούν τους Μύθους διασκορπίσουν τις μύριες φλόγες της αλήθειας
–με υμνολογίες [που μιλάνε] στις ψυχές όσων απαντέχουν και στο μυαλό των [ήδη] ετοιμασμένων.

Των τραγωδών τα λόγια σκορπίζουν μές στ’ αγέρι·
φτεροκοπάνε για λίγο, καθώς απαγγέλλονται,
κι έπειτα διασπείρονται σ’ ακρογιαλιές
–μακριά απ’ τους αλλοπαρμένους που απ’ αυτά διδάσκονται·
καμιά φορά, θα φανερωθούν σε μάτια ταξιδεμένα, πριν σβήσουνε πάνω στην άμμο
–απ’ το κύμα που, με πάταγο, αντιβουίζει τις γνώμες των πολλών.
Κι όσοι γίνονται πειθήνιοι σ’ αυτά [τα λόγια], κι ο νούς τους σ’ ετούτα τάσσεται, ξεχνιούνται[, με τον θάνατό τους]·
χάνονται, σαν ίσκιοι[, μες στους ίσκιους] και στοιβάζονται απάνω στα λιθάρια
–σαν παγερών, νεκρών κορμιών υπόλειμμα, που καψαλίζεται [μέχρι να αφανιστεί]·
κι έτσι, απομένουν στους αιώνες [μόνο σιγανοί] ψίθυροι, που αναστενάζουν για θεούς [παλιούς] και για πολέμους·
για τον παροξυσμό που γεννάει [η αψάδα του] έρωτα·
για το βάρος της θλίψης που φέρνει η αμαρτία, και για μάχες ένδοξες·
για πόθους που τη λαχτάρα γεννάνε στην καρδιά, και που τα στήθη πλακώνουν·
των τραγωδών τα λόγια τα αναμασούνε της τέχνης οι εμπόροι κ’ οι άμυαλοι λογάδες
–για να δώσουν στους δημαγωγούς τους καρπούς της πονηρίας·

[κι] ο χρόνος τα σέρνει στη Λήθη, πριν φτάσουνε σε νου συνετό που απ’ αυτά θα λάβει διδαχή.

ΜΕΔΟΥΣΑ [*Αγέρωχη:*]

Σπέρμα οὖν φέρουσιν οἱ Λόγοι τραγῳδῶν,
ὃ πῦρ ἄψει ἦμαρ ποτὲ, ὅτε κε πνεύσῃ
καθαρή πνοή τις, νῷ δοῦσα γρήγορσιν
καὶ λύσιν ἐκ πικρᾶς ἀνάγκης τῶν δεσμῶν!·
συμμιχθήσεται φλογί ζῶν τότε αἷμα,
ἐς ἀήτην, ἵνα πυρπολήσει τόν Νοῦν
–αἰθομένῳ ἐν σώματι–, ὥστε τῆς ψυχῆς
κατακλύσῃ βένθη, θηριαζόμενον!·
ἄχρι Νοῦς, εἰς φλόγα μεταμορφωθεὶς,
τά οὐράνια δέρξῃ πρὸς ὀλίγον, καλῶς,
πρίν Ψυχή ἀπό σώματος ἁρμῶν ἐκδυθῇ!

Των ποιητών τα λόγια έχουν σπέρμα που κάποτε θ’ ανάψει μια φωτιά, σαν φυσήξει μια πνοή καθάρια
–για [να ξυπνήσει,] ν’ αποσαλέψει ο νούς [απ' την αντάρα], και να απελευθερωθεί απ’ της πικρής ανάγκης τα δεσμά!·
το αίμα κ’ η φωτιά τότε θα γίνουν θύελλα, και θα πυρπολήσουν νου και σώμα·
θα κοχλάσουν ως της ψυχής τα βάθη, και θα θεριέψουν!·
ως που, φωτιά κι ο νούς, τα ουράνια καλά ν’ αντικρίσει προς στιγμήν, πριν η ψυχή απ’ το σώμα αρμοχωρίσει.

ΑΘΗΝΑ [*Φανερά εκνευρισμένη:*]

Γλῶσσα σή νέμεται νοῦς πρίν κυβερνήσῃ
–λογισμοῦ χαλινόν ἀσφαλῶς κατέχων·
κτησαμένη αὐθάδειαν, ἔργα κρίνεις
λαμπρά, ὧν χεῖρες θνητῶν τύχας κρατοῦσι!

Η γλώσσα σου μοιράζει [προσβολές], πριν βυθιστεί στη σκέψη σου και πριν κρατήσει σταθερά το χαλινάρι του λογισμού σου·
αυθαδιάζεις, και [τολμάς να] κρίνεις έργα λαμπρά, που ορίζουν τις τύχες των θνητών!

[*Τραγούδι:*]

Παλλάς εἰμί: γλαυκῶπις μέν καὶ εὐκλεής,
σοφίη ὡς φῶς ἠρινόν λάμπει ἐμή!·
θεῖον εἰμί πῦρ, Διὸς γεγενημένη
–ἀνδρείης, τεχνῶν καὶ στρατηγίης θεά!·

Εγώ ‘μαι η γλαυκομάτα η Παλλάς,
[σε όλους] φημισμένη –με σοφία
που λάμπει σαν της άνοιξης το φώς!
Διός παιδί, φωτιά [εγώ ‘μαι] θεία
–θεά σε τέχνες, στρατηγία, κι ανδρεία!

πρόμαχος εὐψύχων, οὐρανόθεν οὖν φῶς·
ἐνύπνιος, νίκης δρόμον οἰακίζω·
φυλάσσει ἀσπίς μου, δόρυ μου δὲ παίει
–ἥρωσιν ἐγείρω πνεῦμα καί δύναμιν·

Στη μάχη, με τους άφοβους, μπροστά
–απ’ τα ουράνια, φώς· κι ο οδηγός τους
για να νικούν, στον ύπνο αφού με δούν.
Χτυπώ με δόρυ, κ’ η ασπίς φρουρός τους·
στους ήρωες, ορμή ξυπνώ εντός τους.

ἔμπνοος θυμοῖς, ἐξυπνίζω ἐλπίδας,
φύλαξ οὖσ’ ἐν καιροῖς βαρείας θλίψεως·
σοφίης μου, ἐν χρείᾳ, αἱροῦσιν ὁδόν·
ἐν ἀνθρώπων πρωτοστατῶ ταῖς καρδίαις!

[Με φώτιση,] εμπνέω τις ψυχές·
ελπίδες αφυπνίζω· κι αν πικρία
βαριά τους βρεί, προστάτις τους εγώ.
Διαλέγουν της σοφίας μου πορεία·
σ’ ανάγκη, στην καρδιά, μού ‘χουν λατρεία!

ΜΕΔΟΥΣΑ [*Τραγούδι, με λύσσα:*]

Ἱέρεια τῆς Γαίας εἰμί ἰσχυρά,
ἡρωίς εὐγενής, σπόρος κλεινοῦ γένους!·

Της Γαίας ιέρεια είμαι,
και [δύναμη] έχω [κ’] ισχύ

ὑμεῖς, γῆν ἱερήν ἐπιβαίνετε νῦν·
ἱδρύσατε λατρείαν, βρονταίᾳ χειρί!·

–γενιάς δοξασμένης ηρώισσα!
Πατήσατε πόδι σε γή ιερή!·
με χέρι [του Ολύμπου] βροντή,
[μας] φέρατε [νέα] θρησκεία!

γνῶθι δὲ: κέκτημαι ἰσχύν ἀμάλακτον
ἐν φρεσί, λαχοῦσα κλῆρον ἐκ Θέμιδος·
θυμούς καὶ ὀρέξεις ἐγείρω τε ἔνδον,
ἐν τοῖς λελύσθ’ ἐκ νοός δεσμῶν ποθοῦσιν·

Μα, γνώριζε [‘τούτο]: εμπνέω
[σε όλους] ατίθαση ορμή
–που η Θέμιδ’ ανέθεσ’ ως έργο μου·
και, άχτι εντός τους ξυπνώ, στην ψυχή
–σε όσους ποθούν τη φυγή
από του μυαλού τη δουλεία!

ἴση μοίρᾳ ὑμῶν, εἰμί οὖν κρατερά·
φαίνομαι ἐν βροτῶν φρεσί, θείᾳ λάμψει·
ἐπιθυμίας πάσας ἀπελευθερῶ·
κράτος παραβαίνω Ὀλύμπου, ἐν θυμοῖς!

Και, ίδιο μοιράδι μ ‘εσένα
κατέχω· με λάμψη θεϊκή
προβάλλω στα βάθια του καθενός·
και, κάθε λαχτάρα αφήνω να βγεί
ελεύθερη, μές στην ψυχή!
Ολύμπιοι, σας κλέβω τα πρωτεία!

ΑΘΗΝΑ
Κυάνη, οὐκ ἔτι τάς ὕβρεις ἀνέξομαι!

Κυάνη, δεν πρόκειται άλλο πια να ανεχτώ τις ύβρεις σου!

ΜΕΔΟΥΣΑ [*Απαξιωτικά:*]
«Μέδουσά» μοι ὄνομα ἐν τοῖς βαρβάροις!·
ἐν βροτοῖς δ’ εὐδόκιμον!· πᾶσι γνώριμον!

Ανάμεσα στους βαρβάρους, «Μέδουσα» με λένε!·
όνομα που αναγνωρίζεται και τιμάται απ’ όλους τους θνητούς!

ΑΘΗΝΑ
Λόγοι σήν τελευτήν προσημαίνουσι κακήν!

Τα λόγια σου προμηνύουν μιαν άσχημη για ‘σένα κατάληξη!

ΜΕΔΟΥΣΑ [*Απαξιωτικά:*]
Πολυφόρου Γαίας τά καταψυχόμενα
σπλάγχνα, ἀΐδια, διὰ Λήθης μέθυος
ἄλλων νέκυς καταπονοῦσιν ἐν πικρῷ·
ἄλλους καινογενεῖς δ’ ἐν αἰθέρι φύουσιν,
ψυχρᾶς ἐν πυρί περιζωσθέντας φλογός·
ταῦτ’ ἀγκαλίζουσιν, ἐν χθονός τῷ κόλπῳ
ὅν σύ φυλάττεις, «σοφοῖς» λόγοις πείθουσα·

Τα παγωμένα σπλάχνα της πολύκαρπης Γαίας,
αιώνια [και βαθιά], άλλους τους στέλνουν
στον Άδη τσακισμένους, με το [πικρό] κρασί της Λησμονιάς·
άλλους τους ξαναγεννάνε, [βαπτίζοντάς τους] στα αιθέρια, αρματωμένους με την ψυχρή φωτιά·
αυτά τώρα σφιχταγκαλιάζουν, στους [δροσερούς] κόλπους της γης, αυτόν που εσύ «προστατεύεις»
–αποσπώντας την εμπιστοσύνη του με λόγια σοφίας·

ἐν κλέει, προβαίνουσι πλησίον αὐτοῦ,
ἵν’ ἀναστήσωσι κραταιόν ἀγῶνα τοῦδ’,

[στην αύρα] του μεγαλείου του, προχωρούν
δίπλα του, για να αναζωπυρώσουν τον

διά ὁραμάτων καὶ ὁρμῶν κρυφίων,
χρεῶν δ’ ἀντικρύ· πρὸς αἰθέραν πετόμενον,
ἐλαφρόν ἐν ψυχῇ καταστήσουσιν αὐτόν,
πόθου ἔχοντα ὁρμήν οὐρανόδρομον·

κράτιστο αγώνα του, με [συμμάχους] τις μύχιες ορμές και τα οράματά του, απέναντι σε κάθε είδους καθήκον·
στα ουράνια για να πετάξει [καθάριος], με ψυχή ανάλαφρη
–[και,] με την ορμή μιας λαχτάρας που θα διασχίζει τους αιθέρες.

ἐν Γαίας ηὐλίσθη ἀγκῇ πολυτρόφῳ,
ἥ νικᾷ Σοφίας ἱερόν προτείχισμα
ἢ μὴ ψυχῆς βάθη Αὐτῇ διαπεράσῃ!·
τοῦτο ἐμόν Κάλλος τεταγμένον αὐτῷ,
ὅ γε κατισχύει σόν δὴ Κάλλος ἀτελές!

Στην αγκαλιά της θραψερής Γαίας βρήκε [πλέον] κατοικία
–που νικάει το ιερό ανάχωμα της Σοφίας, αν [αυτή η Σοφία] δεν διεισδύσει στα βάθη της ψυχής!·
αυτή την Ομορφιά τού ‘χω ταμένη, τρανότερη που στέκει απ' τη δική σου, την ανενσάρκωτη!

ΑΘΗΝΑ

Οὐκ ὄμματ’ αὐτοῦ ἐν Σοφίᾳ ἠγέρθησαν,
ψυχή δ’ ἀνέτοιμος μάχης τοιαύτης!·
οὐ δῶρον τοῦτ’ ἐστι, μᾶλλον καταδίκη!·
οὐδέν ὑπερβήσει· εἶτα δὲ πεσεῖται
καὶ θραυσθήσετ’ ἐπί βράχοις χαμαιεύναις!·
σοφίας φῶς δώσω αὐτῷ, νοῦν τ’ ἀκήρατον·
ὁδόν παρέξω δικαίαν κοὐχ ἀπατηλήν…

Τα μάτια του είναι αξύπνητα στη Σοφία, κ’ η ψυχή του ανέτοιμη για τέτοια μάχη!·
δεν είναι δώρο αυτό, μα καταδίκη!·
τίποτε δεν θα καταφέρει να υπερνικήσει, κ’ ύστερα θα πέσει·
θα τσακιστεί στα βράχια που ‘ναι απλωμένα κάτω [στη γη].
[Αντ’ αυτού,] θα του δώσω το φως της Σοφίας και νου αμόλυντο·
θα του δείξω τον δρόμο τον δίκαιο, μακριά από αυταπάτες…

ΜΕΔΟΥΣΑ [*Τη διακόπτει:*]

…πρὸς θεούς καὶ χώραν αὐτόν ὀφειλέτην!·
οὐκ εἰς φωτός δρόμον τούτῳ ἄγγελος εἰμί,
ἀλλ’ εἰς ἐλευθερίας ὁράματος πόθον.

…για νά ‘ναι οφειλέτης σε θεούς και στη χώρα του!
Δεν [ήρθα για] να του διαγγείλω δρόμο φωτεινό, αλλά τη λαχτάρα που για όραμά της έχει την ελευθερία!

ΑΘΗΝΑ [*Ειρωνικά:*]

«Ὁράματος»; Χιμαίραις μὴ ζῇς, ἀλλά Λόγῳ.

«Όραμα»; Μη ζείς με φαντασιώσεις, αλλά [μόνο] με τον [θείο] Λόγο!

ΜΕΔΟΥΣΑ

Θέλω δώσειν αὐτῷ τὰ ὄντως θελητά·
από δεσμά θεῶν πατρίδος αὐτόν λύσω!

Θέλω να του προσφέρω αυτά που πραγματικά επιθυμεί!
Θα τον απελευθερώσω απ’ τα δεσμά των θεών της πατρικής του γης!

ΑΘΗΝΑ

Σοφίᾳ μόνον προκόψει, δι’ εὐσεβείας·

Μόνο με τη Σοφία θα προοδεύσει, μέσα από τον δρόμο της ευσέβειας!

δι’ αὐτῆς προκόψει, κοὐχ διά φρονήματος!

[Μόνο] με αυτήν θα προχωρήσει, και όχι με αυταρέσκεια!

ΜΕΔΟΥΣΑ

Πρὸς τί ζητεῖν σοφίαν, εἰ μὴ ποτὲ ζήσῃ;
Πρὸς τί πίστιν, εἰ ἐλευθερία φεύγει;

Τί να την κάνει τη σοφία, αν ποτέ του δεν ζήσει [πραγματικά];
Ποιος ο λόγος να έχει πίστη, αν στερείται την ελευθερία;

ΑΘΗΝΑ

Πίστις –οὐκ ἐπιθυμία!– πρὸς θεούς οἶδεν.

[Μόνον] η πίστη –και όχι οι επιθυμίες– καθοδηγούν, ώστε να γνωρίσει κανείς τα θεία.

ΜΕΔΟΥΣΑ

Οὐκ ἐν σοφίᾳ μόνον ζωή γίγνεται·
εὐδαιμονίᾳ ζήσει, οὐκ ἐν συνέσει!

Δεν βρίσκεται η ζωή μόνο μέσα στη σοφία·
θα ζήσει με την ευημερία, και όχι με τη σύνεση!

ΑΘΗΝΑ

Εὐδαιμονία κενή, χωρίς νοῦ κἀρετῆς·
εὐσέβεια, πίστις, σεμνότης: ζωῆς δρόμος.

Η ευημερία είναι άχρηστη, ξεκομμένη απ’ την ορθή κρίση και την αρετή·
η ευσέβεια, η πίστη και η αξιοπρέπεια είναι ο προορισμός της ζωής!

ΜΕΔΟΥΣΑ [*Ειρωνικά:*]

Ζωῆς δρόμος, ἐάν μὴ θέλῃ τις ζήσειν!

«Ο προορισμός της ζωής», αν δεν θέλει κάποιος [πραγματικά] να ζήσει!

ΑΘΗΝΑ

Ποθεῖς τά φαινόμενα κοὐχ ὄντως ἀγαθά.

Επιθυμείς [μόνο] τα εμφανή, και όχι όσα οδηγούν στην αρετή.

ΜΕΔΟΥΣΑ

Ποία δ’ ὠφελεία, εἰ ζωή ἄκαρπος;
Ὄλβῳ, δίχα θεῶν, δίχα χρεῶν, ζήσει!

Αν τη ζωή του δεν χαρεί, ποιά η ωφέλεια;
Πλουσιοπάροχα θα ζήσει, μακριά από καθήκοντα και θεούς!

ΑΘΗΝΑ

Εἰ τις σοφίας ἀπέχει, πλάνην διώκει·
ὑπηρεσία τοῖς θεοῖς, πρόοδος στερρά!

Όποιος δεν κάνει κτήμα του τη σοφία, τρέχει ξοπίσω από την πλάνη·
με το να υπηρετεί κανείς τους θεούς, έχει πρόοδο ακλόνητη!

ΜΕΔΟΥΣΑ

Οὐδενί σοφία, δίχα θυμοῦ, ὠφελεῖ·

Κανέναν δεν ωφελεί [μονάχη της] η σοφία,

οἴκτειρε· οὐχ ἅπαντ’ εἰς θεούς ὀφείλει!

χώρια απ’ το πάθος της καρδιάς!·
δείξε [πια] έλεος!
δεν οφείλει τα πάντα στους θεούς!

ΑΘΗΝΑ

Οὐδέν ἐν βίῳ καλόν, οὐρανοῦ ἐκτός!

Τίποτε στη ζωή δεν έχει αξία, παρεκτός κι αν τιμάει τα θεία!

ΜΕΔΟΥΣΑ [*Απαξιωτικά:*]

Μὴ δοῦλος θεῶν, ἐλεύθερος γενήσεται!·
τήν Πρωτόμητιν ὡς μητέρα ἐξέλεξεν
–ἧς εὐθύγονος–, οὐκ σοῦ δ’ ἀτελῆ Σοφίην·
Γαῖαν ἐξέλεξεν, ἧς ἐκ χθονός ἐπλάσθη!

Δεν θα γίνει δούλος των θεών, αλλά [θά ‘ναι] ελεύθερος!
Επέλεξε την Πάνσοφη ως μητέρα!
–τη μάνα του την πρώτη, που είναι γέννημα και θρέμμα της!–
κι όχι την ανεκπλήρωτη Σοφία σου!
Επέλεξε τη Γαία, που απ’ τα χώματά της πλάστηκε!

ΑΘΗΝΑ [*Αλλόφρων, καταριέται τη Μέδουσα:*]

Οὐκ ἐῶ τοῦτο, οὐδαμῶς, οὐ δὴ μάλα!

Αυτό δεν το επιτρέπω, με κανένα τρόπο,
σίγουρα όχι! [Ποτέ!]

Ὄφεις ἀντί πλοκάμων φέρε
–κατάραν χιλιετήριν–,
καὶ σῶμα Ἐχίδνης,
κὀφθαλμούς αἱματόεντας,
κὑαίνης αὐδή δὴ,
καὶ καρδίαν ἀσθμαίνουσαν!·
οἱ δὲ θεασάμενοι
τήν σήν πετρωθεῖσαν ψυχήν
λίθοι γενήσοντ’ αὐτίκα!

Φίδια θα έχεις για μαλλιά
–χιλιόχρονη κατάρα–,
και από Έχιδνα κορμί,
και μάτια ματωμένα,
ύαινας [στόμα και] μιλιά,
και στην καρδιά κακή φωτιά!·
κι όσοι [στα μάτια σε] κυττούν,
την πετρωμένη σου ψυχή θα [βλέπουν,
να] πετρώνουν!

ΜΕΔΟΥΣΑ

[*Σπαρακτική κραυγή, καθώς μεταμορφώνεται.*]

Σημειώσεις και σχόλια

Στο Επεισόδιο αυτό παρατηρείται μια ιδεολογική και υπαρξιακή σύγκρουση ανάμεσα στην Αθηνά και στη Μέδουσα. Διαφωνούν σχετικά με την ουσία της ανθρώπινης ύπαρξης, την πίστη, τη γνώση, την ελευθερία και το πεπρωμένο. Το κύριο αντικείμενο της διαμάχης τους είναι η αναζήτηση του ανθρώπου για τη σωστή διαδρομή στη ζωή του: η Σοφία έναντι των επίγειων επιθυμιών.

Η Αθηνά εκπροσωπεί τη Σοφία, τη Θεία Γνώση, την πίστη και το καθήκον προς τους θεούς. Τονίζει τη σημασία της πνευματικής διαφώτισης έναντι των υλικών επιθυμιών. Είναι προστατευτική, και πιστεύει ότι η σοφία και η πίστη στους θεούς είναι ο σωστός δρόμος για την πρόοδο της ανθρωπότητας.

Η Μέδουσα, απ’ την άλλη πλευρά, εκπροσωπεί μια πιο επίγεια και ελευθεριακή οπτική γωνία. Υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος πρέπει να ζει με πάθος και με ελευθερία, αλλά και να ακολουθεί τις επιθυμίες του —χωρίς τους περιορισμούς της θρησκευτικής πίστης και των θεών.

Η σύγκρουση ανάμεσα στην Αθηνά και στη Μέδουσα αναδεικνύει επίσης μια βαθύτερη λατρευτική αντίθεση που υπάρχει στην κοινωνία της εποχής: αυτή μεταξύ των Ολυμπίων και της λατρείας της Γαίας.

Οι Ολύμπιοι, υπό την ηγεσία του Διός, εκπροσωπούν μια ιεραρχική, πατριαρχική και οργανωμένη θεολογικά κοινωνία. Είναι τα ανώτερα όντα που καθοδηγούν και προστατεύουν τους ανθρώπους, αλλά επίσης απαιτούν την υποταγή τους. Η Αθηνά, ως μέλος των Ολυμπίων, αποτελεί, ανάμεσα στα άλλα, το σύμβολο της πίστης προς αυτούς.

Από την άλλη πλευρά, η λατρεία της Γαίας ριζώνει σε πιο αρχαίες παραδόσεις και αντιλήψεις. Η Γαία είναι η παντοδύναμη Μητέρα Γη, η Μεγάλη Θεά, η πηγή όλης της ζωής. Οι πιστοί της τονίζουν τη σύνδεση της λατρείας της με τη Φύση και με τον Κόσμο· υποστηρίζουν ένθερμα την ελευθερία του ατόμου να ακολουθεί το δικό του μονοπάτι. Πρόκειται για το λατρευτικό στοιχείο το οποίο οι πατριαρχικοί Διογενείς απορρόφησαν αργότερα σε δικά τους λατρευτικά πρότυπα. Η Μέδουσα, μέσω της σχέσης της με την άγρια φύση και με το γήινο στοιχείο, συνδέεται αποκλειστικά και μόνο με αυτή τη λατρευτική παράδοση.

Η διαμάχη μεταξύ Αθηνάς και Μέδουσας αποτελεί, εν τέλει, αντιπροσώπευση μιας μεγάλης λατρευτικής αντίθεσης της εποχής τους, η οποία με τη σειρά της αντικατοπτρίζει μια κοινωνιολογική σύγκρουση ως προς το ποια πρέπει να είναι η ουσία της ίδιας της ζωής. Αντικείμενο της διαμάχης γίνεται ο Περσεύς, ο προστατευόμενος της Αθηνάς. Η διαμάχη αυτή, την οποία η Αθηνά χρησιμοποιεί ως πρόσχημα για να ξανακερδίσει τον Περσέα, κλιμακώνεται σε σφοδρότατη σύγκρουση, μέχρις εσχάτων και χωρίς συμβιβασμό. Η δε σύγκρουση αυτή θα οδηγήσει στο να καταραστεί η Αθηνά τη Μέδουσα και να τη μεταμορφώσει στο —γνωστό απ’ τη Μυθολογία— τέρας.

Σε αυστηρώς επιστημονικό πλαίσιο, δεν υπάρχουν ιστορικά ή αρχαιολογικά τεκμήρια τα οποία να αποδεικνύουν ή να καταδεικνύουν καταστροφικό έργο των Διογενών στα αρχαιότερα ιερά και στους θεσμούς της λατρείας της «Μεγάλης Μητέρας». Αν και κατά τόπους (όπως στην αργολική πεδιάδα και στην Κρήτη) πιθανότατα υπήρξαν μικρές ή μεγαλύτερες πολεμικές αψιμαχίες —μεταξύ αρχικά των Μυκηναίων και μετέπειτα των Δωριέων— με τους ντόπιους πληθυσμούς, αυτές δεν είχαν ως εφαλτήριο θρησκευτικές διαφορές, αλλά υπήρξαν έκφραση επεκτατικών πολέμων. Σε δεύτερο χρόνο και σταδιακά, μετά απ’ την παγίωση της επικυριαρχίας των Διογενών στις περιοχές αυτές, οι παλαιότερες αυτές λατρείες —έχοντας έως τότε ακολουθήσει τον δρόμο της κρυφής, μυστηριακής λατρείας, για να επιβιώσουν, με βάση τον Λεκατσά—, πιθανώς και υπό το βάρος της λαϊκής δυσαρέσκειας, ενσωματώθηκαν στη λατρεία των επικυρίαρχων, στα πρόσωπα της Δήμητρας, της Αρτέμιδος και του Διονύσου (η λατρεία του οποίου προϋπήρχε). Επομένως, οι σχετικές αναφορές στους στίχους 500-505 και αλλού είναι εκλαϊκευμένη, αυτοφυής δραματουργική δημιουργία, με σκοπό να υπερτονίσει τη φύση αυτής της —μάλλον ήπιας, στην εποχή της— λατρευτικής αντίθεσης, και δεν αναφέρεται σε πραγματικά ιστορικά γεγονότα.

Στάσιμον Γ΄
ΧΟΡΟΣ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ

ΧΟΡΟΣ

Στροφή α΄

— Ὦ Στύξ, ὕδωρ σόν, κατειβόμενον,
ψυχάς μελαίνας ἄγει, ἐριγδούπῳ,
εἰς Ἀΐδην –καθέδριον σκιῶν!·
ὦ Στύξ, φύλαξ θολερῶν ὑπάρξεων,
αἰθαλοέσσαις σαῖς ἐν ἐκβολαῖς,
αὐτάς Λάχεσις ἐλαύνει πρὸς Σελήνην,
πλὴν ὅσων μιαρῶν·

— Ω, Στύγα, τ’ [ανήλια] νερά σου
βυθίζουν ψυχές μαυρισμένες,
με γδούπο, καθώς κατεβαίνουν
στον Άδη –που σκιές κατοικούν!
Σ’ αιθάλη και σταχτόχωμα
χύνεις το μαυρονέρι,
φρουρέ υπάρξεων ζοφερών·
κ’ η Λάχεσις [το χέρι
τους πιάνει], εκτός των μιαρών·
κ’ είν’ γι’ αυτές ο οδηγός
προς τη Σελήνη[, ο φωτεινός].

Αντιστροφή α΄

— ἀκαθάρτους καὶ πεπτωκυίας
–τάς πότμον θρηνούσας λυγρόν ἑαυτῶν–
οὐκ ἀπόλλυς, ἀλλά πρὸς γένεσιν
μάλα δυσδαίμονα παρασκευάζεις·
τάς μάλιστα οὖσας ἀτασθάλους
πρὸς ἐκ κυνῶν φοβερήν διασπάραξιν
αἱμοσταγῶν δίδως.

— Για κάθαρση κάθε ανάξια,
και κάθε [φριχτά] εκπεσούσα
–που κλαίει το οικτρό ριζικό της–,
δεν θά την ξοδέψεις –αλλά,
για γέννηση πιο δύσμοιρη
εσύ θα τη μοιράνεις·
κι όσες περίσσια πονηριά
[–ξέρεις εσύ τι κάνεις!–]
είχανε [μέσα στην καρδιά],
θα τις πετάξεις σε σκυλιά
να σπαραχτούνε, άγρια!

Στροφή β΄

— Ἐκ σοῦ ἀντλεῖ
Ἶρις ὕδωρ μέλαν,
χρυσέῃ ἐν ληκύθῳ· θεοὶ δ’ ὀμνύουσιν
ἐν τῇδε, πιστούς ὅρκους τιθέντες,
ἐκ φόβου μὴ γένωνται θνητοί·

— Η Ίριδ’ από ‘σένα συλλέγει το νερό,
σε λήκυθο ολόχρυση
–αυτό που έχει χρώμα μαύρο, σκοταδερό·
σ’ αυτό ορκίζονται οι θεοί·
κ’ είν’ άσπαστοι οι όρκοι, μη γίνουνε θνητοί.

Αντιστροφή β΄

— ὑπ’ οὐρανοῦ
πετομένη εἶτα,
ἀπό τοῦ Ὠκεανοῦ ἀντλεῖ τά εὐαγή,
ὕδωρ ἵν’ ἀναπλήσῃ νεφελῶν,
δρόσον ὡς δωρήσωσι γαίᾳ.

— Κι έπειτα θα πετάξει, κάτω απ’ τον ουρανό·
και, από του Ωκεανού
[τις εσχατιές] θ’ αντλήσει αμόλυντο νερό
–τη δρόσο κάθε σύννεφου
αυτή θ’ αναπληρώσει, γεννώντας υετό.

Επωδός

— Ἐστὶν οὐκ ὅδε ὅρκος λαβεῖν ὅσιος,
ὑπό ἥρωος ὃς ταράσσεσθαι μέλλει
διά μήνιδος φθονησάσης κἀδίκου!

— Δεν είν’ αυτή ιερή ορκοδοσία
για ήρωα [που γίνεται θυσία]·
κακόπαθη του βίου του η πορεία,
απ’ άδικη [θεάς] ζηλοφθονία!

Σημειώσεις και σχόλια

Στο Στάσιμο αυτό, η Στύγα παρουσιάζεται ως ο ποταμός που οδηγεί τις ψυχές των νεκρών στον Κάτω Κόσμο, και επισημαίνεται η ισχύς του ως φύλακα των ψυχών. Εκεί, η Λάχεσις (μια από τις τρεις Μοίρες) κάνει την εκλογή αυτών: στέλνει στη Σελήνη τις καθαρές ψυχές για επανενσάρκωση· όσες έχουν εκπέσει, τις κρατάει στις εκβολές της Στυγός, προετοιμάζοντάς τες για δυσχερέστερη ζωή· τέλος, όσες είναι πέραν σωφρονισμού, τις παραδίδει στα αιμοσταγή σκυλιά του Άδη, για να τις κατασπαράξουν.

Παρουσιάζεται, εν συνεχεία, η Ίριδα (πρέσβειρα των θεών, που φέρνει τα μηνύματα αυτών στους ανθρώπους) να αντλεί, σε δοχείο, νερά της Στυγός —ώστε να κάνουν σε αυτά οι θεοί τον ιερότερο των όρκων. Έπειτα, και κατ' αντιπαράθεση με την προηγούμενη περιγραφή του Κάτω Κόσμου, παρουσιάζεται να αντλεί καθαρά νερά του Ωκεανού (του πρωτογέννητου ποταμού που περιβάλλει τον Κόσμο, γεννήτορα των ποταμών και των πηγών), ώστε να αναπληρώσει τη δρόσο των νεφών.

Οι περιγραφές της Στυγός, της Ίριδας και του Ωκεανού προσπαθούν να παρουσιάσουν μια μυθολογική οπτική γωνία, όσον αφορά στη φοβερή υποταγή των θεών στους αμετάκλητους όρκους. Συνδέουν τους όρκους αυτούς με τον επερχόμενο ιερό όρκο του Περσέα (επίσης από την Ίριδα) προς το κράτος του Άργους και τους θεούς του.

Η εναλλαγή από το θεϊκό στοιχείο των Στροφών και των Αντιστροφών στο γήινο στοιχείο της Επωδού συνεχίζει τη θεματική του προηγούμενου Επεισοδίου, κατά την αντιπαράθεση μεταξύ Αθηνάς και Μέδουσας. Εμφανίζονται επίσης τα δίπολα ζωής και θανάτου, δικαιοσύνης και εκδίκησης, καθώς και των θείων και γήινων βασιλείων.

Το Στάσιμο αυτό χρησιμοποιείται ως προοίμιο, ώστε να εντείνει την ατμόσφαιρα, να διευρύνει το θεματικό πεδίο και να προετοιμάσει τους θεατές για τα επόμενα σημαντικά γεγονότα του δράματος. Καταλήγει με μια προειδοποίηση κατά της χρήσης των ιερών όρκων για άδικους (στη συγκεκριμένη περίπτωση, του επικείμενου όρκου του Περσέα) λόγους. Η έμφαση στη δύναμη και στη σημασία των όρκων (τονίζοντας την αδυναμία των θεών να τους σπάσουν) υπογραμμίζει πόσο σοβαρά πρέπει να ληφθεί ο συγκεκριμένος όρκος, καθώς ενδέχεται να επηρεάσει όλη την πορεία της τραγωδίας.

Επεισόδιον Δ΄

ΠΕΡΣΕΥΣ, ΑΘΗΝΑ, ΧΟΡΟΣ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ, ΙΡΙΣ κ΄ ΧΟΡΟΣ ΚΗΡΩΝ

[Ο Περσεύς έχει επιστρέψει απ' την εκστρατεία του εναντίον των Γοργόνων, νικητής. Μη πιστεύοντας τις φήμες για την τύχη της Μέδουσας, σπεύδει να βρει την Αθηνά, στο ανάκτορο της Μήνης.]

ΠΕΡΣΕΥΣ

Πρὸς ἔλεγχον φήμης ὧδ' ἐπελήλυθα,
μή λόγος ὅν ἤκουσα ᾖ τρόμος ἀληθής.

Έφτασα [εδώ] όπως με βλέπεις[, τρέχοντας,]
για να εξακριβώσω τις φήμες·
μη τυχόν κι ο τρόμος, στ' αλήθεια, κρύβεται
πίσω απ' τα λόγια που άκουσα!

ΑΘΗΝΑ

Ἀληθές τοῦτ' ἔστι· χρεία μοί γέγονεν:
φυλάξ' ἡμᾶς ἀπό δοθείσης ὑπό σοῦ.

Είναι αλήθεια[, πράγματι]·
ήταν ανάγκη να μας προστατέψω απ' αυτήν
που μου εμπιστεύτηκες.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Τί δὴ φής; Πῶς ἡ Κυάνη σέ ἠδίκησεν;

Τί είναι αυτά που λες; Με ποιόν τρόπο σ'
αδίκησε η Κυάνη;

ΑΘΗΝΑ

Κρείττων ἐδείξατο ἢ προσεδόκησα.

Με αιφνιδίασε με τη δύναμή της,
περισσότερο απ' όσο περίμενα.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ὀκτώκαιδεκαέτις κόρη δὲ δύναμιν
ἔχει ἥ σ' ἐφόβισεν; Ἦθος εἶχεν κακόν;

Μια δεκαοχτάχρονη κοπέλα σε τρόμαξε;
[Ποια] άσχημη διαγωγή [μπορεί να]
επέδειξε;

ΑΘΗΝΑ

Ἐπεγείρει σοί ἀσπέτους ἐπιθυμίας!

Ξυπνάει μέσα σου ανομολόγητες επιθυμίες!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ὡς πᾶσα γυνή ἐν τῇδε τῇ ἡλικίᾳ…

Όπως κάθε [νέα] γυναίκα στην ηλικία της…

ΑΘΗΝΑ [*Τον διακόπτει:*]

Ἐκ πάντων ἀνδρῶν ἐξάγει εὐβουλίαν!

Αποστερεί τη σύνεση από κάθε άνδρα!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Τί δεινόν εἴ τις εὖ ποτὲ ζήσῃ; Τάχα
ἃ παραιτεῖ σύ, ταῦτα φθονεῖς ἄρα δὲ;

[Καί, τι μ' αυτό;] Πού είναι το κακό ν'
απολαμβάνει κάποιος τη ζωή του;
Μήπως αυτά τα οποία έχεις απαρνηθεί τα
ζηλεύεις [στα κρυφά];

ΑΘΗΝΑ

Περσεῦ, μή τάξεως ἐπιλανθάνου ἐμῆς!·
ἡ Μέδουσα κράτος ἔχει, πέραν λόγου!

Περσέα, μη λησμονείς τη θέση μου στη
[θεϊκή] ιεραρχία!·
Η Μέδουσα έχει υπεροχή [πέρα από λέξεις],
πέρα από λόγια!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ζητῶ συνιέναι σὰ ῥήματα: ἔχει
δύναμιν, ἥτις τιμωρίαν ἐπήνεγκε;

Προσπαθώ να κατανοήσω αυτά που λες·
έχει [η Μέδουσα κάποια] δύναμη η οποία
επέφερε την τιμωρία της;

ΑΘΗΝΑ

Δύναμις ἔστιν, ἥτις ἄγει καρδίας ἀνδράσιν,
οὐ φωτίζουσα πράξεις ἐν ἀρετῇ προσηκούσῃ,
ἀλλ’ επιχειρούσα ὑπερβῆναι ἑαυτούς τε
καὶ προγόνους –καταγωγῆς επιλήσμων αὐτῶν,
καὶ τὸ χρέος οὐκ έτι ἐν νόμοις θεραπεύουσα.

Την [ίδια] δύναμη που μαγγανεύει τις
καρδιές των ανδρών·
που δεν τους φωτίζει, ώστε να πράξουνε με
[γνώμονα] την πρέπουσα αρετή·
αλλά τους παροτρύνει να υπερβούν τον
εαυτό τους και τους προγόνους
–ξεχνώντας τις ρίζες τους, κι αγνοώντας τις
υποχρεώσεις των νόμων.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Χρέος μοναχόν πρῶτον πιστεύειν ἑαυτῷ τις,
εἶτα τὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸ κοινόν θεραπεύειν.

Το πρώτο και μοναδικό χρέος ενός
ανθρώπου είναι να βασίζεται στις δικές του
δυνάμεις·
κι έπειτα να φροντίζει για τις ανάγκες των
άλλων και για το γενικότερο καλό.

ΑΘΗΝΑ

Δηλοῖς ἐν σοῖς λόγοις σεαυτόν ἔνοχον;

Μ’ αυτά [σου] τα λόγια αποκαλύπτεις την
ενοχή σου;

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ἔνοχος τίνι; Τί φθέγγει; Τί σημαίνεις;

Για ποια αδικία φέρω ευθύνη; Τί λές; Τί
εννοείς;

ΑΘΗΝΑ

Ἔνοχος εἶ, ἐν αἰσχίστῃ πλάνῃ, χρέος
σεαυτῷ καὶ πᾶσι σοῖς προγόνοις προδούς!

Είσαι ένοχος, [βυθισμένος] στην πιο
ατιμωτική παρεκτροπή!·
αποποιούμενος το καθήκον σου προς τον
εαυτό σου και τους προγόνους σου!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Τίνος προδοσίας λόγον ἔλεξας; Ἦ, σύ
ἢ σός φθόνος μελετᾷ ταῦτα ἔνδον;

Για ποιά προδοσία κάνεις λόγο;
Στ’ αλήθεια, αυτές τις σκέψεις τις
καλλιεργείς εσύ ή ο φθόνος στην καρδιά
σου;

ΑΘΗΝΑ

Ἐν ἀνοσίῳ γοητείᾳ, πέπτωκας·
γένους ἀμνήμων, ἐκ πατρίδος ἐρύκεις.

Παραδόθηκες στη βέβηλή [της] μαγεία!
Λησμονώντας το γένος σου, ξεμακραίνεις
απ’ την πατρίδα σου.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Τῇ πατρίδι μέν χρέος ἐξέπλησα φόνοις!

Το χρέος προς την πατρίδα μου το ‘χω
ξεπληρώσει με αίμα[: το δικό μου και των
εχθρών μας]!

ΑΘΗΝΑ

Πράγματ’ ἐπικίνδυνα μέλλοντι Ἀργείων
ἐργάζεσαι, φιλοτιμίαν θεραπεύων.

Υποκινείσαι από [προσωπικές] φιλοδοξίες!·
διαπράττεις εγχειρήματα επικίνδυνα για το
μέλλον των Αργείων!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Τό δ’ ὅραμα ἐμόν μεῖζον πάντων ῥημάτων.

[Αν πήρες γνώση και μιλάς για] το όραμά
μου, [μάθε πως] στέκει πιο πάνω απ’ όσα λες.

ΑΘΗΝΑ

Ἆρ’ οὕτως, ταῦτα ἐξομολογῇ νυνί μοι;

Επομένως, μ’ αυτά σου τα λόγια, [όλα] τώρα
τα παραδέχεσαι;

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ἐξομολογοῦμαι· ποῦ δὴ τήν ἀτοπίαν;

Τα παραδέχομαι[, ναι]! Πού το άδικο ή το
παράλογο [σ’ αυτό];

ΑΘΗΝΑ

Οἴμοι! Ἀργείοις βαρβάρους μεῖξαι θέλεις!

Ωιμέ! Θέλεις ν’ ανακατέψεις βάρβαρους με
Αργείους!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Φῦλον προσαγαγών Ἀργείοις βάρβαρον,
συννείμας δὲ αὐτοῖς διά χρηστῷ λόγῳ,
πολιτείαν τεύξω καινήν –εὖχος λιπών,
τόκον φιλόφρονος εἰρήνης εὐοιώνου,
ὁμοίως τύραννος πᾶσιν ἐν γένεσιν,
κοινήν δικαιοσύνην πολίταις ἐπιδούς.

Συνενώνοντας τους Αργείους με φύλο
βαρβαρικό, θα τους κάνω γένος ομόσπορο,
με λόγια που θα εγγυούνται την ευημερία·
θα δημιουργήσω μια καινούργια πολιτεία
–μια κληρονομιά, που θα μείνει ως καύχημα·
με την εύνοια των αγαθών μιας ειρήνης με
μέλλον ευοίωνο·
ηγέτης σ’ όλα τα γένη [της χώρας]·
αποδίδοντας δικαιοσύνη κοινή σ’ [όλους]
τους πολίτες.

ΑΘΗΝΑ

Εἰς θρασύν κίνδυνον σεαυτόν δὴ δίδως·
πατρίων ἐξελαύνεις, ἅ χρόνος ἔδωκε.

Από υπερβολική τόλμη, παραδίδεις τον
εαυτό σου [έρμαιο] στον κίνδυνο·
απωθείς τις πατρώες αξίες, που ο χρόνος μας

κληροδότησε.

ΠΕΡΣΕΥΣ
Καινήν σπερῶ γενεάν ἐν τῷδε τῷ τόπῳ:
κόσμον ἐλεύθερον καὶ νέον τευχθέντα.

Θα σπείρω νέα γενιά σ’ αυτόν τον τόπο·
θα δημιουργήσω κόσμο νέο, ελεύθερο!

ΑΘΗΝΑ
Ἀπό τίνος ἐλεύθερον; Ὦ, αὐτεπίβουλε!

Ελεύθερον από ποιόν, [Περσέα]; [Μ’ αυτά σου τα λόγια, μονάχος σου] φέρνεις στον εαυτό σου την καταστροφή!

ΠΕΡΣΕΥΣ
Ἐλεύθερος ἵν’ ᾖ ἐκ δεινῶν ἁλύσεων,
αἵτινες ὡς δούλους ἐν κλωβοῖς κλείουσιν…

Ελεύθερον απ’ τις σφιχτές αλυσίδες, που [μας] κλείνουν, ως δούλους σε κλουβί…

ΑΘΗΝΑ [*Τον διακόπτει απότομα:*]
Τολμᾷς σεαυτόν δοῦλον ὑπολαμβάνειν;

Τολμάς να αντιμετωπίζεις τον εαυτό σου ως δούλο;

ΠΕΡΣΕΥΣ
…ἐλεύθερος ἐκ τῶν εἰς ἔθνη τεμνόντων,
ἐκ τῶν βροτούς ποιούντων φονεῦσ’ ἀλλήλους,
–θεῶν ἕνεκα, χρημάτων τε καὶ γῆς νομῶν–,
ἐκ τῶν ἐπιθυμούντων πλούτου ἐξουσίαν.

…ελεύθερον απ’ αυτούς που μοιράζουν [τους ανθρώπους] σε έθνη·
απ’ αυτούς που [γεννάνε έριδες, για να] οδηγούν τους θνητούς σε αιματοχυσίες
–για θεούς, χρήματα κι εδαφικές αντιπαλότητες·
[κι] απ’ αυτούς που επιθυμούν την εξουσία μέσω του πλούτου.

ΑΘΗΝΑ
Μάταια δοκεῖ σοι τά συνδέοντα βροτούς,
–συνδημιουργοῦντα καὶ συμπορευόμενα,
μηδέ δ’ ὑποκείμενα ἐν φθορᾷ χρόνου,
τά πρὸς ἐχθρούς ἱστάμενα, ἀμυνόμενα;

Τα δεσμά που ενώνουν τους ανθρώπους σου φαίνονται μάταια;
–όσα τους οδηγούν σε κοινό δρόμο και κοινούς σκοπούς, υπομένοντας τη φθορά του χρόνου;
Όσα σε κάθ’ εχθρό αντιστέκονται;

ΠΕΡΣΕΥΣ
Μωρά καὶ κακά, ὅταν ἄλλων ἀνθρώπων
χάριν τίκτουσιν ἔργα, οὐχ ἕνεχ’ ἰδίων·
τάδ’ ἔργα, ματαίως, αἵματι καὶ μόχθῳ,
ποτίζειν ἀναγκάζουσιν ἐλευθερίαν·
ἥδε δ’ ἐκ γενετῆς νέμεται πᾶσιν ἡμῖν·
δεσπόται αὐτήν πωλοῦσι, χαλκείᾳ τιμῇ,
εἰς πολῖτας χρέος ἔχοντας πρὸς πατρίδα.

[Ναι,] ανόητα και κακογέννητα, όταν απ’ αυτά εκπορεύονται πράξεις για την ευημερία των άλλων κι όχι για τη δική μας·
πράξεις, που ποτίζουνε την ελευθερία με μόχθο και με αίμα, μάταια και με το ζόρι·
[όταν αυτή η ελευθερία] κατ’ ουσίαν είναι δικαίωμα όλων μας, απ’ τη γέννησή μας·
[και] που [μας] την πουλάνε [μετά] οι κρατούντες, ξεπληρωμένη με πολεμικές τιμές, ως χρέος προς την πατρίδα.

ΑΘΗΝΑ

Τί τόλμα! Τί ὕβρις! Φρόνησον, δυσσεβές!

Τί τόλμη! Τί αυθάδεια! Έλα, ασεβή, στα σύγκαλά σου!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Πρό πολλοῦ ἡ ἐμή κρίσις τέθειται οὖν·
ὡς ἀποφαίνεις, σοφῶς σοί οὐκ ἐπίστευσα.

Η κρίση μου έχει παγιωθεί, εδώ και [πολύ] καιρό·
όπως φαίνεται απ’ τα λόγια σου, η απόφασή μου να μην σ’ εμπιστευτώ [εξ αρχής] αποδείχτηκε σοφή.

ΑΘΗΝΑ

Ἄργος οὐκ ἀνέξεται τάραχον στάσεως,
διά «ἐλευθερίας» ἀνατρεπούσης
κληρονομηθέντα καὶ συντετηρημένα.

Το Άργος δεν θ’ ανεχτεί την αναταραχή του διχασμού
–στο όνομα μιας [δήθεν] «ελευθερίας», η οποία υποσκάπτει όσα έχουν κληροδοτηθεί και διαφυλάσσονται.

ΠΕΡΣΕΥΣ

«Ἡ Μέμφις» ἠθέλησας ἴσως φράσαι μοι,
ἥ σ’ εἰς τάξιν θεάς προσφάτως ἀνήγαγεν·
σή πατρίς νῦν ἥδε· τήνδε ὑπηρετεῖς·
κελεύεις δ’ ἐμέ πιστόν μένειν τῷ Ἄργει;

Μήπως εννοούσες τη Μέμφιδα
–που, προσφάτως, σε αναγνώρισε ως θεά;
Αυτή είναι πια η πατρίδα σου·
αυτήν υπηρετείς·
κι απαιτείς από ‘μένα να παραμείνω πιστός στο Άργος;

ΑΘΗΝΑ

Σέ κελεύω νοῦν καὶ φρένας ἀναλαβεῖν·
πράξεις καὶ λόγοι σοί ἄτην ἐποίσουσιν!

Σε προστάζω να βάλεις χαλινάρι στον νού
και στην καρδιά σου[, πριν να είναι αργά]·
οι πράξεις και τα λόγια σου θα σε οδηγήσουν σε μεγάλα δεινά!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Θαρσεῖς ἀπειλεῖν με, καίπερ τοσαῦτα ἔργα
ὑμῖν εἴργασμαι; Τῶνδε σύ μέμνησο δέ!

Έχεις το θράσος να μ’ απειλείς, όταν σας έχω
έχω προσφέρει τόσα [πολλά];
Για θυμήσου τα[, λοιπόν]!

ΑΘΗΝΑ

Ὡς συνετός καὶ σώφρων, εὔχρηστος δι’ ἡμᾶς·
εἰ μὴ ὧδε, κἂν θέλουσα, οὐ δυνήσομαι
σόν σφάλμα κατά θεῶν χολῆς ἀμύνασθαι.

Εφ’ όσον παραμένεις συνετός και φρόνιμος, μας είσαι χρήσιμος·
ειδαλλιώς –ακόμη κι αν το θέλω–, δεν είναι στη δύναμή μου να σε προστατέψω απ’ την οργή των θεών γι’ αυτό σου το σφάλμα.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ὧστε, δοῦλος ὑμῖν γέγονα· τάδε που

Ώστε, έχω γίνει υπόδουλός σας·

ἦσαν πρόφασις σῆς φροντίδος ὑπέρ ἐμοῦ;

[όλα] αυτά[, λοιπόν] ήταν μια πρόφαση για να [υποκρίνεσαι πως] με έχεις υπό την προστασία σου;

ΑΘΗΝΑ

Τῷδε γάρ εὔθυνος εἰμί σοί, ἐγώ δὴ·
καὶ ἀπό σαυτοῦ σέ φυλάξω ἀσφαλῶς!

[Ναι,] διότι σ’ αυτό [σου το ολίσθημα], εγώ
είμαι υπεύθυνη για ‘σένα·
και, θα σε προστατεύσω [ακόμα κι] απ’ τον
ίδιο σου τον εαυτό!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Οὔποτε! Οὐκ ἐμποδίσεις ἐμόν σκοπόν!

Όχι, ποτέ!
Δεν θ’ ανακόψεις τον σκοπό μου!

ΑΘΗΝΑ

Εἰ οὖν ἔστω· τὸ σόν ἀπειθές μάλα κέαρ
τό λυπρόν τῆς τιμωρίας δὴ δέξεται!

Ας είναι έτσι[, ας είναι]·
η ανυπότακτη καρδιά σου ας δεχτεί τότε
αμέσως την πικρή σου τιμωρία!

ΧΟΡΟΣ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ

— Πλάνοι τῶν ἐθνῶν οὐ λογίζονται πόσοι
πλήρεις ἀγωνιῶν δοῦλοι ἀπόλλυνται·
αἷμα ταὐτόν χέεις θυτήριον θύων,
ἢ πικρῶς πολέμιον, ἢ κτείνων φίλον
ἐξ ἁμαρτίας εἴτ’ ἐπί ὠφελίᾳ!

— Σ’ [όλα] τα έθνη, οι απατεώνες
στη δούλεψή τους αψηφούν
πόσ’ είναι νά βρουνε μαχαίρι
στην αγωνία αφού δεθούν.
Το ίδιο θα χύσεις
το αίμα, αν θυσιάσεις
σε βωμό σφαγάρι,
ή αν σκοτωθεί
φίλος για ωφέλεια ή από λάθος,
ή εχθρός αμείλικτα σφαγεί.

— Ἥρωες ὑπέρ τῆς πατρίδος μάχονται
–ὑπέρ βωμῶν τε καὶ ἑστιῶν κρατούντων–
ἕως φθίουσι –σκωληκόβρωτοι νεκροί–,
καὶ αἱ μητέρες ὥστε δέξωντ’ ἔπαινον
ἀρχόντων ἐξ αὐτῶν ἀνδραγαθημάτων·

— Οι ήρωες [άγρια] πολεμάνε
για της πατρίδας το καλό
–για [των θεών] τα θυσιαστήρια,
και του άρχοντα τον οβολό.
[Κι αφού θα πεθάνουν
κ’ η μνήμη τους φθίνει,
[ξεχνιούνται και] λιώνουν
–σκωλήκων τροφή·
μ’ έπαινο οι μάνες θ’ αμειφθούνε,
απ’ άρχοντα [λόγο παχύ].

— καίτοι αὐτῶν λαξεύουσι τά σώματα
ἐν «ἁγνῇ» ἀτιμητέου μνήμῃ λίθου,
κύων ἡ μνήμη δ’ αὕτη βίαιος ἐστί:
γυμνόν σῶμ’ ἀτιμάζει τῆς Ἱστορίης,
τῶν ἡττημένων οὖν τόν φόνον πίνουσα

— Κι αν τα κορμιά τους μένουν λαξεμένα
σε μάρμαρου φτηνού την «όσια» μνήμη,
σκύλα είν’ η μνήμη ‘τούτη που βιάζει
της Ιστορίας το ξέγυμνο το σώμα
–των ηττημένων πίνοντας το αίμα,

καὶ πατοῦσα ἐπί τοῖς ὀστοῖς τῶν λαῶν.

και στων λαών πατώντας τα κουφάρια.

[*Προς τον Περσέα:*]
— Ἐξίστατε πατρῴου, ἀειπλανεῖς, γῆς
–πολιτειῶν ὄλβου γεννήτορες ὑμεῖς·
πατρίδος γενεᾷ μηδέν ὀφείλοντες,
τύχης σῆς ναύκληροι, διώκετε πλοῦτον·
ἀεικής πόλεμος πρόσκειτ' ὑμῖν δέ δὴ
–ἐξ οἰκείων ὠφελείας εἰργασμένος.

— Μακριά απ' τα πάτρια εδάφη,
[μ' ανησυχία] αειπλανή,
[αμέτρητ'] αγαθά γεννάτε
σε πολιτεία [μακρινή].
Ξεχνάτε το χρέος
στο πάτριο γένος
–και τύχης και πλούτου
δικού σας πλοηγοί.
Μα, πόλεμος σας βρίσκει ανοίκειος,
που η γενιά σας ραδιουργεί.

[*Προς την Αθηνά:*]
— Ἔτι καὶ θεοί οὐ δύνανται ἐκφυγεῖν
πολέμου μανίας, ἀκατανοήτου·
[*Οραματιζόμενος το μέλλον:*]
ἱερέας ὁρῶ –θεάν ὡς «Προναίαν»
τιμῶντας, δωροδοκηθέντας δ' ἐκ Μήδων–
πρὸς μάχην θεάν ταύτην, ἑαυτῆς ἀντι-
κρύ, προβάλλοντας· ὡς «Χαλκίοικον» ἑτέ-
ρωθι μέν, ἑτέρωθι δὲ ὡς «Πρόμαχον».

— Ούτ' οι θεοί δεν δραπετεύουν
απ' του πολέμου την οργή!
Βλέπω ιερείς, που σε τιμάνε
–«Προναία» σε λένε [οι Δελφοί]–
χρυσάφι απ' τους Μήδους
να παίρνουν[, ποτάμι]·
κι απέναντι, εσένα,
να στήνουν αυτοί
[πάλι] από 'σένα: η «Πρόμαχος»
την «Χαλκίοικο» πολεμεί!

ΑΘΗΝΑ
[*Προς τον Χορό:*]
Παύσατε τάχα τόλμην, ταύτην, ἀλόγιστον!
[*Προς τον Περσέα:*]
Σοί δ' ἐκ τίσεως πικρόν ὄφλημα ἕπεται·
μέλλεις λαβεῖν ὅρκον τόν ἁγιώτατον·
Ἶρις ὁρκίσει σε, ἐξ αἰθέρων ὁρμωμένη.

[Η Ίρις εισέρχεται στη σκηνή.]

Πάψετε αμέσως αυτό το απερίσκεπτο τραγούδι!
Όσο για 'σένα, χρέος πικρό ετοιμάζεται να σε βρεί –πληρωμή [για τις πράξεις σου]·
θα κληθείς να δώσεις τον ιερότερο των όρκων·
η ίδια η Ίριδα θα σε ορκίσει, που καταφθάνει [απ' τον Όλυμπο], σκίζοντας τους αιθέρες.

ΧΟΡΟΣ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ [*Προς την Ίριδα:*]
— Ἶρι, χαῖρε, φαεινή θεῶν ἄγγελε!·
πλάνος οὖσ' ἐν ἐπουρανίοις δώμασι,
πολύχρωμον περιτεθεῖσα ἔνδυμα,
εὐλογημένη –πρόχορος θείων λόγων–
πᾶσιν, ἤλθες δεῦρο ἄνδρα τάλανα δὴ
ὅρκον ἀνόσιον προάγουσα λαβεῖν;

[Η Ίρις πλησιάζει τον Περσέα.]

— Χαίρε, ω φωτεινέ μαντατοφόρε
των Ολυμπίων, Ίριδα· η μορφή σου
περιδιαβαίνει τους ουράνιους οίκους·
φοράς ριχτάρι μ' αποχρώσεις μύριες,
κι όπου πατείς, έπονται θείοι Λόγοι!
Σ' όλους ευλογημένη, εδώ φτάνεις
τον άντρα αυτόν, τον δύσμοιρο [Περσέα],
σ' ανίερον όρκο τώρα να τον δέσεις;

ΙΡΙΣ
[*Προς τον Περσέα, καθώς του παραδίδει δρεπανοειδές ξίφος:*]
Ἄκουσον, βροτέ, ὥρα γάρ ἤδη ἦλθεν
νόμων ὑποταγήν σαυτῷ ἐπιτελέσαι·
ζυγόν δέξαι πατρίδος σῆς προστάγματος,
τοῖς κρείττοσί σοῦ γόνυ προσκλῖνε δὴ·
πατρῷον ὅρκον τιμῶν, φύλαξ τε γενεῶν,
θεῶν τε κλέος, προγόνους τε σεβόμενος,
φέρων τόδε ξίφος, ἐν μάχαις ἴσθ’ ἀγαίος!·
Στυγός τό μέλαν ὕδωρ κελεύω σε πιεῖν
–τῷδ’ ἐγχυθέν ἐν ληκύθῳ, θεᾶς ἐκ βουλής,
Ἀθηνᾶς– καὶ τόν ὅρκον σόν σφραγίσαι νῦν!

Άκουσε, θνητέ, διότι έφτασε η ώρα να
υποτάξεις τον εαυτό σου στους νόμους·
αποδέξου τον ζυγό, κάτω απ’ τον οποίο θα εκτελείς τις προσταγές της πατρικής σου γής·
κλίνε [ταπεινά] το γόνυ σ’ αυτούς που σε υπερβαίνουν·
τιμώντας τον πατρώο όρκο, [θα είσαι] προστάτης της γενιάς σου και δόξα των θεών, με σέβας στους προγόνους·
αυτό το σπαθί να κρατάς, και στις μάχες να ‘σαι ζηλευτός!
Το μαυρονέρι πιές από τη Στύγα
–που, με της Αθηνάς τη θεϊκή βούληση,
γέμισε [αυτό] το μυρογυάλι·
και, καθώς [τώρα] σε προστάζω, σφράγισε τον όρκο σου!

[Η Αθηνά ρίχνει τον Περσέα στα γόνατα, με βία.]

ΠΕΡΣΕΥΣ
Οὔποτε μέλλω Στυγός πιεῖν μέλαν ὕδωρ!

Το μαυρονέρι της Στύγας δεν πρόκειται ποτέ μου να το πιώ!

ΑΘΗΝΑ [*Προς τον Περσέα:*]
Αὐτό πίει, σήν θέλησιν δὴ τελευτήσας!

Θα το πιείς, και με τη δική σου θέληση!

[Στη σκηνή εισέρχονται οι Κήρες.]

ΚΗΡΕΣ [*Προς τον Περσέα, κυκλώνοντάς τον:*]
— Μάχαι καιναί!· δόξης πεδίον σοι λάμπει!·
ὑπέρ τῆς πατρίδος τοῦ κλέους, αἷμα χεῖς!·
σε καλοῦσιν τιμαί, ἐκ νέου, κἔπαινοι!

— Καινούργιες μάχες!
Δόξας πεδίο, λαμπρό!
Αίμα θα χύσεις, υπέρ της πατρίδος!
Τιμές και εγκώμια καινούργια καλούνε!

ΠΕΡΣΕΥΣ
Θέλω νῦν κτίσαι, μηκέτι καταλῦσαι!·
ἐνθυμίου ἔμπλεος μενοεικοῦς, χρείαν
ἔχω πίστεως –ἵνα ξίφος καταθῶ,
λίθῳ καὶ λήθῃ ψυχή ἵνα δ’ ὁπλισθῇ,
ὥστε κόσμον θήσειν νέον, ἀπελεύθερον!

Θέλω να χτίσω πλέον, κι όχι να γκρεμίσω!
Η ψυχή μου είναι έμφορτη με βάρος, που [όμως] τέρπει την [πιο βαθιά] μου επιθυμία·
μια πίστη έχω ανάγκη, για να ρίξω το σπαθί·
με λησμονιά και με πέτρα [πάνω στην πέτρα] να οπλισθεί η ψυχή μου·
και νέο να χτίσει κόσμο, λευτερωμένο!

ΚΗΡΕΣ

— Σπάθην ἀεί φέρων, τέκνον ὦ πολέμου,
ἐκπλήσεις σόν θυμόν μηδέποτε μάχαις!

— [Στο χέρι] σπάθη
πάντοτε θά 'χεις [βαριά]!
δεν θά την χορτάσεις με μάχες [εσύ]
ποτέ την ψυχή σου, ω γιέ του πολέμου!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Οὐδ' Ἔρως ἐκπλησθείς ἔσται ὑπό ἀνδρός
τοιούτου, ὅς Τοῦδ' ἐπί πολλῷ χρεώστης·
δεινόν ἀλλ' Αὐτῷ χρέος ἄρνησιν ἔθηκε!

Ούτ' ο έρωτας χορταίνεται ενός άντρα
τέτοιου, που στον [ίδιο τον] Έρωτα χρωστάει τόσα·
που όμως ένα χρέος τρομερό του τον αρνείται!

ΚΗΡΕΣ

— Ἐπ' ὀξυκόρυμβοις Τριτωνίδος βράχοις,
μοναχή καὶ κεκμηκυῖα –τέρας δὴ–,
Μέδουσ' ἄνδρας τίθησι ὄμμασι πέτρους·
οὐκέτ' αὐτήν ὄψει· μόνον εἰς πατρίδαν
ὀφείλεις χρέος, ὅ σὴν ζωήν φυλάξει!

— Στα κοφτερά της Τριτωνίδας βράχια,
μονάχη και κατάκοπη –πια τέρας–,
η Μέδουσα πετρώνει με τα μάτια
όποιον τη βλέπει· δέν θα την ξανάδεις·
μονάχα στην πατρίδα έχεις χρέος,
κι αυτό θα προστατέψει τη ζωή σου!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Οὐχί, πορεύσομαι· τήνδ' ἐξευρών, σῶσω!

Όχι[, ποτέ]! Θα πάω να την βρώ, και θα την σώσω!

ΚΗΡΕΣ

— Περσεῦ, ὦ δύστηνε, σῶσον σύ σεαυτόν!

— Ω, δύστυχε Περσέα, εσένα σώσε!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Σιώπησον! Σώσω ἡμᾶς –αὐτήν τε κἀμέ–
ἐκ τῆς αἰσχύνης τῶν ἀνθρώπων τῆσδε!

Σωπάστε! Θα μας σώσω –κι αυτήν κι εμένα–
απ' αυτού του κόσμου την ασχήμια!

ΚΗΡΕΣ

— Δύνασαι ἀτάρ σῶσαι αὐτήν οὐκέτι,
θεοί οὐδέ· παλίντροπος οὐ γάρ Χρόνος,
τὸ αὐτῆς κέαρ πετρωθέν δὲ· πετρωθέν
γενέσθω καὶ σόν, τήν ζωήν ἵνα νῦν σήν
βιώσῃς, ἔργον ἐπιτελῶν πατρῷον.

— Όχι, πια! Άλλη δύναμη δεν έχεις
για να τη σώσεις –ούτε κ' οι θεοί [μας]·
αντίστροφα ο Χρόνος δεν κυλάει·
πέτρα έχει γίνει η καρδιά της· πέτρα
και τη δική σου κάνε, που η ζωή σου
τον δρόμο της να πάρει, υπηρετώντας
το χρέος που 'χει ορίσει η γενιά σου.

ΠΕΡΣΕΥΣ

Χρέος μοι βαρύστερνον δὴ!·

Στα στήθια μου, βαρύ αυτό το χρέος!

ΚΗΡΕΣ

ἀλλ' ἀνθέξεις!·
ἔκλαθ' αὐτήν!· κατάκειτ' ἐν ἀπωλείᾳ!

Μα θα τ' αντέξεις! [Έλα,] ξέχασέ την!·
Μές στον χαμό βαλτώνει η ύπαρξή της!

ΠΕΡΣΕΥΣ
Κόσμος μου καινός, γέγονε τί;

Τί απόγινε ο νέος μου ο κόσμος;

ΚΗΡΕΣ
μόνον σοί:
αἰθεροβάμονος τοῦδ’ ἀνδρός ὄναρ τι.

Γεννήθηκε μονάχα στο μυαλό σου:
όνειρο ενός άντρα ονειροβάτη.

ΠΕΡΣΕΥΣ
Καίγ’ ἐγώ δὴ;

Κι εγώ πια; [Τι απόμειν’ απο ‘μένα];

ΚΗΡΕΣ
νῦν οἰκεῖος· εἶς ἐξ ἡμῶν.

Είσαι δικός μας πια· αφομοιωμένος.

ΠΕΡΣΕΥΣ
Τί –οἴμοι!– γέγονα; τίς νῦν ἐγώ εἰμί;

Αλί μου! Πια, τι έχω απογίνει;

ΚΗΡΕΣ
Ἔσται ταὐτή, ὡς ἦν, σού βίου πορεία:
φαεννῶν ἄξιος σῶν ὁραμάτων οὐ,
κρατοῦντων ἀλλ’ ἀνδρῶν πρόσπολος καὶ θεῶν·
σκιᾷ δ’ ὡς πιστός μέν, φωτί δ’ ὡς ἀσταθής·
χρέος νῦν σε καλεῖ!· πῖνε ἐξ ὕδατος!

Η ζήση σου θα μείνει όπως πρώτα:
ανάξιος των δικών σου οραμάτων,
των φωτεινών, αλλ’ [άξιος] υπηρέτης
θεών και δεσποτάδων· στις σκιές [σου]
πιστός, μα μές στο φώς αεροβάτης·
το χρέος σε καλεί· πιές μαυρονέρι!

ΠΕΡΣΕΥΣ
Δός μοι νῦν τήν λήκυθον!· ὁ γάρ οὖν ἐμός
μέλας θυμός πιεῖν μέλαν ὕδωρ ποθεῖ.

Δώσε μου τώρα το σταμνί!·
η μαυρισμένη μου ψυχή αποζητεί να πιεί το μαυρονέρι!

[Ο Περσεύς πίνει το μαύρο νερό της Στυγός.]

ΑΘΗΝΑ
Νῦν δὲ, ὅρκον ἱερόν ἀναλαβών ἑκών,
ἄκουσον τι δεῖ σοι πρᾶξαι ἀπό τοῦ νῦν…

Κι αφού τώρα επωμίστηκες τον ιερό όρκο,
με τη δική σου θέληση,
για άκουσε τι πρέπει άμεσα να κάνεις…

Σημειώσεις και σχόλια

Στο Επεισόδιο αυτό, η σύγκρουση μεταξύ των χαρακτήρων αποκτά ακόμη περισσότερο βάθος. Η δραματική ένταση συνεχίζει να αυξάνεται, καθώς πλησιάζουμε προς το κορυφαίο σημείο της τραγωδίας.

Η Αθηνά αναδεικνύεται ως μια πολύπλοκη φιγούρα. Μολονότι φαίνεται να είναι αρχικώς επικουρική προς τον Περσέα, παράλληλα διαθέτει τον δικό της κρυφό σχεδιασμό: έχοντας ήδη καταφέρει να επιτύχει τη μεταμόρφωση της Μέδουσας, σε αυτό το Επεισόδιο αποσκοπεί να επιτύχει είτε την εθελούσια μεταμόρφωση (υποταγή) του Περσέα είτε τη μεταμόρφωσή του μέσω του ιερού όρκου (έχοντας ήδη ειδοποιήσει την Ίριδα). Η παρέμβασή της στο τέλος του Επεισοδίου αποκαλύπτει ένα μέρος αυτού του σχεδίου, καθώς φαίνεται πως έχει

προετοιμάσει τον Περσέα για μια τελική πράξη, η οποία φανερώνεται στους θεατές στο επόμενο Επεισόδιο.

Ο Περσεύς συγκρούεται με τις Κήρες, και τις αντιμετωπίζει με αποφασιστικότητα, θέλοντας να σώσει τη Μέδουσα. Η επιμονή του να αντιτάσσεται στη μοίρα και να προσπαθεί να αλλάξει το αναπόφευκτο, τον καθιστά έναν ήρωα που αγωνίζεται με πάθος για το καλό. Απ' την άλλη πλευρά, οι Κήρες εκπροσωπούν την αμείλικτη πραγματικότητα της μοίρας και της αναπόφευκτης καταστροφής που επέρχεται. Μετά απ' τη συνάντησή του με τις Κήρες, αντιλαμβάνεται το βάρος αλλά και την τραγικότητα της αποστολής του, καθώς και την αδυναμία του να ανατρέψει το πεπρωμένο. Αυτό οδηγεί στην απότομη εσωτερική του μεταμόρφωση. Επί πλέον, η συνειδητοποίηση της μεταμόρφωσης αυτής τον καθιστά περισσότερο επίγειο και ανθρώπινο, ενώ ταυτοχρόνως τον προετοιμάζει για την επόμενη, τραγική πρόκληση που πρόκειται να αντιμετωπίσει (η οποία υπονοείται, αλλά δεν αποκαλύπτεται, στο τέλος του Επεισοδίου).

Ο όρκος του Περσέα στο μαύρο νερό της Στυγός αναδεικνύει την απόλυτη υποταγή του στη μοίρα και την αποδοχή του ρόλου του στον κόσμο των θεών. Είναι ένα δυνατό σύμβολο της απώλειας της αθωότητας και της εισόδου στην ενήλικη ζωή, με όλες τις ευθύνες και τα βάρη που συνεπάγεται αυτό.

Μέσω της διαλογικής ανταλλαγής μεταξύ της Αθηνάς και του Περσέα, δίνεται μια προαναγγελία για τα επόμενα γεγονότα. Ενώ δεν γίνεται σαφής αναφορά στην εκτέλεση της Μέδουσας, η υπόνοια ότι κάτι μεγάλο πρόκειται να συμβεί είναι παρούσα.

Συνολικά, το Επεισόδιο αυτό αποτελεί ένα κρίσιμο κομμάτι της τραγωδίας, καθώς προετοιμάζει το έδαφος για την κορύφωση και το τελικό αποτέλεσμα της ιστορίας. Οι χαρακτήρες αντιμετωπίζουν εσωτερικές και εξωτερικές συγκρούσεις, ενώ ο συμβολισμός και η προαναγγελία υποδηλώνουν μια έντονη δραματική τροπή στα επόμενα γεγονότα.

Η Ίριδα, στην ελληνική μυθολογία, είναι η θεά του ουράνιου τόξου και η πρέσβειρα των Ολύμπιων θεών, φέρνοντας τα μηνύματά τους στους θνητούς. Στο συγκεκριμένο Επεισόδιο, η χρήση της Ίριδας έχει μια ιδιαίτερη εκτροπή απ' την παραδοσιακή μυθολογική της εικόνα, καθώς παίρνει τον ρόλο του να ορκίζει τον Περσέα (ενώ ορκίζει μόνο τους θεούς), δημιουργώντας επίσης μια ενδιαφέρουσα τροπή στην ιστορία: ενώ συνήθως φέρνει μηνύματα, εδώ ενεργεί ως εκπρόσωπος της θείας θέλησης και δικαιοσύνης, εξ εντολής της Αθηνάς. Η παρουσία της Ίριδας και η διαδικασία της ορκωμοσίας αυξάνει τη δραματική ένταση της Σκηνής: όταν μια θεά ορκίζει έναν θνητό, το γεγονός αυτό υπογραμμίζει τη σοβαρότητα της κατάστασης και το βάρος της ευθύνης που αναλαμβάνει ο Περσεύς. Ενισχύει το στοιχείο της υπόσχεσής του, καθώς και της επιβεβαίωσης της αφοσίωσής του στον σκοπό του (ηθελημένα ή μη). Μέσω της Ίριδας, η θεματική του Πεπρωμένου και της Μοίρας ενισχύεται: απ' τη στιγμή ο Περσεύς ορκίζεται, υπονοείται ότι ο δρόμος του προς τη Μέδουσα είναι κάτι που δεν μπορεί να αποφύγει, ανεξαρτήτως των επιλογών του.

<u>Στίχοι 836-842:</u>
Αν και οι Δελφοί κατηγορήθηκαν απ' τις περισσότερες ελληνικές πόλεις-κράτη πως είχανε «μηδίσει» (πως είχανε ταχθεί με το μέρος των Μήδων και των Περσών, κατά τα «Μηδικά»), ωστόσο το ιερατείο τους, εν συνεχεία, εξυγιάνθηκε ελληνοτρόπως. Η (θεωρούμενη) φιλομηδική στάση των Δελφών δεν φέρεται, ιστορικά, να έχει ουδεμία σχέση με τον Πελοποννησιακό Πόλεμο (αν και οι Δελφοί τήρησαν εκεί φιλοσπαρτιατική στάση). Ως εκ τούτου, οι στίχοι αυτοί θα πρέπει να εκληφθούν ως αναφερόμενοι σε δυο ξεχωριστά ιστορικά γεγονότα, και όχι ως αίτιο και αιτιατό.

Στάσιμον Δ΄
ΧΟΡΟΣ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ

ΧΟΡΟΣ

Στροφή α΄

— Ἐν νυκτὸς ἐσχάτῳ, ὦ Σθενώ,
λιγύφωνοι αὐτῆς Ὧραι ἡμεῖς·
ἅμα τῇ αὐγαζούσῃ ἡμέρᾳ,
ὑδάτων σῶν ποταμίων ῥοαί
ἀθρόαι προσπνέουσι λειμώνων
ἐπ’ ἐρνεσιπέπλων, ζωογόνοι.

— Πριν μας αφήσει η [όμορφη] νυχτιά,
Σθενώ, αηδονόλαλες οι Ώρες
είμαστ’ εμείς· κι όταν η μέρα [πιά]
το φώς κινά να χύνει, [οι ανθοφόρες]
κι αθρόες ρεματιές σου [μια γλυκιά]
πνοή σε πεδιάδες φυλλοφόρες
θα δώσουνε[–κι ανάλαφρη δροσιά].

Αντιστροφή α΄

— Ἐπί πελαγίων σῶν ὁδῶν
εὐρυχώρων, Εὐρυάλη, πλόους
ἐνεοί γίγνονταί εἰς ἀφανεῖς
ναυτίλοι καὶ ἄψυχοι· ἐπί δὲ
συμφορᾷ, ἐκ φόβου κυμάτων σῶν
καταπίπτουσιν ἀνεμοέντων.

— Σε πέλαγα [ανοίγονται] πλατιά,
ω, Ευρυάλη, οι ναύτες, στα νερά σου·
χάνουν τον δρόμο, χάνουν τη μιλιά,
κι αφήνουνε ψυχή [στην αγκαλιά σου]·
[δύσμοιρους,] θα τους βρεί η συμφορά
κι ο τρόμος –στα [πελώρια] κύματά σου,
καθώς τ’ αγέρι θα λυσσομανά.

Στροφή β΄

— Ἐνυώ, ἐξ ὑδάτων τοῦ ταραγμοῦ,
κύματ’ ἐγείρεις φρικώδη,
καταιγίδας δὲ τίκτουσα!
Ὦ Πεμφρηδὼ, εὔπεπλε,
αὐτῶν ὀργήν ἐπί βράχοις,
εἰς ἀφρούς, ἐκτρύεις!·

— Ενυώ, τα νερά σου ταράζεις,
και κύματα υψώνεις φριχτά!
καταιγίδες γεννάς[, κι ανταριάζεις
τ’ ουρανού τη θωριά]!
Πεμφρηδώ, με ολόλευκο πέπλο,
την οργή εσύ εξαντλείς
των κυμάτων –στα βράχια[, με κρότο]
και μ’ αφρούς [διαφεγγείς]!·

Αντιστροφή β΄

— ἐξάγεις ποτὲ ναῦς εἰς αἰγιαλόν,
ἄλλοτε εἰς βυθόν ρίπτεις.
Δεινώ, ἐν πόντῳ, πόρους ὑπ’
ὑδάτων τιτρᾷς, κατε-
σθίουσα ναυτίλους, ἐν βα-
θυδίνεσι ροαῖς.

— στις ακτές τα καράβια σωριάζεις,
στον βυθό τα δίνεις [βορά]!
Ω, Δεινώ, [με στροβίλους βυθίζεις]
του πελάου τα νερά!·
[υδροσίφουνα] –χάσματ’– ανοίγεις
[–που αρπάζουνε τις ζωές!]·
και, τους ναύτες [γοργά] καταπίνεις,
μές σε δίνες βαθιές!

Επωδός

— Ὦ Γοργόνες καὶ Γραῖαι, ἐν τάχει ποδῶν,
ἁπάντων δύναμιν δόλου ἀθροίσατε!·
ἥκει Περσεύς, πρὸς Μέδουσαν θέων, ταχύς,
ἐν Ἑρμοῦ πτερόεσι σανδάλοις πετό-
μενος· Τριτωνίδος ἐν ὕδασι κλύδω-

— Γοργόνες και Γραίες, με πόδια γοργά,
η πανουργία ας γίνει δύναμή σας!·
στη Μέδουσα ταχύς φτάνει ο Περσέας,
με τα σανδάλια του Ερμή πετώντας,
τα φτερωτά· σηκώστε κύματ’ [άγρια]
στης Τριτωνίδας τα νερά· κι αγέρια

νας ἐξεγείρατε!· ἀνέμους ἐκλύσα-
τε!· τρόμον ἐμπνεύσατ'!· ἐν ἀλγηδόνι τόν
938 *θνητόν ἀπολέσατε, πρὶν τήνδ' ἐγγίσῃ!*

εξαπολύστε, ν' απλωθεί ο τρόμος!·
σκοτώστε τον θνητό, σε πόνους μέσα,
πριν να προλάβει δίπλα της να φτάσει!

Σημειώσεις και σχόλια

Στο Στάσιμο αυτό, ο Χορός των Εσπερίδων αναφέρεται στις Γοργόνες και στις Γραίες, δύο ομάδες μυθικών όντων που συνδέονται στενά με τη Μέδουσα. Αναγνωρίζοντας την επερχόμενη απειλή του Περσέα, επικαλείται τις δυνάμεις του κόσμου των Γοργόνων και των Γραιών, για να προστατεύσουν τη Μέδουσα. Περιγράφει τις ιδιότητες και τις ικανότητες της κάθε Γοργόνας και Γραίας. Οι θαλάσσιες αναφορές και οι φυσικές καταστροφές που αναφέρονται υποδηλώνουν την απειλητική και ανίκητη φύση των όντων αυτών.

Με την επίκληση αυτών των όντων, ο Χορός ενισχύει την αγωνία και την ένταση της Σκηνής, προετοιμάζοντας το έδαφος για το επόμενο Επεισόδιο.

Στην Επωδό, ο Χορός υπενθυμίζει στους θεατές τον πρωταγωνιστή της ιστορίας, τον Περσέα, καθώς και την απειλή που αντιπροσωπεύει για τη Μέδουσα (αφού έχει λάβει τον ανόσιο όρκο του, έχει ξεκινήσει για να συναντήσει τη Μέδουσα και να την εκτελέσει). Η αναφορά στα «*φτερωτά σανδάλια του Ερμή*» τα οποία φοράει ο Περσεύς υπογραμμίζει το γεγονός ότι ο χρόνος πιέζει, καθώς ο ήρωας πετάει με μεγάλη ταχύτητα προς τον στόχο του.

Το Στάσιμο αυτό λειτουργεί ως μια γέφυρα μεταξύ των γεγονότων, δημιουργώντας μια δραματική παύση, προτού ο θάνατος της Μέδουσας αποκαλυφθεί στο επόμενο Επεισόδιο. Συνολικά, το Στάσιμο υπογραμμίζει την απειλή του Περσέα και προετοιμάζει το έδαφος για τα γεγονότα που θα ακολουθήσουν, ενώ ταυτοχρόνως προσφέρει μια πιο βαθιά κατανόηση των μυθολογικών χαρακτηριστικών και της δύναμης των Γοργόνων και των Γραιών.

Επεισόδιον Ε΄
ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ (ΨΑΡΑΣ) κ΄ ΑΛΥΟΣ

[Κάποιος ψαράς απ΄ τη λίμνη της Τριτωνίδας, που έχει γίνει, άθελά του, μάρτυρας του φόνου της Μέδουσας απ΄ τον Περσέα, τρέχει στο ψαροχώρι, για να μεταφέρει τα νέα στον Άλυο.]

ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ
[*Πλησιάζοντας τον Άλυο, αγκομαχώντας:*]
Ὦ ἄρχων! Πρόιθι, ἵνα σοί δὴ εἴπω
φρίκης καὶ τρόμου πλήρη ὅσ' ἐγώ εἶδον·
καίτοι θυμός δύσφρων, τάδ' ὑπομενεῖ λέξαι.

Άρχοντα! Πλησίασε [κοντά μου], για να σ'
αποκαλύψω όσα είδα·
όσα από τρόμο ξεχειλίζουν, τα φρικώδη!·
κι αν η ψυχή μου είναι βαριά, θα βρεί το
κουράγιο να στα διηγηθεί.

ΑΛΥΟΣ
Τί δὲ γέγονεν; ἐκ τίνος πτοηθείς εἶ;
Μένε, πιεῖν δῶ σοι ἐκ τοῦ οἴνου πρῶτον.

Τί έγινε; Τί σού 'σπειρε τον φόβο;
Περίμενε, να σου δώσω πρώτα κρασί να πιείς.

ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ
Ἀέρος αὔραν λαβεῖν θέλω, κοὐδέν ἄλλο!

Θέλω αέρα ν' αναπνεύσω, τίποτε άλλο!

ΑΛΥΟΣ [*Του δίνει κύπελλο με κρασί.*]
Καθέζου· πνοήν λαβών, ἐκ κυπέλλου πίε·
ἔπειτα δ' εἰπέ, τί δεινόν οὕτω γέγονε,
ὥστε μηδεμιᾷ ἀναβολῇ δεῖ ἐκφράσαι.

Για κάθισε· κι αφού πάρεις μιαν ανάσα, πιες
[μια γουλιά] απ' το κύπελλο·
κι έπειτα πες [μου], τί το [τόσο] τρομερό
συνέβη, ώστε να πρέπει να [μου] το πείς
δίχως [καμιά] αναβολή.

ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ
Οὕτως γένηται· σπουδήν σχῶμεν: ὡς τάδε
λέξω, καὶ ἐπί τούτῳ σύ ἀντιτελέσῃς.

Έτσι ας γίνει, ας βιαστούμε:
εγώ να στα πώ· κι [έπειτα] εσύ, με βάση όσα θ'
ακούσεις, να δράσεις τα πρεπούμενα.

ΑΛΥΟΣ
Λέξον νῦν, μηκέτι δὴ στέγε σιωπήν!

Ξεκίνα να μιλάς, και μη σωπαίνεις!

ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ [*Αφού πίνει νερό.*]
Ὑπ' Ἡλίου γλυκέος καὶ ὀρθρίου, Λάμπου
τ' Ἠοῦς, εὐφραίνοντα Τριτωνίδος ὕδατα
ἀντέλαμπον· ὑπερκυάνῳ, ἀκτῖνας
φαεσφόρους ἥειρον· νύκτιος, λεπτή
δρόσος ἀνεχώρει τάχιστα, τόν χῶρον
καθαρῷ ἀέρι δὴ καταλιποῦσα
–ὃς, γλυκαίνων, πρόσωπον ἐπέπληττεν ἐμόν·

Ήταν χάραμα, κάτω απ' τον γλυκό ήλιο που ο
Λάμπος, [το άλογο] της Ηούς, σέρνει [στο
άρμα της]·
της Τριτωνίδας τα εύθυμα νερά τη λάμψη
αντανακλούσαν·
[και,] πάνω απ' το γαλανό της [πέπλο],
ανασηκώνανε ακτίνες φεγγοβόλες·
η ελαφριά δροσάδα της νυχτιάς γρήγορα
αποσυρόταν, αφήνοντας τη θέση της στον
καθάριο αέρα

–που, όλο γλύκα, μου χάιδευε το πρόσωπο·

τότε, βλέφαρα ὕπνου ἤδη ἀπέβαλον
βάρος· νωχελής ἐν πλοιαρίῳ ἠρχόμην
ἔργων, ἐκ τε προτέρας τοῦ ἁλιεύματος
δίκτυα ἐκάθαιρον· ἐρετμά ἐφέλξας
καὶ ἱστίῳ ἀερθέντι, ἐπί τῷδε
ἤδη ἀναβάς, ἐπισφιγγίδας ἔλυσα·

τα βλέφαρά μου ήδη είχαν αρχίσει ν’
αποτινάζουν το βάρος του ύπνου·
[ήταν η ώρα που,] νωθρός, ξεκινούσα τις
[πρωινές] δουλειές στη βάρκα [μου]·
καθάριζα και τα δίχτυα απ’ [τα απομεινάρια]
της ψαριάς της προηγούμενης ημέρας·
[αφού τέλειωσα,] σήκωσα τα κουπιά και, με
το πανί ν’ ανεμίζει κι έχοντας ανέβει [στη
βάρκα], έλυσα τους κάβους.

εὐθέως πρὸς ὕδατα τά ἐν ἐνδοτάτω
προσέπλευσα, ὅθι ἐν φθινοπωρινοῖς
μέσοις χρόνοις μελισσούμεναι πέρκαι
πολλαί συνάγονται· ἐκεῖ τότ’ ἔρριψα
τά εὔπλεκτ’ ἄρκυλα· φθινούσης ἡμέρας,
τόν Ἐννοσίγαιον οὐ μήν ἐμεμψάμην,
ὅς μ’ ἐδέξατο φίλον, σύν πέντε κοφίνοις
πλήρεσιν εὐθαλῶν πολλῶν ιχθύων·
ἑσπέρας ἐπελθούσης, ζέφυρος ἦει
θερμός, ἐκ ἐρήμης –πέραν– κἀνύδρου γῆς,
ὃς ἐκ προσώπου δρόσον ἀπεσκεδάννυε·

[Και,] στη στιγμή, άνοιξα πανί για τα νερά
καταμεσής της λίμνης
–όπου, κατά το μέσο του φθινοπώρου, σαν
σμάρια μέλισσες μαζεύονται οι πέστροφες·
εκεί, τότε έριξα τα σφιχτόδετα δίχτυα μου·
καθώς η μέρα σωνότανε, παράπονο δεν είχα
απ’ τον Ποσειδώνα:
σαν φίλο με υποδέχτηκε, και μου δώρισε
πέντε κοφίνια, γεμάτα με ψάρια σπαρταριστά·
[και,] καθώς ήλθε το απόγιομα, έφτασε [στη
λίμνη] ζέφυρος θερμός
–από την πέρα γη, την έρημη, την κατάξερη·
[παίρνοντας] τη δροσιά απ’ το πρόσωπό μου,
[τη] σκορπούσε [στον αέρα].

τότε, παρέωσα ὄπιθεν πλοιαρίου
κοφίνους· ἐρετμά ἐκσύρας, πρὸς οἶκον
ἀνεχώρουν –ἀποκαμών, κεχαρηκώς
δ’ ἐμαυτοῦ πόνῳ· πρίν ἐπί κώπαις χεῖρας
θείσας ἔχων, τοῦδ’ ἡμερησίου κόπου
ἐκλελύσθαι εὐξάμην ἐγώ δὴ, μήποτε
ἀριθμήσας συλλεχθέντ’ ἁλιεύματα·
φωνήν φοβεράν γάρ ἤκουσ’ ἐξαίφνης
–οὐ μακρόθεν δοκεῖ μοι· δέος μ’ ἐπέσχεν,
μή ἀνήρ τις πνίγεται ἐν τοῖς ὕδασι·

τότε, παράχωσα στην πρύμη της βάρκας τα
κοφίνια·
κι αφού τράβηξα τα κουπιά [απ’ τα νερά],
κίνησα να πάω προς το σπίτι μου
–αποκαμωμένος, μα μές στη χαρά για τους
κόπους μου[, που μ’ ανταμείψανε]·
μα, πριν προλάβω να βάλω τα χέρια [μου] στα
κουπιά, προσευχήθηκα να μην είχα μπει στον
κόπο να δουλέψω εκείνη τη μέρα
–ούτε νά [‘χα τη χαρά ν’] απαριθμήσω [τόσο
μεγάλη] ψαριά·
γιατί, ξάφνου, άκουσα μια φωνή φοβερή
–μου φάνηκε πως δεν ήταν μακριά·
ανησυχία με κυρίεψε, μη τυχόν και κάποιος
άντρας πνίγεται σ[της λίμνης] τα νερά·

ἐγγύς ἐλθών, ὀφθαλμοί ἐμοί φόβον ἔσχον,
ἐποπτεύων ὃ μήποτ’ ἤλπιζον ἰδεῖν:
ἐπί βράχεσιν, προσπεφυκός εἰσεῖδον
τέρας, γυναῖκα μέν, δρακαίνης δ’ ἐν μορφῇ,
ἐκβοῶσαν κἀλγοῦσαν –λείαν ὡς θηρός
ὑπό κυνῶν πεφρικότος, μόρῳ δείσαντος·

αφού σίμωσα, ο φόβος έζωσε τα μάτια μου
–παρατηρώντας [από απόσταση] αυτό που
δεν περίμενα ποτέ μου να δώ:
στα βράχια πάνω, είδα νά ‘ναι γραπωμένο ένα
τέρας·
γυναίκα, ναι μαθές, μα με την όψη δράκαινας,
που έσκουζε και πονούσε
–σαν το αγρίμι που τα σκυλιά το ‘χουν
μαγκώσει στο κυνήγι, και που, ανάτριχο, με
φόβο τον θάνατο προσμένει.

ὄπισθεν φυκῶν συστάδος ἀπεκρυψάμην
σύν πλοιαρίῳ, ὡς διαλάθω τοῦ κακοῦ·
ἀλλ’ ἐξαίφνης, ὁ οὐρανός ὅθι κυανός
ἦν, νεφέλαι πολυφόροι συνέρρευσαν
καὶ λαῖλαψ ἀνέμου βορειαίου, φρικώδης,
ἐνέπλησ’ αἰθέρα –κύματ’ ἀνατείνασα,
ὤσαντα πλοιάριον μόλις μή μ’ ἐκβαλεῖν·
ἀπ’ οὐρανοῦ μεγάρων, τότ’ εἶδον ἄνδρα
ἐναέριον, πετεινόν, φέροντά τε
πτεροσάνδαλα –οἷα φέρει θεῖος Ἑρμῆς,
πτηνοπέδιλος, Διός πρεσβεύων μαντεῖα·

Για να γλυτώσω το κακό, πήρα τη βάρκα, και
κρύφτηκα πίσω από μια συστάδα φύκια·
μα, απότομα, εκεί που ο ουρανός ήταν
καταγάλανος, σύννεφα [μαύρα], νερομάνες,
μαζί καλπάσανε και τον καλύψανε·
και, [τότε,] ο βοριάς γιόμισε τον αέρα [με
ορμή] και σήκωσε θύελλα, που η τρίχα
σηκωνότανε·
και όρθωσε τα κύματα [βουνά], κι αυτά
σπρώχνανε τη βάρκα μου [με μανία]
–κ’ ίσα που δεν με ρίξανε μέσα στα νερά.
Κ’ είδα τότε [να κατεβαίνει] απ’ τα μέγαρα
του ουρανού ένας άντρας ιπτάμενος, μες
στους αιθέρες·
φόραγε σανδάλια φτερωτά –τέτοια που
φοράει ο θεϊκός Ερμής, ο φτεροσάνδαλος, που
τις βουλές του Δία μεταφέρει [στους θνητούς]·

ἐν χειρί ξίφος δριμύ, δρεπανοειδές
ἔφερεν, ἐπ’ ὤμῳ ἔχων τε ἀσπίδα
ἐοικυῖα κατόπτρῳ –λαμπροτέρα
μᾶλλον τῶν ὑπ’ ἐμοῦ ποτὲ κεκλεμμένων
σκευῶν ἐκ τῆς Μήνης τοῦ ἀνακτόρου·
ἐπί νώτοις κίβισιν ἐκ δερμάτων θηρῶν
εἶχεν· κράνος τ’ ἐν κεφαλῇ, τετυγμένον
ἀμαυρόν –χειρῶν ὑπ’ ἀνδρῶν οὐχ ειργασμένον·
ἰδών δ’ ἄν τις τόδε, ἔλαβεν δὴ νάρκην
ἐξ αὐτοῦ, ἥτις τόν φέροντα οὐκ εἴα
γνωρίσαι· ἀλλ’ ἐγὼ τοῦτον καλῶς ἔγνων,
ἀμοχθί· τραῦμα γάρ εἰς πόδα δεξιόν
αὐτοῦ εἰσεῖδον, ἐκ βελέων γυναικῶν·
τό αὐτό ἐκεῖ ἔχει Περσεύς, ὃ στρατηγὸς,
σὺν ᾧ Ἀμαζόνας πάλαι ἐπολέμησα·

κράταγε στο χέρι σπαθί κοφτερό, που ‘μοιαζε
με δρεπάνι·
κ’ είχε στον ώμο ασπίδα [κρεμασμένη],
[γυαλιστερή] σαν καθρέφτη
–που έλαμπε πιότερο κι απ’ τα ασημικά που
‘χα κάποτε κλέψει απ’ το ανάκτορο της
Μήνης·
στην πλάτη του, είχε σάκο καμωμένο από
δέρμα αγριμιών·
φορούσε περικεφαλαία σκιώδη κι ολόθαμπη,
με τέχνη φτιαγμένη –μα όχι από θνητών τα
χέρια·
κάθε που την κυττούσα, μούδιαζα [απ’ άκρη
σ’ άκρη], και δεν μ’ άφηνε να καταλάβω ποιος
τη φοράει·
όμως εγώ[, στο τέλος,] καλά τον γνώρισα,
δίχως [πολύ] κόπο·
μιας κ’ είδα να έχει τραύμα πάνω στο πόδι το
δεξί του, από γυναικών τα βέλη
–το ίδιο που έχει κι Περσέας, ο στρατηγός που
‘χαμε κάποτε πολεμήσει μαζί τις Αμαζόνες.

ὡς ὁ δέ ταχέως πρὸς τό τέρας ἤγγιζεν,
ἄνεμοι λυσσώδεις παρ’ αὐτῷ συνήχθησαν,
θέλοντες καταρρῖψ’ ἐπί βράχεσιν αὐτόν·
ἀλλ’ ὅδε, δι’ αἰθέρος, πτηνομηχανῇ
τ’ ἐπιτήδειος, προῆλθε κατά τέρατος·
αἰφνιδίως, ἐκ φρενῶν ἀπελυσάμην,
ὅτε τό τέρας οὕτως –ἀνθρωπίνῃ φωνῇ,
οἴμοι!– πρὸς αὐτόν ἐλάλησε οὖν τάδε:
«*Μή προσίῃς! Εἴ μ’ ἐν ὄμμασιν εἰσόψει,*
λιθοῖς ὥσπερ βράχος, πέτρος! Τριτωνίς σοί
δώσει καταπόντισμα! Φεῦγε, μὴ ἀπόλῃ!»·

Και, καθώς προσέγγιζε γοργά το τέρας,
άνεμοι μανιασμένοι συνάχτηκαν τριγύρω
του, για να τον τσακίσουνε στα βράχια·
όμως αυτός, μέσ’ απ’ τους αιθέρες κι επιδέξιος
με τα φτερωτά σανδάλια, κατάφερε να
πλευρίσει το τέρας·
άξαφνα, έχασα τα λογικά μου, όταν το τέρας
–τρομάρα μου!, μ’ ανθρώπινη φωνή!– ετούτα
είπε προς αυτόν:
«*Μην πλησιάζεις! Στα μάτια αν με κυττάξεις,*
θα γίνεις πέτρα, σαν [κι αυτά] τα βράχια!·

τάφο υγρό η Τριτωνίδα θα σου δώσει! Φύγε,
για να μην χαθείς!».

ὁ δέ, προδιδαχθείς ἴσως ὑπό τινος,
τήν ἀσπίδα ὕψωσε –τήν ἀπομένουσαν
ἵνα διανύσῃ ὁδόν, τό τέρας ἔχων
ἐπί νώτοις, μορφήν δὲ τοῦδ’ ἐπ’ ἀσπίδι·
ὡς προσήρχετο ἐγγύς, –οὐκ ἔγνων διὰ τί–
εἶδον δάκρυα, ἐπ’ ἀσπίδι ἐμφανθέντα,
ἐκ προσώπου τοῦ περιφανοῦς ῥέοντα·
ὡς δ’ ἐπὶ τοῖς βράχοις ἔπιπτον, λιθοῦντο·

Όμως αυτός, σαν –ίσως– από πριν
δασκαλεμένος, ύψωσε την ασπίδα
–για να καλύψει τον [λίγο] δρόμο που τον
χώριζε απ’ το τέρας, βλέποντας τη μορφή της
στην ασπίδα·
[και,] καθώς πλησίαζε [ακόμα πιο] κοντά
–γιατί, δεν ξέρω–, είδα δάκρυα πάνω στην
ασπίδα, να ρέουν απ’ το περίλαμπρο πρόσωπο·
και, καθώς πέφτανε στα βράχια, πετρώνανε·

ἥδε δ’ οὐκ ἀντέστη –θαύμ’ ἀναμφίβολον·
χερσίν, τότ’ ὄμματα ἐκάλυψεν αὐτίκα,
ἵνα οὐκέτι δύνηται ὁρᾶν τόνδε·
εἶτ’ ἔρριψ’ ἑαυτήν εἰς βράχων τάς ἀκμάς·
νώτοις πρὸς οὐρανόν, τελευτήν ἀνέμενε·

αυτή όμως δεν έφερε αντίσταση –θαύμα, στ’
αλήθεια!·
[αλλά,] μεμιάς, τα μάτια της κάλυψε με τα
χέρια της, που να μην μπορεί πια να τον
βλέπει·
κι έπειτα, έριξε το κορμί της [να τσακιστεί]
πάνω στων βράχων τις κοφτερές κορφές·
και, με την πλάτη της ν’ αντικρίζει τα
ουράνια, περίμενε να ‘ρθεί το τέλος της·

κἀκεῖνος δέ, ὅτε προσῆλθεν παρ’ αὐτῇ,
πρᾶξιν κατειργάσατο ξαφνικήν, ταχεῖαν:
σπαθίῳ ὀρθώσας ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς,
ἐπ’ αὐτῆς κεφαλῇ δράκοντας ἔκοπτεν,
ὡς αὐτομάτους, ἕως οὐδενός ἔμπνου·
οὐδ’ ἐπέπεσεν τότ’ εὐθέως τῇ δρακαίνῃ,
ἀλλ’ ἐκάθισεν εἰς τὸ γόνυ αὐτοῦ,
ἀκύμων ὤν, τήν ἐκψυχοῦσαν κεφαλὴν
τῆσδ’ ἐν μέσῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ δὴ τιθείς,
καὶ τάδε οὖν εἶπε πρὸς αὐτήν, δικαιῶν:
«*Θύω φόνον μάλα εὐεργέτην ἡμῖν*
ἀμφοτέροις: ἐμοί, λυτρωτήν ἐξ αἰσχύνης
καὶ ἀτιμίας, σοί δ’ ἐξ ὀδύνης καὶ πόνου!»·

κι εκείνος, μόλις δίπλα της έφτασε, έδρασε
γοργά κι αναπάντεχα:
όρθωσε το σπαθί του πάνω απ’ το κεφάλι του,
και[, κατεβάζοντάς το με ορμή,] έσφαζε τα
φίδια που ‘τανε [φυτρωμένα] πάνω στο δικό
της κεφάλι
–που σαν δική τους νά ‘χανε ζωή–, μέχρι που
κανένα δεν έμεινε [ζωντανό]·
τότε, δεν πλευροκόπησε τη δράκαινα με τη
μιά·
αλλά, γονάτισε, γαληνεμένος, ακουμπώντας
το κεφάλι της –που ξεψυχούσε– ανάμεσα στα
πόδια του·
κι ετούτα τα λόγια της είπε, για να δικαιωθεί:
«*Χύνω θυσία το αίμα [σου], για νά ‘ναι και*
στους δυό μας ευεργέτης: εμένα να με
λυτρώσει απ’ την καταισχύνη και την ατιμία,
ενώ εσένα απ’ τις οδύνες και τους πόνους!».

ἔπειτα τήν χεῖρα βιαίως κατήγαγεν,
καὶ, διαμπάξ, κεφαλήν αὐτῆς ἀφεῖλεν·
ἐν παχείᾳ ἐνέκλεισε, τάχα, κιβίσει·
ἐς ὕστερον, ἔχων εὐλάβειαν, τήν νέκυν
ἐπ’ αἱματοσταγέσι βράχοις ἔθηκεν·
τήνδε προσκύσας, κλαίων, ἡτοιμάζετο
ἀεροβατῆσαι· τότ’, ἀπό τραχήλου
αὐτῆς, ὡς ποταμός αἵματος ἀνέβλυζεν,
εἶδον ἵππον λευκόν ἐκπεπηδηκότα,
πτέρυγας ἐπί ὤμοις, αἰθεροδρόμους,
φέροντα· Περσέα τεθλιμμένοις ὄμμασι

Έπειτα, το χέρι [του] κατέβασε με ορμή·
και, πέρα ως πέρα κόβοντας [με το σπαθί],
της πήρε το κεφάλι·
αμέσως το ‘κρυψε μέσα στον σάκο τον φαρδύ·
[και,]ύστερα, μ’ ευλάβεια, ακούμπησε το
άψυχο κορμί της πάνω στα αιματόβρεχτα τα
βράχια·
κι αφού τη νεκροφίλησε, κλαμένος, κίνησε να
πετάξει στους αιθέρες.
Τότε, είδα να ξεπετιέται, μέσ’ απ’ τον τράχηλό
της, άλογο λευκό –ποτάμι καθώς έτρεχε το

κατεῖδε· ἀγέρωχα ἔτρεψεν δὲ ταῦτα
εἰς οὐρανούς· ἐξέτεινεν εἶτα πλατείας
πτέρυγας, καὶ ἔπληξεν τὸν βράχον ὥσπερ
κεραυνός, πτόμενος πρὸς εὐρυβιότοπον·

αίμα·
κ’ είχε φτερά στους ώμους, απ’ αυτά που στα ουράνια γοργοδιαβαίνουν·
κύτταξε τον Περσέα με μάτια μες στη θλίψη,
και ύστερα, αγέρωχα, τα έστρεψε ψηλά·
ξεδίπλωσε τα φτερά του τα πλατιά και, σαν κεραυνός, χτύπησε [με τις οπλές] τον βράχο·
και [πάει,] πέταξε στους πλατιούς ουρανούς,
που πλήθη κατοικούνε τα πτηνά.

ἐκ τῆσδε αἵματος ἔτι πηγάζοντος
θερμοῦ, ἐξέθορεν γίγας, διαπέμπων
φέγγος –ἐν ταῖς χερσίν ἄτρακτον χρυσέην
ἔχων, κεραύνειον πῦρ δὴ ἀστραπαῖον
ἐκβάλλων τε περικύκλῳ· ἀλλὰ πρίν, αὐτόν
ἀθρήσας, εὖ ὀφθέντα καθέξω, αὐτίκα
ἐγένετο ἀφανής, ἐν τῷ αἰθέρι·
εἶτα δὲ ἠχή τις, βοῆς ἐξ οὐρανοῦ,
ἀντέβη –μέγιστα κύματ’ ἐπεγείρασα,
Περσέως πρὸς ἀπώλειαν, ὅς, ταχύτερος,
κρύφιος ἐν νεφέλαις μετεστήσατο·

Απ’ το αίμα της, που ακόμη ανάβλυζε ζεστό,
ξεπήδησε γίγαντας, που διέχεε [ολόγυρά του] λάμψη·
είχε στα χέρια χρυσό αδράχτι, που [τριγύρω του] σκορπούσε κεραύνειες φλόγες·
αλλά, πριν προλάβω καλά να τον θωρήσω,
μεμιάς εξαφανίστηκε, [πετώντας] στους αιθέρες·
κ’ ύστερα, ήχος ακούστηκε –βουητό απ’ τα ουράνια– που, κόντρα στου Περσέα το πέταγμα, κύματα ανασήκωσε, πελώρια·
κ’ ήτανε να τον πνίξουν· μα αυτός, πιο γρήγορος, μέσα στα σύννεφα [πέταξε και] κρύφτηκε.

κύματα μαινόμενα τό πλοιάριον
ἔτυψαν, ἔμπαλιν τοῦτο ἀνατρέψαντα
κἀμέ εἰς ὕδατα· ἐγένοντ’ ἄφαντα
τό ἁλίευμά τε καὶ τό πλοιάριον·
ολίγου ἐδέησα ἀφανισθῆναι·
προσκείμενος τηνικαῦτ’ ἐπί βράχεσιν
ἐγγύς, ἕως κύματα ὀργήν ἀνεῖσαν,
ἐξέφυγον· ἔμεινα μέχρις ὀρυμαγδοῦ
παυσαμένου· εἶτ’ ἐνηξάμην πρὸς ἀκτὴν,
ὥσπερ δελφίς, καὶ ταχύν δρόμον ἐτέλεσα,
τὰ ἰδόντα ἵνα σοί διηγήσωμαι.

Τα μανιασμένα κύματα [μου] κοπάνησαν [άγρια] τη βάρκα, και τη γύρισαν τα πάνω κάτω·
και ρίξανε κι εμένα μέσα στα νερά·
πάει η βάρκα, πάει κ’ η ψαριά μου, και παρά λίγο κι εγώ [ο ίδιος] να χανόμουν!·
πιάστηκα τότε από [κάτι] βράχια εκεί κοντά,
μέχρι που τα κύματα ν’ αποπαύσουν την οργή τους, κι έτσι τη γλύτωσα·
έμεινα [εκεί, γαντζωμένος,] μέχρι να τελειώσει ο ορυμαγδός·
κ’ ύστερα κολύμπησα προς την ακτή, σαν το δελφίνι, γοργά, για να σου διηγηθώ τα όσα είδα.

ΑΛΥΟΣ

Ἀπόλωλεν Μέδουσα, τέκνον Φόρκυνος!·
αὐτοῦ μένος τήνδε τὴν γῆν ἐρημώσει,
Μοῖραν τούτης πανταχῇ καταλῦσαν·
εἰς πόλιν Μήνης, ἐν σπουδῇ, ὁρμησώμεθα!

Έσβησε η Μέδουσα, του Φόρκυνα η κόρη!
Σαν άγριο θηρίο, θα ερημώσει αυτή τη γη!·
θα φέρει τέλος σε κάθε είδους προκοπή [που θα μπορούσε νά ‘χε]!
Με βιάση, ας τρέξουμε στην πόλη της Μήνης!

ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ

Δέσποτ’, ἀληθῶς; Ἐν θνητοῖς ἐπιφανῇ;

Αφέντη, στ’ αλήθεια; Θα φανερωθείς στους θνητούς;

Σημειώσεις και σχόλια

Σε αυτό το Επεισόδιο, η αφήγηση προχωράει σε μια πιο μυστηριώδη και επική κατεύθυνση. Οι στίχοι είναι γεμάτοι με εικόνες και αλληγορίες που διαπνέονται από μια ένταση που συνδυάζει το τραγικό με το επικό.

Ο ψαράς που εμφανίζεται απ’ τη λίμνη της Τριτωνίδας —για να αναγγείλει στον Άλυο την εκτέλεση της Μέδουσας απ’ τον Περσέα— ενσαρκώνει το στοιχείο του νερού και της γοητείας της Φύσης. Αποτελεί τον σύνδεσμο μεταξύ του θεϊκού και του ανθρώπινου κόσμου, συμβολίζοντας την αλληλεπίδρασή τους. Ως μεσάζων, παίζει έναν σημαντικότατο ρόλο στην επερχόμενη ανάπτυξη της ιστορίας.

Η σκηνή με τον ψαρά που παρακολουθεί από απόσταση τον Περσέα (να πλησιάζει τη Μέδουσα, να αποφεύγει τα κύματα και τους αέρηδες που σηκώνουν οι Γραίες και οι Γοργόνες για να τον σκοτώσουν, και εν τέλει να την αποκεφαλίζει, ώστε να γεννηθούν ο Πήγασος και ο Χρυσάορας) δημιουργεί μια ενδιαφέρουσα αντίθεση ανάμεσα στον ουράνιο και στον υδάτινο κόσμο, με την παρουσία του —αδύναμου να αντιδράσει— ανθρώπινου παράγοντα που βρίσκεται ανάμεσά τους.

Το γεγονός ότι ο Περσεύς έκανε έναν ιερό όρκο στην Ίριδα, μια θεά, υποδηλώνει μια υποχρέωση που δεν μπορεί να αγνοηθεί ή να αποφευχθεί. Όμως, υπάρχει ένα δίλημμα: μπορεί ένας θνητός να αντισταθεί σε μια τόσο βαριά υποχρέωση προς τους θεούς; Η απόφαση του Περσέα να σκοτώσει τη Μέδουσα είναι ταυτοχρόνως αποτέλεσμα της ελεύθερής του βούλησης (ή έστω, των επιλογών του, υπό δυσμενείς συνθήκες) αλλά και μιας προκαθορισμένης μοίρας. Η τραγική διάσταση της ιστορίας αυξάνεται, όταν αναλογιζόμαστε ότι ο Περσεύς πρέπει να σκοτώσει αυτήν που αγάπησε. Μέσα απ’ τον Περσέα, παρατηρούμε την αναπόφευκτη σύγκρουση μεταξύ του θείου διατάγματος και της ανθρώπινης συναισθηματικότητας —μιας σύγκρουσης η οποία συμβολίζεται σε αυτό το Επεισόδιο με την πάλη ανάμεσα στον ουράνιο και στον υδάτινο κόσμο. Πώς μπορεί ένας θνητός να εκπληρώσει μια θεϊκή εντολή που αντίκειται στα πιο βαθιά του συναισθήματα; Ενώ ο Περσεύς εκτελεί την πράξη του, το γεγονός ότι με τα λόγια του στη Μέδουσα, πριν την αποκεφαλίσει, αναγνωρίζει την προδοσία της Ίριδας αλλά και τη δική του αδυναμία, αποτελεί μια στιγμή συνειδητοποίησης της αναπόφευκτης μοίρας του και της συνεχούς δυναμικής μεταξύ θνητών και θεών.

Στο τέλος του Επεισοδίου, η συζήτηση μεταξύ Αλύου και Αγγελιαφόρου υπονοεί μια επικείμενη αποκάλυψη. Ο Αγγελιαφόρος, με το ερώτημά του «*Δέσποτ’, ἀληθῶς; Ἐν θνητοῖς ἐπιφανῇ;*», προετοιμάζει τον θεατή για την αποκάλυψη της πραγματικής ταυτότητας του Αλύου.

Συνολικά, το Επεισόδιο αυτό γίνεται πιο πολυδιάστατο και περίπλοκο, καθώς ενσωματώνει στοιχεία της φύσης, των θεών και των ανθρώπων σε μια ενιαία δραματική πλοκή. Είναι γεμάτο με ένταση, δράμα και συμβολισμό, και καθοδηγεί την πλοκή προς μια κορύφωση που προβλέπεται να είναι γεμάτη με αποκαλύψεις και ανατροπές. Οι χαρακτήρες, η δράση και οι συμβολικές εικόνες ενισχύουν την αίσθηση μιας επερχόμενης καταστροφής ή λύτρωσης.

Στάσιμον Ε΄
ΧΟΡΟΣ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ

ΧΟΡΟΣ
Στροφή α΄

— Ὦ Φόρκυ, δαΐφρον –πρωτόγονον τέκος
Γαίας τε καὶ ἀγλαοφαέος Πόντου!–,
σή ἐσχάτη θυγάτηρ ἀπόλωλεν δὴ
–χειρί Περσείᾳ, ἐν ἐσθλῇ ἀγωνίᾳ,
μῆνιν Ἀθήνης τελεσάσῃ ἄδικον!·
ἀνεμόεις ἀναστένει χόλον πόντος!·
φονέα, πρὶν τελευτὴν, ὀδύνη κρατεῖ!

— Ω Φόρκυ, αρειμανή –σύ, πρώτο τέκνο
της Γής και του λαμπρόφεγγου του Πόντου–,
εχάθηκε η στερνή σου θυγατέρα,
σε πάλεμ’ αντριωμένο, απ’ τον Περσέα

[*Πρώτη:*]
–που θεάς τον ξεσήκωσε όργητα άδικη!·
φρενιασμένη, στενάζει η ανεμόδαρτη θάλασσα!·
παραδέρνει [η ψυχή] –στην αντάρα–
του φονιά, πριν τον βρεί χαλασμός!

Στροφή β΄

— Γραίας συνάγαγε –δεινάς θυγατέρας–
καὶ Ἐχίδνης ἐκγόνους –τέρατ’ ἄλια–,
πρωτίστην Σκύλλαν ἀμείλιχον ἐν αὐτοῖς·
Χάρυβδις ἔριδι δικαίᾳ συνεργός!·
ἐκλύσατ’ ὀργίλον, πάσ’ ἰσχύϊ, ὕδωρ,
πρὸς ἐπί Ἑσπερίαν κατακλυσμόν· τήνδ’
ἀφανίσατε!· λαόν διαφθείρατε!

— Τις άγριες τις κόρες σου, τις Γραίες,
και τα θαλάσσια τέρατα –βλαστάρια
της Έχιδνας– για σύναξε· και, [βάλε]
τη Σκύλλα, την αμείλικτη, μπροστάρη·

[*Πρώτη:*]
και, στη δίκαιη μάχη θα τρέξει κ’ η Χάρυβδη!·
και, με λύσσα κι οργή, τα νερά να ξεχύσετε:
[να πνιγεί] η Εσπερία, με πλημμύρες·
να χαθεί!· μαζί της, κι ο λαός!

Σημειώσεις και σχόλια

Το Στάσιμο αυτό αποκαλύπτει μια σειρά από σημαντικές ιδέες και συναισθηματικές ροές που ετοιμάζουν το έδαφος για μελλοντικές εξελίξεις στο έργο. Ο Χορός απευθύνεται στον Φόρκυνα, πρωτόγονο θαλάσσιο θεό και τέκνο της Γαίας και του Πόντου. Αυτή η αναφορά υποδηλώνει την επείγουσα ανάγκη για θεϊκή παρέμβαση εκδικητικής μορφής (καθώς η Μέδουσα που πέθανε ήτανε κόρη του Φόρκυνα), ενώ ταυτοχρόνως υπογραμμίζει την αδυναμία των ανθρώπων να αντιμετωπίσουν τον Περσέα.

Η αναφορά στην κόρη του Φόρκυνα που πέθανε απ’ το χέρι του Περσέα δείχνει το βάρος του θανάτου της Μέδουσας και το ότι αυτό αποτελεί νόμιμο κίνητρο για την εκδίκηση του θεού.

Ως προς το στοιχείο της υδάτινης καταστροφής, η αναφορά στη Χάρυβδη και στη Σκύλλα —τέρατα της θάλασσας— σηματοδοτεί την επέμβαση που πρόκειται να ακολουθήσει απ’ τις δυνάμεις της Φύσης, που θα συνδράμουν τον Φόρκυνα. Αυτό ενισχύει την αίσθηση πως η θάλασσα και οι δυνάμεις της θα χρησιμοποιηθούν ως μέσα εκδίκησης για τον θάνατο της Μέδουσας.

Η αβίαστη επίκληση για καταστροφή και από τα δύο ημιχόρια υποδεικνύει πως —παρ’ ότι σύσσωμος ο Χορός

καλεί για εκδίκηση— ίσως κάτι απρόβλεπτο ενδέχεται να συμβεί, το οποίο θα μπορούσε να αλλάξει τη ροή των γεγονότων.

Συνολικά, αυτό το Στάσιμο διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στη δομή της τραγωδίας, υπογραμμίζοντας τη σημασία της θεϊκής εκδίκησης και προετοιμάζοντας το έδαφος για τις μελλοντικές εξελίξεις. Ταυτοχρόνως, επικεντρώνεται στη σύγκρουση μεταξύ θεών και ανθρώπων, δημιουργώντας περισσότερη αγωνία και προσδοκία στον θεατή —με την προσμονή μιας πιθανής ανατροπής που θα ακυρώσει την εκδικητική μανία του Φόρκυνα.

Επεισόδιον Ϛ΄
ΠΕΡΣΕΥΣ, ΑΘΗΝΑ, ΑΛΥΟΣ κ΄ ΟΠΛΙΤΕΣ (βουβοί)

[Ο Περσεύς έχει επιστρέψει απ' την αποστολή του, φέρνοντας το κεφάλι της Μέδουσας στην Αθηνά.]

ΠΕΡΣΕΥΣ
Σοι, νίκης τρόπαιον χεῖρες ἀπολύουσιν.

Τα χέρια μου [–και μόνον αυτά–] σου παραδίδουν το τρόπαιο της νίκης [σου].

ΑΘΗΝΑ
Νίκη κοινή ἡμῖν ἥδε καὶ τοῖς Ἀργείοις
–κατά Γοργόνων δυσμενοῦς γένους– ἐστί.

Αυτή η νίκη είναι κοινή για εμάς και για [όλους] τους Αργείους
–ενάντια στων Γοργόνων το εχθρικό γένος.

ΠΕΡΣΕΥΣ
Ὁ πόλεμος οὗτος σός!· οὐκ ἔστ' ἡμέτερος!·
[*Δείχνοντας το κεφάλι της Μέδουσας:*]
οὐ κατά Γοργόνων, ἀλλά κατά τῆσδε!

Δικός σου αυτός ο πόλεμος, κι όχι δικός μου!·
κι όχι ενάντια στους Γοργόνες, αλλά σ' ετούτη ενάντια!

ΑΘΗΝΑ
Μή μέμφου· τῇδε σῇ πράξει, μάλιστα δὲ,
ἡμετέραν κατέστησας ἡγεμονίαν.

Μη μου αποδίδεις κατηγορίες [που δεν στέκουν]·
μ' αυτή σου την [ηρωική] πράξη,
επισφράγισες την ηγεμονία μας.

ΠΕΡΣΕΥΣ
Γέγονε· ὅρκου χάριν μέν, πίστεως οὖν οὔ.

Έτσι έγινε· μα χάρη στον όρκο [που 'χω δώσει], κι όχι επειδή σας έχω [κάποια] πίστη.

ΑΘΗΝΑ
Χάριν ἀποτυχίας σαυτῷ κυριεῦσαι.

[Μάλλον] χάρη στην αποτυχία σου να γίνεις κύριος του εαυτού σου.

ΠΕΡΣΕΥΣ
Τρόπαιον λαβέ· σοί ἐν ὀδύνῃ παρέχω.

Λάβε το τρόπαιο· στο παραδίδω, με θλίψη βαθιά.

[Πριν ο Περσεύς παραδώσει το κεφάλι της Μέδουσας στην Αθηνά, μέσα απ' τον σάκο, ο Άλυος επιφαίνεται στο θεολογείο, ως Ποσειδώνας. Καλεί κοντά του τον Περσέα και την Αθηνά, για να τους αναγγείλει τις τιμωρίες τους.]

ΧΟΡΟΣ [*Προς τον Ποσειδώνα:*]
— Ἄρχων, πολλάκις θνητοῦ πρόσωπον εἶχες μέχρι τοῦ νῦν·
ἐκ λιμοῦ τε καὶ ἀσθενειῶν τούς Ἄτλαντας ἔσωσας·
καιρός δὲ ἤγγικεν ἀθάνατος ἵνα ἐπιφήνῃ·

— Πόσες φορές, ω άρχοντα, θνητού πήρες το φυσικό
ως τώρα· κι έχεις σώσει από ασθένειες και λιμό

ἀλγεῖ οὖν ὡρα ἥδε, ὅτι φυγή νῦν μέλλει:
σύν Ἀτλάντεσσι, σ’ ἐξώσει ἐξ Ἑσπερίης γαῖαν!

τους Άτλαντες· για να φανείς αθάνατος ήρθ’ η στιγμή·
πονάει αυτή η ώρα, που σ’ εξορία οδηγεί·
σε διώχνει, με τους Άτλαντες, από της Εσπερίας τη γή!

ΠΟΣΕΙΔΩΝ [*Προς τον Περσέα και την Αθηνά:*]
Φόρκυνος ἀπολέλοιπ’ οὖδας θυγατέρα
[*Δείχνοντας το κεφάλι της Μέδουσας:*]
–τήνδ’, ἐν θεῶν παλαιῶν φωτί τετεγμένην·
ἐν ταύτῃ, Γαίας πρωτότοκος σοφία
συμμειχθῆν’ ἄν εὔχοιτο Ἀργείων ἀρετῇ
καὶ ἐμπορίοις, Περσέως νοῦς ὡς προεῖδεν·

Της γης το πρόσωπο άφησε τη θυγατέρα του
Φόρκυνα [να σβήσει] στη λησμονιά
–αυτήν, που είχε γεννηθεί μες στο φώς των παλαιών θεών·
στο πρόσωπό της, η πρωτογενής σοφία της
Γαίας θα μπορούσε νά ‘χε ζυμωθεί με την
αρετή και με τη ναυτοσύνη των Αργείων,
όπως ο νους του Περσέα οραματίστηκε·

ἐν Ἑσπερίᾳ, Μοῖρα κενή γέγονε·
Φόρκυνος ὀργή εἰς φθοράν αὐτήν κατάξει,
δράσοντος δι’ ἄδικον θάνατον θυγατρός
αὐτοῦ!· πάντα τότ’ εἰς ὄλεθρον πεσοῦνται!·
οὐδείς ἀντίρροπος πρὸς Πρωτοχρονοῦντα
–ἐκ Γαίας πρωτογενοῦς γεγεννημένον!·
οὐδ’ ἐγώ, πρὸς θεόν φοβερόν, δυνατός!·
[*Δείχνοντας την Αθηνά:*]
τῆσδ’ ἀδίκημα εἰς καθαίρεσιν ἄξει
γένος τόδ’, ὑπ’ Ἡρακλέους ἐναρετηθέν!

κανένα μέλλον δεν έχει [πια] η Εσπερία·
ο Φόρκυς θα εκδικηθεί τον άδικο θάνατο της
κόρης του με οργή, σέρνοντάς την στον αφανισμό!·
[κι] όλα θα γίνουν έρμαια του ολέθρου!·
κανείς δεν μπορεί ν’ αντιπαλέψει τον πρώτο
του Χρόνου –της Γαίας της πρωτογέννητης το τέκνο!·
ούτ’ εγώ έχω δύναμη εμπρός σ’ [αυτόν] τον φοβερό θεό!·
η αδικία της Αθηνάς θα στερήσει την αίγλη
αυτού του γένους [και θα φέρει την κατάρρευσή του]·
–του γένους που ο Ηρακλής [πάσχισε] να
ευλογήσει με την αρετή!

[*Προς την Αθηνά:*]
Σύ, Ἀθηνᾶ, Μεδούσης κεφαλήν λαβέ
–ἔκ τίσεως σῆς, τῆς ἀδίκου, πεσούσης,
φήμας διασπείρασα μοι συγκαθευδῆσαι·
ἐπ’ αἰγίδι σῇ, ταύτην φέρ’ ἀεί κηλῖδα,
ἐν βροτῶν μνήμῃ διηνεκῶς ἵνα ἤδ’ ᾖ
–πόθων, Σοφίας συζύγων, μιμνήσκουσα,
ἐν κρυπτῷ κειμένων πρὸς βίου ἀρετὴν·

[Ο Περσέας δίνει στην Αθηνά το κεφάλι.]

Εσύ, Αθηνά, λάβε την κεφαλή της Μέδουσας
–που χάθηκε απ’ τη σκοτεινή σου εκδίκηση·
[αυτής] που φήμες [τόλμησες να] διασπείρεις
[–σπόρους κακίας–] ότι μαζί μου πλάγιασε·
στιγματισμένη, για πάντα θα την έχεις πάνω
στην ασπίδα σου –μνήμη αθάνατη στους θνητούς·
για να θυμίζει τους απόκρυφους πόθους
–[που είναι] της Σοφίας [αντίβαρο και]
σύντροφος, [στη σκιά] μιας ζωής ενάρετης·

[*Της παραδίδει κλαδί ελιάς:*]
δέξαι, ἐκ δένδρου ἡμῖν ἱεροῦ, κλάδον
–μόνον τόδε λείψανον ἀπὸ γῆς ῥαγείσης·
εἰς Ἑλλάδα τοῦτο εἰσένεγκε, ὅθι
Βοιωτοί πόλιν ᾤκισαν, μετὰ πλήμην·
τὸ σόν ὄνομα πόλις αὕτη δέξεται·
δίδαξον αὐτοῖς ἱεράν δένδρου τέχνην

Δέξου κλαδί απ’ το ιερό μας δέντρο
–μοναδικό απομεινάρι από [‘τούτη] τη γη
που[, όπου νά ‘ναι,] θα γίνει κομμάτια·
στην Ελλάδα να το πάς, εκεί που οι Βοιωτοί
[καινούργια] πόλη κατοίκησαν μετά τον κατακλυσμό·

φυτείας, ἵν’ εὐφρόνως χαίρουσιν ἐκ καρπῶν·
πρόμαχος τῆσδ’ ἔσει πόλεως· σὲ δεῖ δὲ
φυλάξαι αὐτήν ἐν αἰῶσι μέλλουσιν,
ἐχθρούς ἀμύνασα· φωτίζειν δὲ κελεύω
δόξῃ καὶ πλούτῳ, κλεινήν ποιοῦσ’ ἐν ἀνδράσιν!

η πόλη αυτή θα πάρει το όνομά σου[, μνημείο στον χρόνο]·
[και,] δίδαξέ τους την ιερή τέχνη της καλλιέργειας του δέντρου, για ν’ απολαμβάνουν τους καρπούς [του]·
θα γίνεις Πρόμαχος της πόλης, και θα την προασπίζεις στους αιώνες, ενάντια στους εχθρούς·
[και,] σε προστάζω να την λούσεις με [το] φως [σου, για νά ‘χει] δόξα και πλούτη, στολίδι μες στον κόσμο των ανθρώπων!

ΠΕΡΣΕΥΣ
[*Προς τον Ποσειδώνα, δείχνοντας την Αθηνά:*]
Ἤδ’, ἀπολέσασα Μέδουσαν καὶ τήνδε γῆν,
τιμάς σχήσει θεᾶς, ἐν αἰῶσιν ἔνδοξος;

Η υπαίτια της καταστροφής της Μέδουσας κι αυτής της χώρας
–ετούτη εδώ!–
θα λάβει τιμές θεάς και δόξα στους αιώνες;

ΧΟΡΟΣ [*Προς τον Περσέα:*]
— Περσεῦ, οὐ τόδε σοί: δίκην κρίνειν θεῶν·
Ποσειδῶν σε λύσει ἀπ’ Ἀργείοις χρέους,
φρένες οὐχ ὡς ἐβούλοντο σαί, δοκεῖ μοι·
ἐκφεύξει, ἀλλ’ οὐ ποτ’ ἐκ θεοῖς ὀφειλῆς.

— Περσέα, των θεών οι αποφάσεις
δεν επιδέχονται από ‘σένα κρίση·
ο Ποσειδών σε λύνει απ’ το χρέος
που είχες στους Αργείους, μα νομίζω
όχι κατά πως τό ‘θελες· δραπέτης
[θα ‘σαι απ’ αυτούς], μα στους θεούς χρεώστης.

ΠΟΣΕΙΔΩΝ [*Προς τον Περσέα:*]
Σύ δὲ, ὦ Περσεῦ, εἰς Ἄργος νῦν νόστησον·
ἐπὶ γῆν ἀποβάς, ὄρος ὑψηλόν εὑρέ·
ἐπ’ αὐτῷ ἀναβάς καὶ κορυφήν κατασχών,
ξίφος σόν ὑπερβαλών πάσῃ ἰσχύϊ
ἐν πέδῳ βύθισον χθονός ὑφιεμένης·
ἐν ᾧ τόπῳ ἐλεφαντίνη αὐτοῦ λαβή
ποτ’ εὑρεθήσεται ὑπό Γοργοφόνου,
ἐνθάδε πόλις νέα οἰκισθήσεται,
τοὔνομ’ Ἀργείων μεγαλῦναι μέλλουσα·
εἶτ’ ἀποτροχάσεις ἐς γῆν Αἰθιόπων·
ἔνθ’ ἀνδραγαθήματα θεοῖς λῃτουργήσεις,
ἃ ἡδέως καιωνίως ᾀσθήσονται.

Κι εσύ Περσέα, παλιννόστησε στον [πατρικό κόρφο του] Άργους·
αφού πατήσεις στα [πατρογονικά σου] εδάφη, αναζήτησε το υψηλό όρος·
θα το ανέβεις, και θα κατακτήσεις την κορφή του·
και, με όλη σου την ορμή, θα ρίξεις από ψηλά το ξίφος σου, και θα τ’ αφήσεις να καρφωθεί στο ριζοβούνι·
εκεί όπου η ελεφάντινη λαβή του θα βρεθεί απ’ τον Γοργόφονο, θα οικηθεί νέα πόλη,
φέρουσα το μεγαλείο των Αργείων·
ύστερα, θα δρομώσεις στη γη των Αιθιόπων·
εκεί, θα γίνεις λειτουργός πράξεων ενάρετων,
που το τραγούδισμά τους θ’ αντηχεί
ευφραντικά στους αιώνες.

[Ψάρια βγαίνουν απ’ τη λίμνη, και μεταμορφώνονται σε οπλίτες.]

ΧΟΡΟΣ [*Προς τον Ποσειδώνα:*]
— Ποιηταί οὐ διακρίνουσι μεταξύ
ἀδίκων ἔργων καί ἀνδραγαθημάτων·
ὦ Ἐννοσίγαιε, ἀποσβέσαι μέλλεις
χώραν ἡμῶν –τηλαυγῆ τε καὶ εὐκλεῆ·
[*Δείχνοντας την Αθηνά, με αποστροφή:*]
εἰ μὴ ἦν ἄδικος τιμωρία τῆσδε,
μείνειεν ἄν κόσμημα Χθονός, ἐς ἀεί.

— Δεν ξεχωρίζουν οι ποιητές
άδολες πράξεις κι άδικες·
στο σκότος καταπέμπεις, Γαιοσείστη,
μια χώρα λαμπερή και φημισμένη

–που, ‘τούτη, αν μ’ αδικία δεν γδικιόταν,
της Γης στολίδι θά ‘μενε, για πάντα.

ΠΟΣΕΙΔΩΝ [*Προς τους οπλίτες:*]
Ἄνδρες, ἐπί ναυσίν αὐτοὺς ἄξατε πάντας,
ἵν’ εἰς ἐγγίον’ ἀκτὴν μετενεχθῶσιν·
κατευθύνθητ’ ἔπειτα ἐπί γοργῷ ἔκπλῳ
Τρίτωνος –ὅς πάλαι Ἀργώ ἀνεκόμισεν,
ἰσόθεον Ἡρακλέα ἐνθάδ’ ἐνεγκών–,
καὶ πρὸς μεγάλον πέλαγος ἐκβήσατε·
τοὺς Ἀργείους καὶ Παλλάδα ἐς Ἑλλάδα,
ἐκπέμψατε·

Άνδρες, φορτώστε τους όλους στα καράβια,
[και] σε ακτή κοντινή οδηγήστε τους·
έπειτα, αφεθείτε στη γοργορέματη ροή του Τρίτωνα
–που, στα παλιά χρόνια, την Αργώ μαζί με τον ισόθεο Ηρακλή έφερε σ’ ετούτη τη χώρα·
κι [ύστερα, απ’ τη ροή του ποταμού], βγείτε στην απέραντη θάλασσα·
τους Αργείους και την Παλλάδα, να τους πέμψετε στην Ελλάδα·

[*Προς τους Ατλάντιους:*]
δὲ ὦ Ἀτλάντιοι, ὑμεῖς,
εἰς σήν τήν πρώτην πάτραν, ὅσοι λείπεσθε,
νοστήσατε: τὴν Σαρδώ, μείζονα νῆσον,
ἣν καταλιπόντες ἐνθάδ’ ἐληλύθετε·
ἥδε δ’ ὕστερον γέγονε Σειρήνων τε
καὶ Κίρκης οἴκος· νῦν δ’ Ἰολάου σπέρμα
καὶ Θεσπίου θυγατέρων αὐτήν οἰκοῦσιν·
Ἑσπερίαν αὐτίκα διαφθερῶ διά
σεισμῶν καὶ πλημμυρῶν ἰσχυρῶν, πρὶν ἔλθῃ
ὀργή τοῦ Φόρκυνος, πάντας ἀπολέσασα.

όσο για ‘σάς, Ατλάντιοι –όσοι έχετε απομείνει–, στην πρώτη σας πατρίδα επιστρέψτε:
στη Σαρδηνία, το μεγάλο νησί, που [κάποτε] εγκαταλείψατε για να φτάσετε ως εδώ·
[στο νησί] που ‘γινε ύστερα στέγη της Κίρκης και των Σειρήνων·
και που τώρα είναι κλήρος των απογόνων του Ιολάου, που ‘κανε με τις θυγατέρες του Θεσπίου·
χωρίς αναβολή, θα ξεθεμελιώσω την Εσπερία,
με σεισμούς και με μεγάλες πλημμύρες
–πριν φτάσει [ως εδώ] η οργή του Φόρκυνα,
στέλνοντας τους πάντες στον θάνατο.

[*Προς την Αθηνά:*]
Δέσμιον ἔργων σῶν γῆν τήνδε κατέστησας!·
τόδ’ ἔδαφος –ἱερόν πρό Μεδούσης φθοράς–
νῦν μιαίνεται δι’ ἐπικαταράτου
τῆσδ’ αἵματος· χθονός νέρθεν βρύει μύσος
βλαστάνων· κατακλύσας καὶ λύσας χθόνα,
καθαρῶ, ἵνα μή τέρατα τίκτωνται!·
ὄνειδος τόδ’ οὐκ δ’ ἀτιμώρητον λείψω!·
πᾶσιν δείξω τήν τιμωρόν θεοῦ χεῖρα
–μνημεῖον ἥδε φανεῖτ’ ἐν θεοῖς καὶ βροτοῖς,
ἐν τιμῇ Μεδούσης· κράτος τοῦ πελαγίου
κύματος τήν γῆν εἰς θάλατταν παραδώσει!·
Φόρκυς δ’ ἐλεύσεται, κακόν μεῖζον φέρων·
ἔργον αὐτοῦ προφθάνω, κόλασιν ἐπιδούς.

[Οδύνης παιδί,] αιχμάλωτη των έργων σου κατάντησες αυτή τη γη!·
ετούτο ‘δώ το χώμα [ήτανε κάποτ’] ιερό, πριν τον χαμό της Μέδουσας·
τώρα, [είναι βεβηλωμένο] απ’ το μίασμα
–που το επέσυρε το [μαρτυρικό] της αίμα, που εσύ το καταράστηκες!·
μέσα στα σπλάχνα της γης, αναβλύζει [το δηλητήριο] του ανθού της ανοσιότητας!·
κατακλύζοντας τη χώρα με νερά και
τελειώνοντάς την, θα την εξαγνίσω [απ’ το μόλεμα], που τέρατα [άλλα] να μην μπορεί να γεννήσει!·

κι ούτε θ’ αφήσω αυτή την ντροπή [της αδικίας σου] ατιμώρητη!·
σ’ όλους θα δείξω πώς χέρι θεϊκό μπορεί [σκληρή μα δίκαιη] να δώσει τιμωρία
–ώστε να μείνει στη μνήμη θεών και θνητών, για την τιμή της Μέδουσας.
Η δύναμη των υδάτων της θάλασσας θα καταπιεί τη γη!
Ο Φόρκυς καταφθάνει, και η σκιά της οργής του καλύπτει τη χώρα·
προφταίνω [ν’ ακυρώσω] το έργο του –με τη δική μου τιμωρία[, σώζοντας τις ζωές σας].

[*Προς τον Περσέα:*]
Δύστηνε Περσεῦ, τό γένος ὃ ἠθέλησας
τεκεῖν, τοῦτ’ ἐκ Θέμιδος ποτ’ οὐ γενήσεται!

Περσέα, οι πράξεις σου γίνανε προάγγελος καταστροφής·
στο γένος που ονειρεύτηκες να ριζώσεις, η Δικαιοσύνη [των θεών] δεν θα επιτρέψει να δεί το φως!

[*Προς όλους:*]
Λίμνης ὕδατα μιχθήσονται θαλάττη,
διὰ χασμάτων τῆς διαρραγείσης γῆς!·
ἔρημος μετὰ ταῦτ’ ἀπολειφθήσεται!·
πάντες εἰς ναῦς δράμετε, φεύγοντες, θοῶς!

Της Τριτωνίδας τα νερά θα χυθούν στη θάλασσα, μέσ’ από τα ρήγματα της τσακισμένης [απ’ τους σεισμούς] γης!·
κι έπειτα, έρημος θα μείνει [αυτός ο τόπος, στους αιώνες]!·
Στα καράβια όλοι!· γρήγορα!· τρέξτε να σωθείτε!

ΠΕΡΣΕΥΣ

Ὡς προστάσσεις,…

Όπως [Εσύ] προστάζεις,

ΑΘΗΝΑ

…πάντα καταλυθήσονται.

…τίποτε δεν θα μείνει όρθιο.

[Όλοι, πλην του Χορού, τρέχουν προς τα καράβια, αλλόφρονες. Ο Ποσειδώνας αρχίζει να σείει τη γη με σεισμούς.]

Σημειώσεις και σχόλια

Στο Επεισόδιο αυτό, η ένταση κορυφώνεται. Η παρουσία του Χορού παραμένει ουσιαστική, καθώς αντανακλά τα συναισθήματα και τις ανησυχίες των θεατών. Ωστόσο, η στάση του είναι περισσότερο παθητική σε σχέση με τα προηγούμενα Επεισόδια, αφού αποδέχεται την κατάσταση που εξελίσσεται —ανήμπορος να αντιδράσει, όπως και οι πρωταγωνιστές του δράματος, στη θεϊκή παρέμβαση.

Η απειλή των σεισμών και των πλημμυρών απ’ τον Ποσειδώνα είναι ένα δυνατό σύμβολο της οργής των θεών και της αναταραχής της Φύσης. Τα στοιχεία αυτά ενισχύουν την ιδέα ότι οι άνθρωποι είναι υποτελείς στις δυνάμεις της Γης.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το γεγονός πως παρ’ ότι η Μέδουσα έχει σκοτωθεί, η σκιά της συνεχίζει να επηρεάζει τα γεγονότα. Η αναφορά στο «*επικατάρατο αίμα*» της, υποδηλώνει πως η δράση της δεν έχει ολοκληρωθεί πλήρως και πως η επίπτωσή της στον Κόσμο παραμένει —έχοντας βρει έναν τρόπο ώστε να νικήσει την Αθηνά, αντιστρέφοντας την εκδίκηση της τελευταίας. Η ιδέα της, επιτακτικής απ’ τον Ποσειδώνα, καθάρσεως μέσα από την καταστροφή είναι ένα θέμα που διαπερνάει το Επεισόδιο αυτό.

Σε γενικές γραμμές, η επιλογή του Αλύου να εμφανιστεί ως Ποσειδώνας και να καταστρέψει την Εσπερία, αλλά συγχρόνως να σώσει τους κατοίκους της, αναδεικνύει τις πολυπλοκότητες της ηθικής, της εξουσίας και της προστασίας. Αν και η καταστροφή της Εσπερίας είναι τραγική, αποτρέπει μια ακόμη πιο βίαιη και ανελέητη καταστροφή απ’ τον Φόρκυνα: καταστρέφοντας την πόλη αλλά διασώζοντας τους κατοίκους και τη συνέχεια του πολιτισμού τους, ο Ποσειδώνας επιδιώκει να αποφύγει μια πιο σκληρή τιμωρία της χώρας. Ταυτοχρόνως, επισφραγίζει τη θέση του, ως θεού της θάλασσας και των σεισμών, μέσω επίδειξης δύναμης σε θεούς και σε θνητούς. Έχει δε, ως παράλληλο στήριγμα σε αυτή του την απόφαση, την επιτακτικότητα της καθάρσεως της περιοχής απ’ το καταραμένο αίμα της Μέδουσας —ρίχνοντας έτσι το φταίξιμο στην Αθηνά.

Η δράση στο Επεισόδιο αυτό είναι ταχεία και έντονη. Από την προειδοποίηση για την οργή των θεών μέχρι την εντολή για φυγή στα καράβια, υπάρχει μια αίσθηση του επείγοντος. Η δε επείγουσα ανάγκη για δράση υπογραμμίζεται απ’ τις ταχείες αντιδράσεις των χαρακτήρων.

Στίχος 47:
«*φήμας διασπείρασα μοι συγκαθευδῆσαι·*»:
Πλάγια, ειρωνική αναφορά μου στο έργο «*Μεταμορφώσεις*» του Οβιδίου, όσον αφορά στη διαδεδομένη απόδοση των κάτωθι στίχων:
«*clarissima forma*
multorumque fuit spes invidiosa procorum
illa, nec in tota conspectior ulla capillis
pars fuit: inveni, qui se vidisse referret.
hanc pelagi rector templo vitiasse Minervae
dicitur: aversa est et castos aegide vultus
nata Iovis texit, neve hoc inpune fuisset,
Gorgoneum crinem turpes mutavit in hydros.»,
το οποίο είναι γραμμένο στα πλαίσια της εξιστόρησης του μύθου της Μέδουσας, και μεταφράζεται ως ακολούθως:
«από τις πιο ξακουστές σε ομορφιά,
και αντικείμενο ζηλόφθονων ελπίδων μεταξύ πολλών μνηστήρων ήταν αυτή [η Μέδουσα]·
[και,] στον κόσμο, πιο εντυπωσιακή κάποια [άλλη] για τα μαλλιά της δεν υπήρχε:
συνάντησα κάποιον που θα έλεγε πως την/τα είχε δει.
Λέγεται πως ο κυβερνήτης της θάλασσας[, ο Ποσειδών,] μόλυνε/διέφθειρε τον ναό της Μινέρβα (της Αθηνάς)·
[εξ αιτίας αυτού, η Μινέρβα] απέστρεψε το πρόσωπό της [απ’ αυτή την ατιμία / απ’ τη Μέδουσα],
και το αγνό της πρόσωπο με την αιγίδα [της]
η κόρη του Διός κάλυψε· κι ούτε θα άφηνε μια τέτοια πράξη ατιμώρητη:
[κι έτσι,] της Γοργόνας τα μαλλιά μεταμόρφωσε σε αποτρόπαια νερόφιδα (ύδρες).».

Στους στίχους αυτούς του Οβιδίου, δεν αναφέρεται ο λόγος για τον οποίον ο Ποσειδώνας φέρεται να έχει μολύνει τον ναό της Αθηνάς. Δεν υπάρχει καν κάποια αντωνυμία ή προσδιορισμός στη σχετική πρόταση (στίχοι 798 - 799) που να αναφέρεται, ως προς αυτό, στη Μέδουσα. Επομένως, το να εκλάβει κάποιος αυτούς τους στίχους ως τιμωρία της Μέδουσας απ’ την Αθηνά εξ αιτίας του βιασμού της πρώτης απ’ τον Ποσειδώνα, όπως υποστηρίζουν οι περισσότεροι, είναι μια εικασία σε απολύτως θεωρητική βάση —αν και θεωρείται πως υπονοείται. Με βάση το κείμενο, μια τέτοια παραδοχή θα αποτελούσε όχι απλώς λογικό άλμα, αλλά παρερμηνεία των στίχων, παραβίαση της φιλολογικής ακρίβειας —και, μάλλον, ευσεβή πόθο ορισμένων. Σε κάθε περίπτωση, πρόκειται για μη ελληνική εκδοχή του μύθου.

Έξοδος
ΧΟΡΟΣ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ

[Καθώς όλοι έχουν ήδη φύγει απ' τη σκηνή, ο Χορός προχωράει κι αυτός γοργά προς την έξοδο. Σεισμός, σείεται η γη. Ο ουρανός σκοτεινιάζει. Βροντές, αστραπές, χαλασμός.]

ΧΟΡΟΣ

— Ἡράκλεις, κλέος μόχθου σοῦ ἀπόλωλεν!
ὃ σὺ κατεσκεύασας –ταύτην τὴν ἀρχήν–,
ἄδικος ἐκδίκησίς τις κατέβαλεν
ἐξ ὀργῆς, φέρουσα δυστυχίαν λυγράν!·
Ἑσπερία χώρα ἤδη κατεφθάρη!·
ἔτι μενεῖ ὡς ἄγνωτος λέξις μόνον
ἐν γλώσσῃ τῶν Ἑλλήνων: «ἑσπέραν καλὴν!»·
εἴθε οὖν ὁ ἥλιος καλῶς δύσοιτο
ἐν τῇ «ἐς πέραν» πάλαι χώρᾳ ἡμῶν!

— Ω, Ηρακλή, αφανίστηκε [το γένος]
που δόξασες με μόχθους!· το [αιώνιο]
που πάσχισες] να χτίσεις το βασίλειο,
μιας άδικης εκδίκησης το μένος
το γκρέμισε· οικτρή, ω, δυστυχία!
Η χώρα [πάει], χάθηκε –η Εσπερία!·
ακόμη [όμως] στη γλώσσα μας θα μένει,
σαν «καλησπέρα» –σαν μιά λέξη ξένη:
στη δύση ο ήλιος τώρ' ας απογείρει
–«ἐς πέραν», προς τη χώρα που 'χαν σπείρει,
στα περασμένα, το αίμα τους οι Αργείοι!

[Τέλος παραστάσεως.]

Σημειώσεις και σχόλια

Στην Έξοδο, το έργο του Ηρακλή αναφέρεται ως κάτι που πλέον χάνεται για πάντα («*κλέος μόχθου σου ἀπόλωλεν*»). Η αναφορά στον Ηρακλή —τον ιδρυτή της πόλεως της Μήνης, που τώρα καταστρέφεται μαζί με όλη την περιοχή της Εσπερίας— προκαλεί ένα αίσθημα θαυμασμού και θλίψης για το ότι οι κόποι του πήγαν χαμένοι.

Η «*ἄδικος ἐκδίκησις*» αναφέρεται στην εκδίκηση της Αθηνάς στη Μέδουσα, ως υπεύθυνη για την εξέλιξη και και την οριστική κατάληξη των γεγονότων, ενώ τονίζεται η οργή της Αθηνάς ως η πηγή της τελικής τραγωδίας.

Έπειτα από μια ξεκάθαρη δήλωση ότι η Εσπερία έχει πλέον καταστραφεί, η αναφορά στα «*λέξις ἄγνωτος*» και «*ἑσπέραν καλὴν*» παρουσιάζει τον πόνο της απώλειας και της νοσταλγίας για μια χώρα και μια κουλτούρα που πλέον υπάρχει μόνο στη μνήμη.

Το τέλος των στίχων περιγράφει την ελπίδα ότι ο ήλιος θα δύσει ομαλά, παρά την καταστροφή, και συμβολίζει την ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο, ακόμη και στις πιο σκοτεινές στιγμές.

Η Έξοδος παρουσιάζει την ολοκληρωτική καταστροφή της Εσπερίας και την επερχόμενη αλλοίωση της γεωλογικής και της εθνολογικής ταυτότητας του τόπου. Παρ' όλα αυτά, υπάρχει μια ήπια αναφορά στην ελπίδα και στη συνέχεια της ζωής. Σε γενικές γραμμές, αποτελεί ένα ισχυρό και συναισθηματικά φορτισμένο κλείσιμο της τραγωδίας, υπογραμμίζοντας την ισχύ της θύελλας των παθών και της τύχης, αλλά και το ανθρώπινο πνεύμα που συνεχίζει να ελπίζει ακόμη και στις πιο δύσκολες στιγμές.

Κύρια βιβλιογραφία

[1] “*The Mediterranean Crises”* by *François Doumenge* & “*Climate Change: Is It a Positive or Negative Process?”* by *Arie S. Issar* (Presentations Made, respectively, at the UNU Headquarters on 15 July 1996, and at the Global Environment Information Centre (GEIC) on 14 November 1996, Tokyo, Japan)

[2] “*Voices from the Past – 1430 BC to 1210 BC – The Truth About the Trojan War”*, by *James G. Brianas*, The Achilles Foundation, August 2018.

[3] «*Ρωμαϊκή Ἀρχαιολογία*» - 1.61 - 1.62, *Διονυσίου του Αλικαρνασσέως* (περί γενεαλογίας του Δαρδάνου).

[4] «Αιγυπτιακά», Μανέθωνος.

[5] «*Ο Μύθος ως πραγματικό γεγονός - Ο Κατακλυσμός του Ίναχου*», από τα «*Πρακτικά 4ης Φιλοσοφικής Ημερίδας Σύγχρονου Προβληματισμού*», Σειρά «*Δελφική Ιδέα, αρχαιοελληνικός Λόγος και σύγχρονος κόσμος*», Θεματική Ενότητα «*Μύθος και Πραγματικότητα μέσα από τα Αρχαία Κείμενα και τα Οράματα του Άγγελου Σικελιανού*», Καθ. *Ιωάννη Λυριτζή*, Πανεπιστημίου Αιγαίου, Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών (Ακαδημία Δελφικών Μελετών, Αθήνα, 1999).

[6] «*Η Χρονολόγηση των Τρωικών», Παναγιώτη Θ. Αδαμάκου.*

[7] *«Η προ του κατακλυσμού συγκοινωνία των δύο κόσμων δια της Ατλαντίδας», Πάτροκλου Μ. Καμπανάκη* («*Νεολόγου Εβδομαδιαία Επιθεώρησις*», Τόμος Β’, Αρ. 34, Κωνσταντινούπολη, 1893*).*

[8] «*Λεξικόν Σουίδα*», γράμμα «*μ*».

[9] «*Πινδάρου σχόλια Πατμιακά: νυν πρώτον αναλώμασι τοις του Αθηναίου επίκλην περιοδικού συγγράμματος εκδιδόμενα*», εκδ. Σεμιτέλος Δημήτριος Χ., Αθήνα, 1875.

[10] “*Scholia In Pindarum, Scholia in Pythia v–vii*” (“*scholia vetera et recentiora Thomae Magistri et Triclinii*”) (e cod. Flor.), “*Scholia Thomano–Tricliniana in Pindari Pythia v–xii ex cod. Florentino edita”*, Ed. Mommsen, T. Frankfurt am Main: Mahlau & Waldschmidt, 1867.

[11] «*Συλλογή Ελληνικών παροιμιών*», *Μιχαήλου Αποστόλη*.

[12] «*Σχόλια εις Λυκόφρωνα*», *Ιωάννη Τζέτζη*.

[13] “*Aeschyli tragoediae superstites et deperditarum fragmenta*”, vol. 3 [“*Scholia Graeca ex codicibus aucta et emendata”*], Ed. Dindorf, W. Oxford: Oxford University Press, 1851, Repr. 1962.

[14] “*Joannes Antiochenus Hist.*” («*Ιστορία Χρονική*»), (σπαράγματα), *Ιωάννη Αντιοχέως*, Ed. Müller, K. Paris: Didot, 1841–1870.

[15] “*Anonymous. Glossen und Scholien zur hesiodischen Theogonie mit Prolegomena*”. Flach, Hans, editor. Leipzig: Teubner, 1876.

[16] "*Joannes Galenus Gramm., Allegoriae in Hesiodi theogoniam*, *Glossen und Scholien zur hesiodischen Theogonie*", Ed. Flach, H. Leipzig: Teubner, 1876, Repr. 1970.

[17] "*Georgius Cedrenus Chronogr., Compendium historiarum, Georgius Cedrenus Ioannis Scylitzae*" («*Σύνοψις Ιστοριών*» *Γεωργίου Κεδρηνού & «Σύνοψις Ιστοριών» Ιωάννη Σκυλίτζη*), Ed. Bekker, I. Bonn, 1858-1859.

[18] *Quintus Epic*., "*Posthomerica*" - "*Quintus de Smyrne. La suite d'Homère, 3 vols*.", Ed. Vian, F.Paris: Les Belles Lettres, 1:1963; 2:1966; 3:1969.

[19] *Σπαράγματα, Διονυσίου του Σκυτοβραχίωνος*.

[20] *Σπαράγματα*, *Φερεκύδη του Αθηναίου*.

[21] «*Περί απίστων*», *Παλαιφάτου του Παρίου*.

[22] «*Περί λόγου*» (σπαράγματα) καί «*Φυσικά*» (σπαράγματα), *Χρυσίππου Σολέως*.

[23] «*Βιβλιοθήκη*», *(ψευδο-)Απολλοδώρου*, Βιβλίο Β'.

[24] «*Ελλάδος Περιήγησις*», *Παυσανία*, Βιβλίο Γ', Κεφ. 17.

[25] *Aelius Aristides Rhet., «Μονῳδία ἐπὶ Σμύρνῃ»*, "Aristides, vol. 1", Ed. Dindorf, W. Leipzig: Reimer, 1829, Repr. 1964.

[26] *Zenobius Sophista* <Paroemiogr.>, *Epitome collectionum Lucilli Tarrhaei et Didymi* Centuria 1.

[27] *Pseudo-Plutarchus*, *De fluviis* (0094: 001) "*Geographi Graeci minores, vol. 2*", Ed. Müller, K. Paris: Didot, 1861, Repr. 1965.

[28] *Lucianus Soph*., *Dialogi marini* "*Lucian, vol. 7*", Ed. Macleod, M.D. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1961. Dialogue 14.

[29] *Lucianus Soph*., *De domo* (0062: 009) "*Lucian, vol. 1*", Ed. Harmon, A.M. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1913, Repr. 1961, Sections 22 & 25.

[30] «*Ιστορική Βιβλιοθήκη*», *Διοδώρου του Σικελιώτη*, Βιβλίο Γ', Κεφ. 55.

[31] *Hesiodus Epic*., "*Fragmenta Hesiodea*", Ed. Merkelbach, R., West, M.L. Oxford: Clarendon Press, 1967, Fragment 37.

[32] *Hesiodus Epic*., *Theogonia* "*Hesiod. Theogony*", Ed. West, M.L. Oxford: Clarendon Press, 1966.

[33] «*Δειπνοσοφισταί*», *Αθηναίου του Ναυκράτιου*.

[34] "*Sea level in Roman time in the Central Mediterranean and implications for recent change*", by *Kurt Lambeck, Marco Anzideib, Fabrizio Antonioli, Alessandra Benini, Alessandra Esposito* - Earth and Planetary

Science Letters 224 (2004) 563-575.

[35] «*Ο κατακλυσμός του Δαρδάνου και απόπειρα χρονολόγησής του*», *Ηλία Δ. Μαριολάκου*.

[36] “*Atlantide: un mondo scomparso un'ipotesi per ritrovarlo*”, by Alberto Arechi - © Associazione culturale Liutprand, 2001.

[37] “*Atlantis: A Grain of Truth Behind the Fiction?*”, © *Massimo Rapisarda*, published 2019.

[38] “*Evidence of the Zanclean megaflood in the eastern Mediterranean Basin*”, by *Aaron Micallef, Angelo Camerlenghi, Daniel Garcia-Castellanos, Daniel Cunarro Otero, Marc-André Gutscher, Giovanni Barreca, Daniele Spatola, Lorenzo Facchin, Riccardo Geletti, Sebastian Krastel, Felix Gross & Morelia Urlaub*, published 2018.

[39] “*Ghar Dalam and the Eurafrican Land Bridge*”, by *George Sinclair, A.M.I.C.E. with some additions by Sir Arthur Keith*, published by The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, Vol. 54 (Jul. - Dec., 1924).

[40] “*Malta: Echoes of Plato's Island*”, by *Anton Mifsud, Simon Mifsud, Chris Agius Sultana & Charles Savona Ventura*, published by The Prehistoric Society of Malta, 2001.

[41] «*Ηθικά*», *Πλουτάρχου του Χαιρωναίως*.

[42] "*The land bridge between Europe and Sicily over the past 40 kyrs: Timing of emersion and implications for the migration of Homo sapiens*", by Fabrizio Antonioli, Valeria Lo Presti, Maurizio Gasparo Morticelli & Marcello Antonio Mannino.

[43] "*The geographical system of Herodotus examined and explained*", by *James Rennell* - printed by W. Bulmer and Co. Russel-Court, Cleveland Row, St. Jame’s, for the author - London 1800.

[44] "*The base of the Zanclean Stage and of the Pliocene Series*", by John A. Van Couvering, Davide Castradori, Maria Bianca Cita, Frederik J. Hilgen, and Domenico Rio.

[45] "*Anatomy of an Orogen: The Apennines and Adjacent Mediterranean Basins*", by *Gian Battista Vai & I. Peter Martini*, © 2001 Springer Science+Business Media Dordrecht.

[46] "*Aristides ex recensione Guilielmi Dindorfii*", Vol. 3 - Libraria Weidmannia, G. Reimer, 1829.

[47] «*Σύγκριση ανθρωπολογικών στοιχείων διαφόρων λαών*», © Βασίλης Παν. Κουτουτζής, 1998-2002.

[48] «*Τίμαιος*», *Πλάτωνος*.

[49] "*The Pillars of Hercules in Aristotle’s Ecumene*", © by Antonio Usai.

[50] "*Third Millennium BC Climate Change and Old World Collapse*", edited by *H. Nüzhet Dalfes, George Kukla, Harvey Weiss*, Springer-Verlag Berlin Heidelberg 1997.